

652/2
1984/2

ISSN 0134 3459

ქიზობი

1984

4

ქოჩოსი

ლიბერატორ ლ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს მშვიდობა კავშირისა
და აზარის განყოფილების
ორგანო

გამოცემის 26-ე წელი

4
1984

რაც მშვენიერი ზღვა გვაცდეს, აჭარა,
რაც მომავალი, ბვირთვასი ზუღით...
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის თანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ივლისი
აგვისტო

გათუხი

მარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

გამარჯვების 40 წლისთავისათვის

- 3 დიადი ღღესასწაულის შესახებდრად
ჭეშალ ქათამაძე 5 ლექსები
გიორგი გელოვანი 7 ისაი კაზინეცის დაბრუნება

პოეზია, პროზა

- დავით თედორაძე 10 ლექსები
რევაზ ოსეფაიშვილი 13 ჩემი ღუმელი შენი განაჩენია (რომანის ფრაგმენტები)
ლალი თოთაძე 23 ლექსები
ჭეშალ ზოფერია 26 ლურჯი ცის ნაპერი (მოთხრობა)
ზურაბ ფირცხალაიშვილი 33 ლექსები

ჩვენი პუბლიკაცია

- ნესტორ მაღაზონია 35 მამათი — ჩემი სოფელი (მოგონებათა წიგნიდან)

ახალი თარგმანები

- სერგეი ესენინი 42 ამ ზღაპარში გიამბობთ (თარგმანი გიორგი სალუქვაძისა)
აგატა კრისტი 44 ეგვიპტური სამარხის საიდუმლო (მოთხრობა, დასასრული. ინგლისურიდან თარგმნა თინა შიომშვილმა)

ჯეჯილი

- იოსებ სანიკიძის, დარეჯან შავიშვილი-ესაძის, ვახილ სიმონიას ლექსები — 49

მივიწყებული სახელები

- ლალო შარაშიძე 50 „ჩქერებისა“ და „პოეზიის“ ავტორი

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია

- იოსებ მეგრელიძე 55 „ღვაწლი ამაოდ არ ჩაივლის“

წიგნები და ავტორები

- მამია ხარაზი 64 რასულ გამათათოვი

ჩვენი თანაქალაქელები

- ანზორ ზამბახიძე 67 ოდისეი დიმიტრიადი

წერილები

- აბელ სურგულაძე 75 სელიმ ხიმშიაშვილის ბიოგრაფიისათვის
რამაზ სურმანიძე 79 „ჩვენთვის გულმტკივანი კაცი“
თამარ ბუძიშვილი 83 სტრაბონი საქართველოს ქალაქებისა და ციხე-სიმაგრეების შესახებ

ხელოვნება

- პეტრე სულაბერიძე 85 თეიმურაზ მელაძის „განდაგან“

მედუზა

- ლალო მარლანიძე 88 ჩემი ხანმოკლე ცხოვრება ხელოვნებაში
93 გასულ ორ თვეში

გარეყანის 1-ლ გვერდზე — ახალშენის კულტურის სასახლე. მხატვარი ა. ლომაძე

ტექნიკური ხელმძღვანელი შ. დარჩია.

17.708

五

ჩვენი პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა, გაზეთებისა და ინფორმაციის სხვა ორგანოებთან ერთად, ჟურნალების რედაქციებს წინადადება მისცა ფართოდ გააშუქონ გამარჯვების 40 წლისთავის მომზადება და დღესასწაულობა, გამოაქვეყნონ მასალები, რომლებიც ცხადყოფენ დიდ

სამამულო ომში საბჭოთა ხალხის გამარჯვების მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობას.

ქართველმა მწერლებმა, საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილებაში გაერთიანებულმა ლიტერატორებმა, საერთოდ, ჩვენმა შემოქმედებითმა ინტელიგენციამ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება აღიქვეს, როგორც თავიანთი საქმიანობის სამოქმედო პროგრამა.

დიდ სამამულო ომში საბჭოთა ხალხის გამარჯვების 40 წლისთავის ღირსეულად აღნიშვნისათვის მწერალთა აჭარის ორგანიზაციის გამგეობას შემუშავებული აქვს სპეციალური გეგმა, რომლის მიხედვითაც ეწყობა შეხვედრები დიდი სამამულო ომის ვეტერანებთან, ომის მონაწილე მწერლებთან. მეტად შთამბეჭდავი იყო მწერალთა კლუბში ამას წინათ მოწყობილი ერთ-ერთი ასეთი შეხვედრა.

რუბრიკით „გამარჯვების 40 წლისთავისათვის“ ჟურნალ „ჭოროხში“ ნომრიდან ნომერში იბეჭდება დიდი თარიღისადმი მიძღვნილი ლექსები და მოთხრობები, პუბლიცისტური წერილები და ჩანახატები. დიდ სამამულო ომში ზურგის მშრომელთა თავდადებაზე მოგვითხრობს რევაზ ოსეფაიშვილის რომანი „ჩემი დუმილი შენი განაჩენია“, რომლის ფრაგმენტებს ჩვენი ჟურნალი 1984 წლის 1-ლი ნომრიდან ბეჭდავს.

გამარჯვების დღესასწაულისათვის მზადების დროს ჩვენი ხალხი კიდევ ერთხელ ხმამაღლა წარმოთქვამს დიდი სამამულო ომის გმირთა სახელებს. ამ ომში გერმანელ ფაშისტთა წინააღმდეგ ოქტომბრის მონაპოვრის დასაცავად აჭარიდან 24 ათასზე მეტი კაცი წავიდა, რომელთაგან 7.400-ზე მეტი სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას შეეწირა. მათ შორის იყვნენ საბჭოთა კავშირის გმირები — მახინჯაურელი ისრაფილ ჯინჭარაძე და ბათუმელი მუშა ისაი კაზინცეი. დიდ სამამულო ომში აჭარიდან წარგზავნილ 12 სხვადასხვა ერის წარმომადგენელს მიენიჭა საბჭოთა კავშირის გმირის მაღალი წოდება. ჩვენი ჟურნალის რედაქციამ გადაწყვიტა მათ სპეციალური ნარკვევები მიუძღვნას. აჭარის პირველ გმირზე — ისრაფილ ჯინჭარაძეზე უკვე მოუთხრეთ „ჭოროხის“ მკითხველებს, ხოლო ამ ნომერში ქვეყნდება წერილი ისაი კაზინცეზე.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება „1941-1945 წლების დიდ სამამულო ომში საბჭოთა ხალხის გამარჯვების 40 წლისთავის შესახებ“ გამოქვეყნდა იმ დღეებში, როდესაც ერთი წელი შესრულდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1983 წლის ივნისის პლენუმიდან. ამ პლენუმმა შესანიშნავად განსაზღვრა შემოქმედებითი დარგის მუშაკთა პასუხისმგებლობა ხალხის წინაშე — აყალიბებდეს, ამაღლებდეს ადამიანის სულიერ მოთხოვნებს, აქტიურ გავლენას ახდენდეს პიროვნების იდეურ-პოლიტიკურ და ზნეობრივ სახეზე.

კომუნისტური პარტია დიდად აფასებს ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკთა შემოქმედებით შრომას, მათ მზადყოფნას, ყველაფერი გააკეთონ სკკპ XXVI ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის მშრომელთა დასარაზმავად.

როგორც სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაშია მითითებული, დიდ სამამულო ომში გამარჯვების 40 წლისთავისათვის მზადება სრულად უნდა გამოვიყენოთ პარტიის XXVI ყრილობის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მომდევნო პლენუმების გადაწყვეტილებათა შესრულებაში საბჭოთა ადამიანების შრომითი და პოლიტიკური აქტიურობის შემდგომი ამაღლებისათვის, 1984 წლისა და მთლიანად ხუთწლედის დავალებათა შესასრულებლად სოციალისტური შეჯიბრების განვითარებისათვის.

ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენცია, ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკები მთელ თავიანთ ძალ-ღონეს, ენერგიასა და ნიჭს მოახმარენ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების — „1941-1945 წლების დიდ სამამულო ომში საბჭოთა ხალხის გამარჯვების 40 წლისთავის შესახებ“ — შესრულებას, მშრომელთა კომუნისტური აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს, ღირსეულად შეხვდებიან საყოველთაო-სახალხო დღესასწაულს — 1985 წლის 9 მაისს.

ჯემალ ქათამაძე

მაისს — სიმღერა ჩემი

მაისს სიმღერით ვხვდები,
ტკივილით ვხვდები მაისს,
ომში წასული ძმები
ახლაც წამართმევს ხალისს.
არ გაუზღია დედებს
კაბა დაღვივით შავი
და არ წაშლილა დღემდე
იმ დიდი ომის კვალი.
ორმოცი წელი ლოდებს
გმირების ხსოვნა დაფნავს,
დაქვრივებული ოდეს
ქალი ქმარს ეძებს ახლაც.

ეჰ, მაშინ დარგეს, ალბათ,
თმა რომ გაშლია ტირიფს.
წყენით ჩაუვლი საფლავს,
ქარი ქალივით ტირის.
სისხლი დაღვრილი ღვარად
გულებს ეწვის და ერთვის.
დღემდე მიწას და ბალახს
მწარე სუნი აქვს ღენთის.
გაცივებული მაშინ
კერა გამთბარა აღარ,
ყველგან, მთასა თუ ბარში.
გმირთა საფლავებს ნახავ.

— აჲ განისვენებს შოთა,
— იჲ არჩილი და ვაჟა,
გივი, ვალიკო, ოთარ,
მირზა, გოდერძი, ზაზა...
შორს, იტალიის მთებში,
ფორე ლეგენდად დარჩა.
კიდევ რამდენი კვალი
დრომ წაიღო და არ ჩანს.
რამდენი დედა დღესაც
ელის ვანოს და კახას,
რამდენს ბაგეზე შერჩა,
ნატრული შვილის ნახვა!..

მაისს — სიმღერა ჩემი,
სისხლით ანთებულ მაისს!
მზეს, მშვიდობას და ზეიმს,
ბავშვების ცინცხალ ხალისს!
არა ცრემლებს და გლოვას,
არა ომსა და წარღვნას —
ციდან ყვავილთა თოვას,
ქვეყნის შენებას ახალს...
ერთა მშობას და ნდობას,
მიწას ლამაზს და ზიარს,
არა სიკვდილს და გლოვას,
არამედ დღეებს მზიანს.

ო მ ი

პატარა ბიჭი ვიყავი მაშინ,
ანცი, კეთილი და უკარება,
როცა მოვარდა ჩემს მეყდრო სახლში
ომი, სიკვდილი და მწუხარება.
ტყვია ცელავდა ანთებულ სურვილს,
ცეცხლი ეკიდა სოფელს და ქალაქს,
და ჰქონდა ღენთის ყველაფერს სუნი —
ჰაერს, პურს, მიწას, ქალაღს თუ ხალათს.
არ ჰქონდა ზღვარი ტკივილს და შიმშილს,
ბაღში ქალივით მოსთქვამდა სიო,
დედა ხვდებოდა ჭიშკართან შიშით
ჩანთით შემოსულ ჩვენს ფოსტალიონს.
და მიდიოდა დღეები ცივი,
იყო ცრემლები და იყო წყენა,
თუმც აკლდებოდა მზეს თბილი სხივი,
არ დაუკარგავს არავის რწმენა.
უჭირდა ხალხს და უჭირდა მამულს,
მტკაველი მიწა უდრიდა სიკვდილს.
ჭურვების გრიალს, ტანკების ხმაურს
მოჰქონდა ცეცხლი და მერე ბინდი.
არ შეშრობია თუმც თვალებს ცრემლი,
ბეწვზე ეკიდა თუმც ქვეყნის ბედი,
ნუგეშად იდგა მოსკოვი, კრემლი,

იმედი იყო და უფრო მეტი...
 ზეცას ეფარა ღრუბლების თალხი,
 ზურგსა და ფრონტზე ცხოვრება ჭირდა,
 ყავარჯნიანი მომრავლდა ხალხი
 და უფრო მეტი — საფლავი გმირთა.
 და მოიწედა მრისხანე ურდო,
 ჩვენი სიკვდილის ახრჩობდა ნდომა...
 მე დავიბადე ნამდვილად ცუდ დროს,
 ჩემი ბავშვობა დაფლითა ომმა.
 და იყო რაღაც დიდი და მძიმე,
 არ გატყდა ხალხი სიკვდილის შიშით...
 და გამარჯვებას, სიცოცხლის იმედს
 ვხედავდი ცხადში, ვხედავდი ძილშიც.
 ოცი მილიონ ვაჟაკის ფერფლი,
 შეაშრა მაწას სიცოცხლის მაღლად...
 და დღემდე მაინც ატომის ეტლით
 სიკვდილის ლანდი მიფრინავს მაღლა —
 ისევ ედება კოცონი მთა-ველს,
 დაბრძალებია თვალები კვირტებს,
 უცოდველ ბავშვებს და დელებს ჰკლავენ,
 გული კი ამდენ სევდას ვერ იტევს.
 ზენ ჰეი, ვისაც გწყურია ომი,
 შურით არასდროს გადადგა ბიჯი!
 ახლა სხვა დროა, სხვა წლები მოდის,
 დღეს ომი ნიშნავს პლანეტის სიკვდილს...

ისაი კაზინეცის დაბრუნება

ამ რამდენიმე წლის წინათ აჰარის სახელმწიფო მუზეუმს მინსკის მშრომელთა დელეგაცია ეწვია. სტუმრებმა დაათვალიერეს სტენდი „საბჭოთა კავშირის გმირები აჰარიდან“ და გაუკვირდათ, როცა იქ ისაი კაზინეცის ფოტოსურათი და ბიოგრაფიული ცნობები ნახეს.

— ისაი კაზინეცი ზომ მინსკის იატაკქვეშეთის გმირი იყო, მის დოკუმენტებს აქ რა უნდაო? — იკითხეს მათ.

* * *

ახლახან გამომცემლობა „საბჭოთა აჰარამ“ დასტამბა ა. ბერიძის, ი. სუხოვასა და ა. სავიციკაის წიგნი „შრომითი კოლექტივის მატჩიანე“. იგი ბათუმის ცენტრალური

გადასატვირთავი ნავთობბაზის დაარსების მეასე წლისთავს ეძღვნება და ამ სახელოვანი საწარმოს ისტორიას ასახავს.

ეს წიგნი ჩემმა ყოფილმა მეზობელმა, პროფესიით ვეტექნიკმა, ამჟამად კონსტრუქტორმა მიხეილ სტუპელმანმა მაჩვენა.

წიგნი გადავალე და სატიტულო ფურცელზე ასეთი წარწერა წავიკითხე: „ჩვენი საწარმოს სიამაყის ისაი პავლეს ძე კაზინეცის დას რაზილ პავლეს ასულ კაზინეც-სტუპელმანს იმ კოლექტივისაგან, რომელშიც იგი თავის შრომით საქმიანობას იწყებდა. პატივისცემით ავტორები“.

გმირის და ბათუმში, ენგელსის ქუჩის № 23 სახლში ცხოვრობს. მასთან ხშირად მოდიან პიონერები და თხოვენ უამბო მათ ისაი კაზინეცზე. იწყებენ პიონერულ შეკრებებზე, ახალგაზრდულ შეხვედრებზე. რამდენჯერ მომისმენია ისაის ზიოგრაფია და იგი ძალიან ახლომელი ადამიანი გახდა ჩემთვის.

დაიბადა ისაი 1910 წელს უკრაინის სსრ ხერსონის ოლქის ქალაქ გენიჩესკში, რკინიგზელის ოჯახში. მამამისმა 1918 წელს გენიჩესკში პარტიზანული რაზმი შექმნა, თეთრგვარდიელებს ებრძოდა. ერთ-ერთი შეტაკებისას იგი მტერს ხელთ ჩაუვარდა და სასტიკი წამების შემდეგ სიცოცხლეს გამოასალმეს.

ოჯახში ხუთი ობოლი დარჩა. მათ შორის უფროსი — ისაი მხოლოდ რვა წლიან იყო. ერთხანს ისინი შორეულმა ნათესავებმა შეიკედლეს, მაგრამ მათაც უქირდათ. ოჯახი ბათუმში გადმოსახლდა, სადაც დედამ ხუთივე შვილი ბავშვთა სახლში მიიბარა და თვითონაც იქ დაიწყო მუშაობა.

ისაი კაზინეცმა მერვე საბჭოთა სკოლის (ასე ერქვა მაშინ) ოთხი კლასი დაამთავრა და 1928 წელს მთავარნათვობგასაღების ბათუმის განყოფილებაში (ამჟამად ბათუმის ცენტრალური გადასატვირთავი ნავთობბაზა) დაიწყო მუშაობა. ჯერ ზეთის მარეგულირებელი იყო, შემდეგ დიზელის სადგურის (№ 1 საამქრო) შემანქანებელად გადაიყვანეს.

ჭაბუკი გულით შეიყვარეს კადრის მუშებმა, საწარმოს ვეტერანებმა — დიზელის მემანქანებმა შალვა ლომთათიძემ და ზეინკალმა რუბენ სარქისოვმა. ისინი მისი პირველი დამრიგებლები, პირველი გზის გამკვალავნი გახდნენ.

1929 წელს მწყობარში ჩაღდა პირველი ხუთწლედის პირშო — ბათუმის ნავთობ-გადასამუშავებელი ქარხანა და საზღვაგარეთ ნავთობის ექსპორტი გაიზარდა. ამან ნავთობბაზის მწარმოებლობის გადიდება მოითხოვა. აგებდნენ ახალ რეზერვუარებს, ახალ ტრანსფორმატორის ქვესადგურს, დგამდნენ ახალ ნავთობსაქანებს, გაჰყავდათ ახალი მილსადენები... იშლებოდა სოციალისტური შევიზრება ბრიგადებსა და ცალკეულ მუშებს შორის.

ყოველივე ეს მოითხოვდა მუშათა კვალიფიკაციის ამაღლების აუცილებლობას. საწარმოში შეიქმნა სწავლების სხვადასხვა ფორმების მთელი ქსელი — საღამოს მუშათა უნივერსიტეტი, საღამოს მუშაკი, პროფტექნიკური კურსები. ისაი კურსებზე შევიდა და მუყაითად მეცადინეობდა.

თითქმის სხვებისაგან არ გამოირჩეოდა, მხოლოდ ეს იყო, სპორტი განსაკუთრებით იტაცებდა. უყვარდა კრიგი, ჭილაობა, ცურვა. ყოველ დილას ვარჯიშით იწყებდა, შემდეგ კი ზღვაზე მიდიოდა. ზამთარ-ზაფხულ ბანაობდა.

ისაი კაზინეცი ნავთობბაზაში გახდა კომკავშირის წევრი, შემდეგ კი სათავეში ჩაუდგა ამ ორგანიზაციას. აქვე მიიღეს იგი ლენინური პარტიის რიგებში.

ბათუმის ცენტრალური გადასატვირთავ ნავთობბაზაში მუშაობამ საბოლოოდ განსაზღვრა მენავთობე ინჟინრის პროფესიის არჩევა. 1933 წელს ისაი კომკავშირის აჭარის საოლქო კომიტეტის საგზურით და საწარმოს სტიპენდიატის უფლებით სარატოვის ნავთობის ტექნიკუმში გაგზავნეს სასწავლებლად.

ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ ი. კაზინეცი ერთხანს მინსკში მუშაობდა, თან

დღესწორებლად სწავლობდა მოსკოვის ნავთობის ინსტიტუტში. დასავლეთ ბელორუსის შემოერთებისა და ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, მთავარნავთობგასაღების ბელორუს-ტოკის კანტორის მთავარ ინჟინრად დანიშნეს.

ახალგაზრდა, ნიჭიერმა მთავარმა ინჟინერმა, კომუნისტმა ისაი კაზინეცმა მალე მოიპოვა თანამოსაქმეთა პატივისცემა და დაფასება. იგი პარტიული ორგანიზაციის მდივნად აირჩიეს.

დაიწყო დიდი სამამულო ომი. ისაიმ თვითონვე ააფეთქა საწვავით სავსე რეზერვუარები ბელორუსტოკის ნავთობბაზაში, რომ მტერს ხელთ არ ჩაეარდნოდა. ცოლ-შვილი ევაკუაციაში გაგზავნა, თვითონ კი მტრის ზურგში აღმოჩნდა. მალე ფაშისტების მიერ ოკუპირებულ მინსკში მოხვდა.

აქ მთავარნავთობგასაღების რესპუბლიკური კანტორის მმართველი კონსტანტინე გრიგორიევი მონახა. გადაწყვიტეს, მინსკში ღარჩენილიყვნენ და ფართო არალეგალური მუშაობა გაეშალათ.

ისაიმ ოცზე მეტი იატაკქვეშა პარტიული ჯგუფი შეაკავშირა და მტკიცე კონსპირაციის საფუძველზე მძლავრი არალეგალური ორგანიზაცია შექმნა. იგი ბელორუსიის კომპარტიის მინსკის იატაკქვეშა საქალაქო კომიტეტის მდივნად აირჩიეს.

საქალაქო კომიტეტმა მტრის წინააღმდეგ ბრძოლის ფართო პროგრამა დაისახა და განახორციელა. სტამბიდან გამოიტანეს შრიფტი და ბეჭდავდნენ არამარტო ფურცლებს, არამედ მცირეფორმატიან გაზეთსაც — „ვესტნიკ როდინი“. პარტიზანებს აწვდიდნენ იარაღს, ტყვია-წამალს, მედიკამენტებს, ტანსაცმელს, სურსათ-სანოვავს. სისტემატურად აწყობდნენ დივერსიულ აქტებს რკინიგზაზე, იარაღის საწყობებში. მტრის არაერთი ქვეგანაყოფი და ეშელონი მოსპეს.

1942 წლის 27 მარტს გერმანელებმა ისაი კაზინეცი ხელში ჩაიგდეს. მას ათასი სიკეთე შესთავაზეს, ოღონდ სამშობლო გაეყიდა და ფაშისტების სამსახურში ჩამდგარიყო, მაგრამ მამაცი პატრიოტი ვერ გასტეხეს. შემდეგ საშინლად აწამეს, თვალი ამოთხარეს, მაგრამ ვერ დააჩოქეს, ვერ დაიმორჩილეს.

1942 წლის 9 მაისს მინსკის ცენტრალური მოედნის სკვერში ოკუპანტებმა ისაი კაზინეცი და მისი 27 თანამებრძოლი ჩამოახრჩვეს.

ისაის უკანასკნელი შეძახილი იყო: „სიკვდილი ფაშისტებს! გაუმარჯოს საბჭოთა ხელისუფლებას!“

გმირები არ კვდებიან. არ მოკვდა ისაი კაზინეციც. მასზე იწერება წიგნები, სტატიები, ნარკვევები, დაიდგა მრავალსერიაინი სატელევიზიო ფილმი „ნანგრევები მიბრუნით ისვრიან“.

ამ ფილმს განსაკუთრებული მღელვარებით უყურებდნენ ბათუმში, სადაც ამჟამად სახელოვანი თანაქალაქელით. ყოფილ ინდუსტრიულ ქუჩას ღდეს ისაი კაზინეცის სახელი ჰქვია. მისი ფოტოსურათები და ბიოგრაფიული მონაცემები ამშვენებს საქართველოს რევოლუციის სახელმწიფო, აჭარის ასსრ სახელმწიფო და ბათუმის საბრძოლო ღიდეების მუზეუმების სტენდებს. მისი ფოტოსურათი ჰყიდა ბათუმის ცენტრალური გადასატვირთავი ნავთობბაზის № 1 საამქროში, სადაც კაზინეცი მუშაობდა. მისი გვარი სამუდამოდ არის შეტანილი ამ საამქროს მუშაკთა სიაში.

კაცი, რომელიც ცხოვრებაში წარუშლელ კვალს გაავლევს, ხალხის ცნობიერებაში მუდამ ცოცხალია.

გიორგი ბელოვანი

რასაც ვინატრი

ხვალ უსათუოდ საქართველო გალამაზდება
ჩემი თეათი,
შორენათი,
ჩემი ირაკლით
და აღსრულდება ყოველივე, რასაც ვინატრი,
ისევ თეათი,
შორენათი,
ისევ ირაკლით.
იგრძნობს მამული მოჭარბებულ გრძნობას სიახლის,
იამაყებენ ისტორიით, სიბრძნით, წინაპრით
ჩემი თონა,
შორენა და
ჩემი ირაკლი.
უნდა იცოდნენ მამულისთვის მსხვერპლის გაღება
ამ კუდრაჭებმა,
ამ ცელქებმა,
მხნე და ლაღებმა.
უნდა იცოდნენ — მივითვლიდით რასაც სულ ადრე —
ტაო-კლარჯეთზე, არტანუჯზე უნდა ზრუნავდნენ.
უნდა ტკიოდნენ ყველა ციხის ლოდი ბებერი,
იცხოვრონ, როგორც საუკუნეს ახალს შეჭფერის.
არ დაივიწყონ უმთაერესი სისხლი სიმართლის —
ჩემმა შორენამ,
ჩემმა თეამ,
ჩემმა ირაკლიმ!

მომენატრება...

მომენატრება ქართლის ძველი ციხე-კოშკები,
მოვინახულებ და შეიღივით მოვეფერები
სათოფურებს და წინაპრების ზურგით ატანილ
ვეება ლოდებს ამ სიმაღლეზე.
შეიკრიბება საქართველოს სადროშოები

წმინდა დროშებით —

ჩალისფერებით,

რომ შენ აღზევდე,

რომ საქართველოს სიცოცხლისკენ ეჭიროს თვალი,

შეიკრიბება საქართველოს სადროშოები

წმინდა დროშებით —

ჩალისფერებით.

მე ვუგებ ძეგლებს, სინათლით და მზის შუქით ვუგებ

საქართველოს და ერის სული ვისაც ებარა,

ვინაც იღვაწა,

ვინც იბრძოლა,

ვინც შეძლო უკეთ

გარდამოეხსნა არყოფნისგან ჩემი ქვეყანა.

დავითმა წარვლო

ჭოროხი

დავითმა ხუფთით წარვლო ჭოროხი
და უგრძნობლად დაეცა თურქთა

ქართლის ცხოვრება

როცა სული მთხოვს

მთას და მდინარეს,

როცა ქალაქში ვერ ვძლებ,

მოვინახულებ პირმომცინარე

ჩემს უძვირფასეს ერგეს.

დავითმა წარვლო ჭოროხი,

თურქს დაეცა და თბილისს

მიბრუნდა გამარჯვებული

როგორც ვარსკვლავი დილის.

აქ, ჩემს სოფელში, ღმერთის

ტოლ

მეფე-ბრძენს აუვლია,

ჭოროხი რიდით დამშრალა,

სხვა წყლებსაც დაუკლია,

ტყეს მოღებული ხანძარი

შებერვით ჩაუქრია.

ალუბლის ყვავილები

ისევ ბუნების წილ და

ისევ ბუნების ნებით,

თქვენ მშვენიერი ხარო და

ისე ლამაზად კვლებით —

ლამის შემშურდეს თქვენი

ამოყვებულობა სულის,

სილამაზე და მზეში

კვლავ მზისთვის აღსასრული.

ნათობს ცა, ისევ ნათობს,

ქარი ქრის ოთხივ მხრიდან,

თქვენი სურნელი მათრობს,

მე თქვენი თაფლი მზრდიდა.

თქვენ უტკბილესი ხარო და

კვლავაც ბუნების ნებით

ასე ლამაზად ცოცხლობო,

ასე ლამაზად კვლებით.

ახლა რომ მკითხოთ —
მკვდარი ვარ
ყოველდღიური საქმით,
ვერც რამე ციურს ვხედავ და
ვერც მთის სიფვითლეს—გაღმით.
ცოლი საყვედურს არ მაღავს,
უძღლებ რაკი ვარ ქმარი,
ოჯახს არ ყოფნის ლექსი და
ვერ ატკბობს ჩემი ქნარი.
გაფატრულია გულ-ღვიძლი
შავტარიანი დანით,
ცოტაც და ჩამოიქცევა
სულის ერდო და ბანი.
ო, ღვთისნიერო, მიშველე,
ანზე სით მოვალ, მკითხე,
რომ თენდებოდეს ყოველთვის
მე რომ მიყვარდა, ის დღე.

●

დღეებს დღე და კვირას კვირა მიჰყვა,
მახსოვს ჩაქვი ციხისძირის შემდეგ,
ვისაც ვხედები, განა ყველა მიყვარს?
შენს სიყვარულს უნდა შევაბერდე.
შენს სიყვარულს სულში ტაძარს ვუვებ,
რომ გადურჩეს ნიაღვრებს და ქარებს,
მენატრები და უშენოდ ეს დღე
ცივია და ღალატით მწარე.

ჩემი დუმილი შენი განარენია

ომი მძინვარებდა.

ზუსტად მესამე დღეს პირდაპირ გზის სამუშაოდან გამოიძახეს რამდენიმე კაცი, მათ შორის მამაჩემი და მამიშვილიც.

მამიშვილი იმ ბრიგადაში გავიყევი, სადაც მამაჩემი მუშაობდა. გავრბოდი, გული ამოვარდნაზე მქონდა, ვატყობდი, სიხარულს გარდა კიდევ ვგრძნობდი რაღაცას, ვგრძნობდი ისეთს, რომელიც ვერაფრით ვერ ამეხსნა. არ ვიცოდი, რა იყო ის: შიში, სიბრალულო თუ კიდევ სხვა, რაც ასე ფარულად მწიფავდა გულს.

მამაჩემს, დამინახა თუ არა, სიცილ-ტირილი აუვარდა. მამიშვილი ჩემსკენ წამოვიდა. მთლად გაფითებული მეჩვენა. ხელი მომხვია. თბილი იყო მისი ხელი. თბილი და ღონიერი... ვგრძნობდი, როგორ უთრთოდა თითები.

— რამ შეგაცივა, ბიჭო? — მკითხა და თითებზე მომიჭირა.

ახალ სრეშდაყრილ გზაზე მივდიოდით.

— არ მცია, მამა.

— ვხედავ, გცია და არ მციაო, ამბობ. აქ მთაა და ბართან შედარებით ცივა.

— აბა, შენ რა შეგაცივებს, ამხელა ყურებიანი ქული გახურავს.

— მე თუ ყურებიანი ქული მახურავს, — თქვა მან, დანახარა და თვლებში სიყვარულით შემომხედა, — სამაგიეროდ, შენ ძალიან დიდი ყურები გაქვს. — და ღოყაზე ხელი მომიტათუნა, თითქოს რაღაცაზე მაფრთხილებდა. ამასი მართალი იყო. ერთ საღამოს, მამიშვილს და მის ჩხუბს ჩუმად ვისმენდი. ალბათ, დამინახა და მხოლოდ ახლა მივხსრა.

ჩვენ ძალიან ნელა მივდიოდით, მაგრამ ახალგავეთებულ გზას მაინც გაუდიოდა სრაშხარუში.

— ზოგჯერ დიდ ყურებს პატარა ყურები სჯობს. — ვთქვი მე.

— ჰკვიანი ბიჭი მყავხარ, შვილო, დიდ ყურებს, ზოგჯერ კი არა, ყოველთვის სჯობს პატარა ყურები, მაგრამ ზოგჯერ უკეთესია, რომ კაცს საერთოდ არ ებას ყურები...

— ვიცი, — შევაწყვეტინე მე, — უყურო კაცს სულ გინდა უყურო!

— უყურე შენ! — წამოიძახა მამაჩემმა და მადიანად გადაიხარხარა.

იჭიბნანს ჩუმად მივდიოდით. ვახტანგა ჯიქიას თავისი ფრთებჩამოყრილი „გრუზა-ვიკი“ მოებრუნებინა და თავდაღმართში დაეყენებინა. ძარაზე უკვე იჭდა რამდენიმე კაცი.

— ჭეყანა ქრელია, კვებია, შვილო, — დამადო მხარზე ხელი მამამ და სიარულს უკლო, — ალღოს ადება უნდა. ნამეტანი ყოყმანიც არ ვარგა ცხოვრებაში, თორემ ჩემსავით განზე დარჩები. კომკავშირში აუცილებლად შედი. უჩემოდ არ შეგეშინდება. ისწავლე. სწავლას არაფერი არ უდგას წინ. დედაშენს მისწამე. დედაშენია ახლა დედაშენიც და მამაშენიც...

— კაი ახლა, გულს ნუ ამიჩვილებ, — ვთქვი მე.
— არ ვიცი, შენგან რა გამოვა. — კარგა ხნის მერე თქვა მამაჩემმა, თავისკენ მიმატრიალა და თვალებში ჩამხედდა, — თუ გავიმარჯვებო, მწამს, კაცი დადგებიან.
— გავიმარჯვებო.
— მაგი კია მართალი.

მამაჩემმა დიდხანს მიუყურა თვალებში. ჩუმად ყლაპავდა ცრემლებს.
ვიგრძენი, უკმესი სიტყვებით ვაწყენინე წელან მამაჩემს, მაგრამ თვალში ეკალი რომ მჩხვლიტოს კაცმა, ცრემლი მინც არ წამოვიდა, ასეთი უხიაკი სასიათი მაქვს. ძალიან მგრძნობიარე გულიც დამევა და რომ გავიფიქრებ, ეს კაცი ცხენიდან ჩამოვარდებამეთქი, აუცილებლად ჩამოვარდებდა. რომ ვიტყვი, ეს კაცი გაიძვერა-მეთქი, აუცილებლად გაიძვერა აღმოჩნდება. მამაჩემს რომ შევხედე, გავიფიქრე; ეს კაცი ვერ გაუძლებს ომს-მეთქი. უარესი და უფრო საშინელი გავიფიქრე მაქიმედაზე, თავის კუჭურას გულში რომ იკრავდა და ცრემლებს აღვარღვარებდა. მე მხოლოდ კინოს საშუალებით ვიცოდი, რა იყო ომი. ნამდვილი ომი რომ მცოდნოდა, შეიძლება უფრო სწორი დასკვნები გამომეტანა.

იმ ღამეს არც მე მიძინია, არც დედაჩემს და არც მამაჩემს. ყველა ცალ-ცალკე ვიწეით და თავს ვაჩვენებდით ერთმანეთს, თითქმის გვეძინა.

დილით უთენია გაიღვიძა სოფელმა. ატყდა გადაძახილ-გადმოძახილი. რვა საათზე ნაორდალაზე იყო დათქმული თავშეყრა.

ჩალაქ წუთები უკლდა რვას, ჭიშკარი რომ გააღო მამაჩემმა და ოდას მიუხედა. არაფერი უთქვამს. უხმოდ შებრუნდა. ჩვენ უკან გავყევით. მაქიმედას გოგუცა, კუჭურა და მარიკა მოაცილებდნენ.

ნაორდალაზე ბლომად დაგვხვდა ხალხი. არასოდეს მენახა ერთად ამდენი გავით-რებული სახე. ერთმანეთში არეული ტირილი, სიცილი, ხმამაღალი საუბარი.

ხალხში შევერიეთ.

— იქნება, ჩემი ბიჭი ნახო, ნენა. კოთხე ერთი, რა ჭკუაზეა, რატომ აღარ მიგზავნის წერილს...

— ბაბუამ რომ თქვა, თუ მოვკვდი, ერთი ბოთლი არაყი ჩამაყოფით საფლავშიო, არ ჩააყოფოთ.

— რატომ, დედა გენაცვალოს?

— გაიგებს სამუდგე და მოთხრის.

— მირზანია, გაიქცეი სახლში, ბუხრისთავზე, ლამპის გვერდით, კვესაბედე დეკს და მოურბენინე მამაშენს.

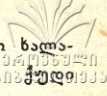
— ცრემლი არ დამანახო, ქალო!

გვესმოდა საუბარი, გადაძახილ-გადმოძახილი, მოთქმა, ტირილი, სიცილი.

მამაჩემი გაჩერდა, მეც გავჩერდი და პირდაპირ თვალებში შევხედე, ყურებში მიბეუის, ხალხი ისევ ყაყანებს.

ჩაიში გამავალ ბილიკზე ებრაელი ფოტოგრაფი ელოია გამოჩნდა. ისიც ომში გაეწვიათ. უკან ცოლი და მუცელგამოგდებული, ჭიპამდე დაშვებული წითელბერანგ-ამარა პაკია და შალია მოხდევდნენ. ცოლი სამეფა, დასაღმეღ „კოთხოპარატს“ მოარბენინებდა. ბიჭები ისეთი პატარები იყვნენ, ხან ერთი ეცემოდა ძირს და ხან მეორე. მათი ნამტირალევი, ჭუჭყიანი სახეები ცრემლებს დაეხაზა. სარა სხვა დროს, ალბათ, ცხრაჯერ მიუბრუნდებოდა შვილებს, ახლა უკანაც არ იხედებოდა. სამაგიეროდ ელოია მოუბრუნდებოდა დროდადრო უკან, ჰაერში ხელებს ასავსავებდა და ყვიროდა:

— კაი ახლა, სარა! ღმერთმანი, ტყვილა მამდევ, არ წავიღებ, დაგენაცვლე, არა! ხალხმა სასიერო იშოვა და ყველამ ჩაის პლანტაციისკენ ქნა პირი. ჭირველი, ვინც

ელოიას გამოეხსურა, ვანიჩკა მასწავლებელი იყო. ვანიჩკას ნახშირი სამხედრო ხალხითი ეცვა, ზურგზე მასაც სხვებივით სამგზავრო ჩანთა ეკიდა, თავზე სვანური ეხურა. უცებ ჩემს გვერდით წაქატამ ჩაიქროლა. მკლავზე ხელი ვტაცე. წაქატა ფეთინივით შედგა და მომაჩერდა.

— წაქატა, ვანიჩკა მასწავლებელიც ომში მიდის? — ვკითხე. ეტყობოდა ეჩქარებოდა. ნარბენი იყო. ძლივს სუნთქავდა. შემომბიღვია, მკლავის განთავისუფლება სცადა, მაგრამ ისე მუავდა ჩაქერილი, შეატყუო, თავს ადვილად ვერ გაიშვებდა და მომახალა:

— შენ თუ გგონია, ვისაც ჩვენი კომისარი აქედან წაიყვანს, ყველა ფრონტზე მოხვდება, ძან ცდები.

— კაცო, შენ ის მითხარი, ვანიჩკა მასწავლებელი მიდის?

— გაჩუმდი, არ გაგიგონოს, წელან მე ვკითხე და ზურგში უშვებლებელი ქვა მომაყოლა.

— გაგიუდა?

— ჰო, ვითომ მეც რატომ არ უნდა წავიდეო... გამიშვი ახლა, საქმე მაქვს.

წაქატა ხელიდან გამისხლტა და ხალხში მიიშალა. მამაჩემი მივატოვე და ვანიჩკასკენ წავედი. ერთ კვირაზე ცოტა მეტი გავიდა იმას შემდეგ, რაც ვანიჩკა მასწავლებელს საიდუმლო გავანდე და რჩევა ვკითხე. მან ორი დღე მაცალეო, მითხრა. გზის მშენებლობაზე ორჯერ ვკითხე, თუ მოიფიქრე რამე-მეთქი. ორივეჯერ ხელები გაშალა, მხრები აიჩეჩა და ქვედა ტუჩი უხმოდ გადმოაბრუნა. გული საგულეს აღარ მქონდა. ნუთუ შეეცდი არჩევანში? ვანიჩკა მასწავლებელს გარდა სოფელში კაცი აღარ რჩება, რომელსაც ჩემს გვერდში დადგომა და დახმარების გაწევა შეუძლია. ეს კი მიდის, მიდის ისე, რომ პასუხის ღირსიც არ გამხდა. კარგი. რახან ასეა, ახლა ისეთ, სიტყვას ვეტყვი, ომში კი არა, მეზობლისას ვეღარ წავიდეს სირცხვილით. კვესიაო, ვილაცამ დამიძახა, მაგრამ უკან არ მიმიხედია. ფრიტაო. არც ფრიტას დამახილზე მიმხედავს, ხალხში მარჯვედ გავძვერ-გამოვძვერი და ვანიჩკა მასწავლებლის შორიასხლო დავდექი.

— რა მოხდა, ელოია? — გაუღიმა ვანიჩკამ, წინა ორი — კურდღელივით კბილი გამოაჩინა, ხელი მეგობრულად გადახვია ყურებიან ქუდსა და დაბამხულ ქურთუკში ოფლად გაღვრილ ფოტოგრაფს. ელოიამ ვანიჩკას ხელი სწრაფად მოიშორა და უკან ამოეფარა.

— რა და, ჰიტლერს მოუყვდა პატრონი! — სწრაფად უპასუხა მან. — ოჯახი შენგრევა... დამაღლე, ვანიჩკა მასწავლებელს დავენაცვლე, სარა მომდევს.

— სარა? — გაუყვირა ვანიჩკა მასწავლებელს. — რაო, რა მინდაო?

— აპარატი წაიღეო.

— ფოტოაპარატი?

— ჰო.

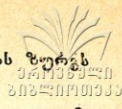
— წაიღე მერე.

— რად მინდა, ვანიჩკა მასწავლებელს დავენაცვლე?!

— ჰიტლერს სურათს გადაუღებ.

ხალხში სიცილი ატყდა. აქაქანებულმა სარამ, როგორც იქნა, მოაღწია ჩვენამდე. პაჭია და შალია ჭერ კიდეც შორს იყვნენ და მათი მოძრაობა პატარა თავები ჩაის ბუჩქებს შორის წყალში ატივტივებულ ბურთებივით ქანაობდნენ.

— ვაი, ვაი, უბედურო, დაწყევლილო სარა! — ირტყამდა ხელს თავპირში ელოიას ცოლი, — ქმარს კარგს ეუბნებოდე და არ იჯერებდეს, გაგონილა?.. — წაიღოს, კაცო, აპარატი! — მიაჩეჩა ფოტოაპარატი ვანიჩკა მასწავლებელს სარამ. — ვიცი, მანდაა, წაიღოს!

— მამის სული ნუ წამიწყდება, არ წავიღებ, სარა! — გამოიჭყიტა ვანიჩკას ზურგს უკან ელოია ურიამ.

— თუ არ გინდა, თვალს რომ მოეფარები, გადაადგდე. — გადაუჩურჩულა ვიდაცამ.

— მერე, უკან რომ ჩამოვალ, — აყვირდა ელოია, — ჩემს ცოლ-შვილს შენ არჩენ?

— რა იცი, ჩამოხვალ?

აქა-იქ ისევ ატყდა სიცილი.

ამ დროს შორიდან გამოქანებული პაქია მამას პირდაპირ ლაჭებში შეუვარდა და თითქოს ქვეყანელში ჩამძვრალმა, თავი კუბრში ჰკრაო, ისე იწვილა:

— მამო, მამოი!..

— რა იყო, მამო, რა? — იზმუვლა ტუჩებდაპირილმა ელოიამ, წელში ხახწრა-ფოდ გაიმართა, შვილს მხრებში ხელები ჩაავლო, ფრთხილად გამოათრია, ცახ ახედა და თვალეები დახუჭა.

— მამოი! — ისევ დაიწვილა პაქიამ.

— ჰო, შვილო! — გაეპასუხა თვალდახუჭული მამა.

— ერთი რამე უნდა გთხოვო, მამო.

— აპარატი წავიღო?

— არა.

— აბა, მაშინ ორი რამე მთხოვე, შვილო. მოგიკვდა მამაშენი!

— რას გამომიგზავნი ჯარიდან, მამო, რას?

ელოიამ წამით თვალეები გაახილა და მერე უმწეოდ გადაატრიალა. ასეთ კითხვას არავინ მოელოდა. ელოიამ მკერდზე ისეთი ბაგაბუგი აიტეხა, ვიფიქრე, ნეკნები ნამდვილად ჩაიმტვრია-მეთქი.

პასუხის მოლოდინში გაშეშებული პაქია პირდაღებული შესცქეროდა მამას, რომ მელსაც მკერდზე მუშტის ცემა კი შეეჩერებინა, მაგრამ ტუჩებს უმოწყალოდ იჭამდა, რომ ერთბაშად ხარივით არ აბლაღებულყოფო.

მამაჩემმა, რომელსაც შეეძლო საათობით ხმა არ ამოეღო, ნიკიფორეს მკლავში ხელი სტაცა, შეანჯღრია და უთხრა:

— წაწყდები, ამ ებრაელის ცოდვით, ნიკიფორე, თქვი რამე, აღმასკომი ხარ შენ!

ნიკიფორე წისქვილისხელა ჯიბის საათს მართავდა, ნიკოლოზისდროინდელს. მამა-ჩემისთვის არც შეუხედავს, საათი მომართა, ჯიბეში დიდის ამბით ჩაიღო და თქვა:

— ჩემი ძმა სამ ბალანას ტოვებს შინ.

შარაზე ცხენიანმა კაცმა ჩაიქროლა. ჭერ ხელის აწევით საერთო საღამო მოგვცა, მერე პირი დაადო და გახარებულმა რაღაცის თქმა დააპირა, რომ ამ დროს თვალის მოჰკრა მისკენ გაქანებულ ჯოღორიას. რას ერჩოდა ჯოღორია ცხენიან კაცს, არავინ იცის. შეშინებულმა მხედარმა ცხენი ადგილიდან თვალისდახმამამეში მოწყვიტა და შიწას გააკრა. ერთი წამიც არ გასულა, რომ ცხენიან-კაციან-ძაღლიანა მოსახვევში მიიმაღლნენ. გამარჯვებული ჯოღორია თავმოიმწონედ დაბრუნდა უკან, რატომღაც მე მომნახა და ჩემს გვერდით წკმუტუნით დადგა.

— ვაი, უბედურო ელოია, რად გაჩნდი ამ ქვეყანაზე, ამისთანა დღეში თუ ჩავადებოდი, რად? — ღმერთს შველას შესთხოვდა და თავს ისე აქნევდა, როგორც მღვდელი საცეცხლურს, — უპასუხე ახლა, ელოია, უბედურო დღეზე გაჩენილო, რას გამოუგზავნი ჯარიდან შვილს, რას? — ელოიამ კაიხანს უყურა ცასაც, ღმერთსაც, მაგრამ არც ცა რომ არ ამბობდა არაფერს და არც ღმერთი. იძულებული შეიქნა თვითონვე ეპასუხა: — წერილს გამოგიგზავნი, შვილო, პაქია, წერილს... ჩემი ცოდვა მიეცა ჰიტლერს! — ამასობაში წითელპერანგა შალიაც მიზობდდა მამამისთან. ელოიამ ბავშვი ხელში აიყვანა, ნიკიფორე უნგაძეს მიუბრუნდა და უთხრა — უფროსო, წავიდეთ, თუ მივდივართ, თორემ აღარ შემიძლია ამათი ყურება, კაცი არა ხარ?

არავინ იცის, მერამდენე გაწვევა იყო ეს ჩვენი სოფლიდან.

მიდიოდნენ კაცები.

ცარიელდებოდა სოფელი.

მრავლდებოდა შავიანი ქალების რიცხვი.

ახალწვეულები საბჭოს თავმჯდომარემ ორ მწკრივად დააწყო. მაგრამ ეს მწკრივი მალე ისე დაიხშა, როგორც ფუტკრის ნაყარი. ვინ ვის ეჭადა კისერზე, ვინ ვის ჰყავდა ხელმოხვეული, ვინ ვის ეხუტებოდა ან იხუტებდა მკერდზე, კაცმა არ იცის. მიდიოდნენ კაცები...

მიდიოდნენ და მიჰქონდათ ჩვენი სული და გული, ტოვებდნენ თავისას. მაგრამ ტოვებდნენ სულისა და გულის იმ მცირე ნაწილს, რომლითაც მხოლოდ მათი არდა-ვიწყება შეგძლო. დანარჩენი კი მიჰქონდათ იქ, სამშობლოს საკეთილდღეოდ შესაწირად.

ეს კი არ მეჩვენებოდა, ვხედავდი.

ჩემი ნატვრა:

ღმერთო, ახლა, ამ წუთში, თუნდაც ერთი ყველაზე გულქვა ფაშისტი მონათრე ყურით აქ, ნაორდალაზე, შეახედე ამ ფერდაქარგულ კაცებს, გულდამწვარ დედებს, აცრემლებულ დებს, ძმებს, შეილებს და მერე ხალაც ვინდა, იქ წათრეცე...

მამაჩემი ნელა მიიბრუნება. ხელს არ მიშვებს.

მაქიმედას ცხვირის ნესტოები დაბერვია, ტუჩები მოუყუმავს და მოჭმუნნილა წარბების ქვემოდან მკაცრად იყურება სადღაც წინ. გვერდით გოგუცა ცრემლების ღაბა-ღუბით მიყვება. უკან მარიკა და კუკურა მიდიან. მარიკამ ორჯერ მკითხა თვალებით, რა გითხრა ვანიჩა მასწავლებელმა, თუ ნახეო. მე ჩემი გაჭირვებაც მყოფნის, გულზე ვარ გამსკდარი და არაფერს ვპასუხობ.

— ბიჭებო, ვჭექოთ სიმღერა! — დაიძახა ამ დროს ვილაცამ უკანა რიგებიდან. მე მგონია, მამაჩემს არ შეუშინებია, რომ შევკრთი. მამაჩემმა სული ღრმად შეითქვა. გვერდით ვანიჩა ამომიღდა.

— შენც მიდიხარ, ვანიჩა მასწავლებელო? — მაშინვე მივახალე.

— მე რა, წითელი კვერცხი ვარ თუ?..

— არა, ყვითელი ხარ... და შენ, საერთოდ... მართლა ყვითელი ხარ.

— არ თქვა მეტი, გეთაყვა! — ამაფარა პირზე ხელი ვანიჩამ. მე ისედაც გომბე-შოსავით დაკუსული თვლები მთლად დაეკუსე. ვანიჩამ ახლა ერთ ხელს მეორედ მიაშველა, თავით გულზე მიმიხუტა, და მახრჩობდა.

ამ დროს მამაჩემმა ფეხი აითრია და უკან შემობრუნდა. ვანიჩამ უცებ ამიშვა ხელი პირზე, მერე ის ხელი თავზე სათუთად გადამისვა, ისე, თითქოს ამდენ ხანსაც ასე მეფერებოდა და მითხრა:

— ნახვამდის, კვესია!

მე ერთხანს პასუხი არ გამიცია და მერე ჭიქურ ვუთხარი:

— მე რომ კომისარი ვყოფილიყავი, ჯარში არ წაგიყვანდი.

— ჭექეთ, ბიჭებო სიმღერა! — დაიძახა ისევ ვილაცამ.

— რას მიყურებ, ვერ მიცანი? — მკითხა ვანიჩამ, როცა ჩემი მზერა ვერაფრით მოიცდია.

— ჭექე აბა, სიმღერა, თუ ხარ ვაჟაცი!

ვანიჩამ მხარზე ხელი მომხვია, შეჩერდა და მკერდზე მიმიკრა. ასე ვიდექით რა-მდენიმე წამს, წუთს. ვანიჩა მასწავლებელი უფრო და უფრო მიკრავდა გულში. იგი მთელი სხეულით ძიგბიგბდა. მერე კი, როცა ამ გაგანია სიცხეში თავზე ორი წვეთი წვიმა ცხლად დამეცა, მაღლა ავიხედე. ვანიჩა მასწავლებელი ტიროდა. თვლები ცრემლით ჰქონდა სავსე, სახე გაბადროდა და ამობურცული მოიხსრო ძარღვები

უფრო ამოხურცოდა. იგი ახლა ტუჩებს მართლა კურდღელივით აცმაცუნებდა, სიბრძნეში ჩაცუცქულ კურდღელივით, და მიკვირდა, რატომ ამდენ ხანს არ მესმოდა მისი ხმა:

— ყველაფერი მოვიფიქრე, კვესია... გეუბრება? ყველაფერი მოვიფიქრე.

— თქვი მერე, თუ მოვიფიქრე.

— ვიხრჩვები, ბიჭო... ცრემლი მასჩრია.

— ვიცო, ომში წასვლა არ გეშინია. შენ ყველაზე გულადი მგონიხარ, ვანიჩკა მასწავლებლო.

— კი, მარა, მაინც გეშინია, კვესია. მაინც გეშინია.

— თუ გეშინია, შენ მაინც ნუ იტყვი, ვანიჩკა მასწავლებლო, გეშინიაო, წახლება ხალხი.

— ეჰ, შენ რა იცი. მე რის გეშინია

— რის გეშინია?

— მაცალე, აგვიაროს გვერდი ამ ხალხმა...

— თქვი, აგვიარა გვერდი ხალხმა.

— შენი გეშინია, კვესია

მე გაცეცხით მივაჩერდი. იგი ისევ მისვამდა თავზე ხელს.

— ჩემი? — ვკითხე და ისევ ავხედე.

— ჰო, შენი. — თქვა მან. იგი სადღაც შორს იყურებოდა. — იქნებ მე ვცდები, იქნებ მე მხოლოდ შენთან ვარ მართო ასე ახლოს და სხვა ბავშვებში იმიტომ ვერ ვხედავ იმას, რასაც შენში.

— მე რა გავაკეთე ისეთი, რასაც სხვა ვერ გააკეთებდა ჩემს ადგილზე? — ვამიკვირდა.

— შეიძლება გეკეთებინა ვინმეს, ვერ უარვყოფ. ხომ გითხარი, ეს ჩემი შეცდომაა, რატომ არ დავუახლოვდი სხვებსაც ისე, როგორც შენ, მაგრამ არ მგონია ამგვარი, გაბედულება, ამგვარი ღიბუნებოვნობა შენს მეგობრებსაც ჰქონდეთ.

— ამდენს ნუ შემაქებ, ვანიჩკა მასწავლებლო, თორემ შემარცხვება. — დავიმორცხე მე.

— შენ ისეთი ცხვირპირის პატრონი ხარ, არაფრის არ შეგარცხვება.

— მაგისტანა სიმართლე შენს ცხოვრებაში არ გითქვამს, ვანიჩკა მასწავლებლო. ჰოდა, მოდი ახლა, გულს ნუ გადამიმცირებ. მთელი ღამეები არ მეძინა, დამტანჯა იმ ფულზე დარდმა. მითხარი, რანაირად, რა გზით შევიტანო იგი ტანკების ასაშენებელ ფონდში?

— ბებრი ვიფიქრე, ბიჭო, კვესია, მაგის თაობაზე, მარა მერე აღმოჩნდა, რომ სულ უბრალო ამბავი ყოფილა. ხანდახან, ხომ იცი, პატარა ამოცანას რამხელა თავის ტეხა უნდა? მინდოდა შენს გვერდში ვმდგარიყავი, კვესია, ბიჭო, მარა რა ეჭვა, ხომ ხედავ, ახლა მილიონობით ხალხი ითხოვს გვერდში დადგომას და იქ უნდა წავიდე. შენ უჩემობას ნურაფრად ჩააგდე. ისე იმოქმედე, თითქმის გვერდში გედგე. არ შეშინდე. შენ დიდ საქმეს აკეთებ. მეორე არსენა ყოფილხარ, ბიჭო!

— კაი ახლა, მასწავლებლო, დავიწვი სირცხვილით.

— მაცალე, ბიჭო, შენ მე რომ გეუბნები... არა, მაინც რა დროზე ატეხა ჩხუბი ამ შობელქაღალმა ჰიტლერმა?! — ვანიჩკა მასწავლებელმა სული ღრმად შეითქვა და განაგრძო, — წაიყვანე მარიკა, ჩამოიარეთ რამდენიმე რაიონის, ქალაქის სკოლები, შეადგინეთ მოსწავლეთა სია და ის ფული საქართველოს სახელით ჩარიცხეთ სატანკო კოლონა „ნორჩი პიონერის“ ფონდში.

ეს რომ თქვა, ვანიჩკა მასწავლებელი შებრუნდა, თავისი გრძელი ნაბიჯებით წა-

ვიდა და კოლონას რამდენიმე წამში დაეწია. მერე უცებ შედგა, ისევ ჩამორჩა, მო-
მიბრუნდა და მკითხა:

— ახლა მაინც მითხარი, ვისი ოჯახი გააუბედურე, ბიჭო?!

— ოჯახი არ გამიუბედურებია.

— აბა, ერთი ადამიანი?

— ჰო.

— ვინ?

— მაქიმედა.

— ავაშენა ღმერთმა! ეკვი კი მქონდა მაგაზე. მერე, ომში წასვლის წინ არ დახე-
და თავის ფულს?

— დახედა.

— მერე?

— რა მერე. ფული ადგილზე დახვდა.

— სად?

— კამოდში.

— მერე, ისევ კამოდში დატოვა, მაგ შტერმა?

— შავის ჩიტია მაქიმედა, კამოდში დატოვებდა?

— აბა, სად დატოვა?

— ორი დღე იწრიალა. ორი დღე იმტვრია თავი, იჭულიტა ტვინი და ისეთ ადგი-
ლზე დაშალა, მართლა რომ მაქიმედას მეტი ვერავინ მოიფიქრებდა. ორი დღე და
ლაშის განმავლობაში თხარა მიწა. ხომ იცი, სახლი თუ დაიწვა, მერე შავად გალანცუ-
ლი ბუხარი რამდენ ხანსაა აყუდებული ცაში. ჰოდა, ბუხრის ფუნდამენტის ქვეშ შე-
ანახა.

— სულ რამდენიაო?

— ერთ მილიონს ბევრი არაფერი უკლია.

— გამატანე, კვესია, და მაგ ფულით თვითონ შიტლერისაგან ვიყიდი ტანკებს.

— ტანკისტი ხარ, მასწავლებელო?

— ველისიპედის წაყვანა ვიცი და არ გამომადგება ვითომ?!

— ურმის წაყვანა ვინც იცის, იმას თუ ეშველება რამე? — იკითხა მაქიმედამ,
რომელიც ხალხს ჩამორჩენილიყო და გაცინებული რომ დაგვინახა, თვითონაც არ-
მოწდა.

პასუხი არც ერთს არ გაგვიცია. ვანიჩქა მასწავლებელმა, ბოლოს, ზრდილობისთვის
იკითხა, ავთანდილ პაიჭაძე ხომ არ დაგინახავსო. მაქიმედამ მაშინვე აიღო რევანში,
ზურგი შეაქცია ვანიჩქას და მე მეცა.

— შენ, ბიჭო, რომ დაგიკუსხავს მაგი თვალები ღორჯოსავით, ენას ვერ ამეიღებ?
დაგიშავე რამე თუ? არა, რას შემართლები. აქ იყო და, გადაგყევი ზედ, ახლავ და ომ-
ში მივდივარ შენს დასაცავად.

— მე არაფერი მჭირს შენი დასაცავი! — უკმეხად მივანახე.

— მოიცა. შენ, მოიცა, რაზე მაფურთხებ, ბიჭო, თვალში? ხომ არ გგონია, მაქი-
მედა გავასუფლებო?

ტანში გამცრა. მუხლები მომეკვეთა. პირი დავადე. ნაღდად ყალბი იყო ის ფული
და გამაცურა-მეთქი, გავიფიქრე.

— რას დააღე მაგი პირი, ბარდის გომზიასავით? გგონია გამასუფლებე? მაქიმედას,
ბიჭო, ასე ადვილად რომ ასუფლებდნენ, ამდენხანს ან წყალი დაახრჩობდა და ან ცვა-
რი. მარა, პატვის რომ გცემს კაცი, მთლად წყალში კი არ უნდა ჩაუყარო ამაგი, ბიძა!
შენ გგონია, არ ვიცოდი მე, იმ სიზინდს წისკვილში რომ ჩაიტანდი? შენ გგონია, არ
ვიცოდი ჩემი ფედრო რომ მოიპარეთ, ბიჭებმა, და ბახმაროს გზის მშენებლობაზე იმი-

გაატანეთ თვინ?... ეს თუ არ იცი, ის ღორი რომ ძაღლით, თქვენი გულისთვის მოგვალა...
იმას სულ ვერ გაიგებ... მარა, შემეცოდეთ, თქვე ციგნებო.

სული მოვიტყვი. მაგრამ სულის მოთქმამდე გავთავადი.

— მაგი არ ვიცოდი და მაპატიე, მაქიმედ ბიძია, მარა... — ამოვდერლე როგორც იქნა.

— რა მარა! დაშრჩა კიდევ რამე, შე მაშაძაღლო, მოუცემელი, რისი მოცემაც შემეძლო, თუ? არა, არ შეგიწყვე ხელი, რითაც ხელის შეწყობა შემეძლო? საოცარი ხალხი ხართ, ბიჭო, თქვენ, ეს ახალგაზრდები. გადაგვებათ კაცი ზედ, თან გადაგვლევათ და წყალში უყრით ამავს. მაღლობა მაინც თქვი, ამოიღე ხმა! რა საშინელი ღუმელი იცი, შე უპატრონო, შემიწუხდა გული...

მე ქვასავით ვდუმდი.

— ოთხმწკრივად მოეწყ-ვით! — გაისმა ამ დროს შარაზე მდგარი ლეიტენანტის ხმა, — გამცილებლებს ვთხოვ, განსე- გადგენ. ვისაც სურვილი აქვს, შეუძლია კომი-ზარიატამდე გამოყვებს, არც მეტი, არც ნაკლები, მაგრამ, გთხოვთ, მწყობრს ხელს ნუ შეუშლით!

ოც წუთამდე დრო დასჭირდა ოთხმწკრივად ახალწვეულების დაწყობას. გამცილებ-ბლები ასე ადვილად არ თმობდნენ თავისიანებს. ბოლოს, როგორც იქნა, დაშთავრდა გულისაშარუყებელი სვენა-ტირილი, დამშვიდობება და გზის დალოცვა, ჭკუის დარი-გება და მოკითხვების დაბარება.

წუთით სამარისებური სიჩუმე ჩაშოწვა. ამ სიჩუმეში, აქა-იქ, ქალების ჩუმი ქვი-თინი თუ ისმოდა, სხვა არაფერი. ხანში შესულმა ლეიტენანტმა ქუჩის მეორე მხარეს გადინაცვლა, მწყობრს გამომცდელად გადახედა და წასვლის ბრძანება გასცა.

ასობით მძიმედ გადადგმულმა პირველმა ნაბიჯებმა მიწა ააძიძიგა. მზით გახუ-რებულ შარაზე, მწყობრს უკან, მტკრის კორიანტელი ავარდა.

ჩემთან საიდანღაც დედაჩემი გაჩნდა, გულში დიდი ხნის უნახავივით ჩამიკრა, თავ-საფრის ბოლო პირზე მიიფარა და მწარედ აქვითინდა. იმდენ ხალხში მე მაინც მოვკა-რი მაშჩემს თვალი. იგი უკან იხედებოდა და, მართალია, ასე შორი მანძილიდან გარ-ჩევა ძნელი იყო, მაგრამ მაინც ვიცოდი, რომ მას სახეზე მკვდრის ფერი ედო...

მთელი ერთი კვირა ვიფიქრე იმაზე, ვანიჩქამ რომ მითხრა: კაცი ისე საქმეს ვერ გააკეთებს, არც მწვადი დაწვას და არც შამფურიო. ვანიჩქას ნათქვამი სიტყვები ისე ჩამჭედა გონებაში, ვერ იქნა და გარეთ ვერაფრით გამოვდენე.

ონოფრე კორიფაძეს ჩვენს სოფელში ჭკვიან კაცად თვლიდნენ და ერთ დღეს ვკითხვ:

— ონოფრე ბიძია, შენ მწვადის დაწვა გირჩევნია, თუ შამფურის?

ონოფრე გაკვირვებული შედგა, ამათვალიერ-ჩამათვალიერა, თითქმის მეკითხებოდა, შენ, თავში მენშევიკების კრება ხომ არ გაქვსო, და მერე, მამალივით კისერწაგრძე-ლებულმა, კითხვაზე კითხვით მიპასუხა, რაზე მეკითხებიო.

— კაცო, შენ რას დაქებ, რაზე გეკითხები, შენ ის მიპასუხე, მწვადს დაწვაფ-თუ შამფურს?

ონოფრემ შუბლზე ხელი მომადო.

— წადი შინ, კვესია, ბიძია, მონახე თერმომეტრი და გაიზომე სიცხე.

— შენ ვერ მატყობ, მაქვს თუ არა სიცხე?

— მე ვერ გატყობ, მარა სიცხიანივით კი ლაპარაკობ.

— ესე იგი, ვერ მიპასუხებ.

— თქვი, ბიძიო, რა გინდა, მეჩქარება მე, ქვეყნის საქმე მაქვს. თუ არა და, გამოყავი ენა და წავიკითხავ.

მე პირი დავადე და ენა გამოვუყავი.

— უფრო გამოსწი!

გამოწიე.

— უფრო!

კიდევ მოვუმატე.

— კარგი, ბიძიკო, შეინახე მაგ გახეულ პირში მშვენიერი სამწვადე ენა გაქვს.

— ზოდა, ვთქვათ, გაქვს ეს „მშვენიერი სამწვადე ენა“. გაქვს შამფური. რომელს დაწვავ — მწვადს, თუ შამფურს?

— ცეცხლი თუ მაქვს?

— ცეცხლიც გაქვს. კოპიტის შემთხვევაში დანთებული შუაცეცხლი, დიდრონი ნაკვერჩხლებით, უთოში რომ ხმარობენ, ისეთი. რომელს დაწვავ — მწვადს, თუ შამფურს?

— არც ერთს არ დავწვავ, ბიძია, მე.

— ვერ ყოფილხარ კაი კაცი.

— მაგი შენი აზრია?

— ჭერჭერობით ჩემია და სხვებიც თუ ამ აზრს დაადგენ, მერე ხარ ცოდვა.

— რატომ მლანძღავ, კვესია. კაცმა ისე უნდა გააკეთოს საქმე, არც მწვადი დაწვას და არც შამფური.

— მასე ყველი ხაჭაპურში, ჩემო ონოფრე ბიძია. კაცურმა კაცმა, საქმე საქმეზე რომ მიდგება, ან ერთი უნდა გაიმეტოს დასაწვავად, ან მეორე. ისე საქმე არ გაკეთდება.

— აბა, ახლა, შენი აზრით, ბიჭო, კაია ომი რომაა და მწვადიც იწვება და შამფურიც?

— მაშინ, გეტყვი, — თქვა ონოფრემ და კეფა მოიფხანა, — მე შამფურს დავწვავდი, კვესია.

— შამფურს რატომ, მაგალითად?

— შამფური რაა, არაფერი არაა, ერთი უბრალო ჭოხია. თუ დაწვავ, გამოცვლი. მოჭრი თხილის ან ბროწეულის ჭოხს და შამფურია.

— ღორმუცელა ყოფილხარ, ონოფრე ბიძია.

— რაიო, ბიჭო?!

— ღორმუცელა ყოფილხარ-მეთქი.

— ჩემი ღორმუცელობა ვის გაუგონია, ბიჭო! დღეში ორ კილოგრამ ხორცს ვჭამ, შეტს არა. აბა, შენ აბღალა, მწვადი დავწვა და შამფური ვჭამო?

— ასე პირდაპირ ნუ გაიგებ ჩემს ნათქვამს. ყველაფერს ჭამას რომ უკავშირებ და ყველაფერი ჭამაზე გადაგაქვს, განაზოგადე. თუმცა, რაიკავშირში ნამუშევარი კაცი ხარ, თავმჯდომარე იყავი და ჭამაზე გექნება თვალი და ყური, აბა, რა!

— თავმჯდომარე, ბიძიკო, თვარა, ერთხელად ჩემზე იყო დამოკიდებული ყველაფერი. მიბრძანებდნენ, გაყიდე საწყობიდანო, გავყიდდი; მიბრძანებდნენ, არ გაყიდო საწყობიდანო, არ გავყიდდი.

— შენ ხომ უფროსი იყავი?

— უფროსი რად გინდა, ბიძია, მერე, ეტლში შე ვიჭედი და ვოყები სხვას ეჭიოა ხელში. მოკლედ, მითხარი, შენ რას იზამდი, რომელს დაწვავდი — მწვადს, თუ შამფურს?

— მწვადს.

— რას ჭამდი მერე, შამფურს?

— კიდევ ჭამა!.. განაზოგადე-მეთქი, არ გითხარი?

— რაა ეს „განაზოგადება“, ამიხსენი და განაზოგადებ მერე.

— მაგალითად, გაქვს კეცი, რომელზეც დაკრულია ჭადი. ეს ჭადი გამოცხვარია

და არეკვა აკლია. მოვიდა კაცი და გეუბნება, ორში ერთი გააკეთე: ან კეცი გატენს, ან ჭადს შეეშვიო. რას იზამ?

— რახან არ იშლი ამ შენს „განზოგადობას“, ა, ბატონო, განვაზოგადე უკვე.

— კეცს გაიმეტებ შენ, ვიცო მე.

— ჰო, ჭადზე ვერ ავიღებ ხელს.

— ესე იგი, კეცს იმეტებ?

— კეცს, კეცს ვიმეტებ, კვესია. რა ვქნა, აბა? კეცს იმიტომ ვიმეტებ, რომ მშია, სოფელს შია, გეუბრება? ჭადი კი უკანასკნელი გამოცნობა გვაქვს. დამშეულ სოფელს კეცი არ უნდა, კვესია, ჭადი უნდა, ჭადი.

— კეცი რომ არ გექნება, რაზე გამოაცნობ ჭადს?

— ღოშს გავაკეთებ.

— ღოში არ მითქვია მე, ჭადი ვთქვი.

— არ მოგწონს ჩემი პასუხი?

— არ მომწონს. სხვას ვკითხავ. ახალგაზრდები აღარაა ჩვენს სოფელში, თვარა მოხუცები რამ წაიღო.

— კითხე, მარა აქედანვე იცოდე, მაგი ძაან რთული საკითხია, გლეხი კაცი მწვადს არასოდეს არ დაწვავს, ახლა მაინც, იმისთანა ღრთა, ყველა ჭამაზე ფიქრობს.

— ცდები! — შევძახე მე და ზურგი შევაქციე, — ცდები, ონოფრე ბიძა! ახლა ვისაც ჭკუა აქვს, ახლა ვისაც ოდნავ კი შეტკივა გული, ყველა ომზე ფიქრობს, ყველა ფრონტისთვის მუშაობს.

— მაგი ახლა განაზოგადე შენ, ხომ? — მკითხა ონოფრემ შეწუხებული ხმით.

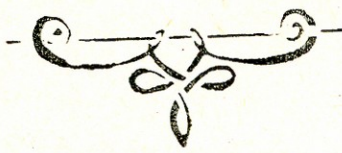
— განვაზოგადე კი არა, ცხვირწინ გიკიღია სურათი, ცხვირწინ გიკიღია უშველელ-ბელი ასოებით ღოშუნგი: „ყველაფერი ფრონტს!“

— მერე, მაგი ღოშუნგები ვინ ჩამოკიდა, შენ თუ მე?

ღოშუნგს ყველა ჩამოკიდებს, შესრულებაა საქმე.

— ბიჭო, სამოცდაშვიდი კილოგრამი ვიყავი, ომში რომ წავდი, სამოცდათერთმეტი ვარ ახლა. ოთხი კილო რკინა მაქვს სხეულში, ეს ოთხი კილო ჭარბი მთელი ცხოვრება უნდა ვატარო აწი და კიდეც საყვედური მეკუთვნის? ახლა შენთანა ციგნებს რომ დავდე, იმას არ უძახი შენ ბრძოლას?

(გაგრძელება იქნება)

მე რასაც ვამბობ, დამარცხებით უგრძნია ტყესაც,
უგრძნია კიდევ კალაპოტში ამომშრალ ღელეს,
დამარცხებები ხარობენ და იმედებს მტყენ,
როგორც ბაღები სატაცურის დაცვარულ ღერებს.
მოველანდები უცხო ტომებს სადმე ზღვის გაღმა,
როცა ნადირზე ხელმოცარულთ დასცდებით ვიში
და კიდევ მინდვრად მოფაჩუნე მწყერსა და ღაღლას
წვიმებისა და ნიაღვრების წამლეკავ შიშით.
გადასული ვარ სამყაროში იღუმალ ღელვით,
როგორც სხვის ბაღში სხვის ღობიდან თარეში ჭინჭრის,
გაზაფხულობით უჩინარი დაცურავს ხელი
ჭირვეულს ცაზე, ქუხილს ბედავს და ღრუბლებს იჭრის.
გადის მაისი, მზედადგმული ივნისი მოჰქრის,
რომ ჩამოძვინდოს გაზაფხულის ხმაურის ექო,
რომ ჩაატაროს ბალახებით დაწული დოქი,
როგორც თებერნემ და მკათათვის ზღურბლთან გატეხოს.
მზევ საოცარო, მოელვარე მკათათვის ტყვე ხარ,
ფვითელ თაველებს სუ გაატან ბალახის ღელვებს.
დამარცხებები ხარობენ და იმედებს გვტყენ,
როგორც ბაღები სატაცურის დაცვარულ ღერებს.

ქალბატონია ყაყაჩო მინდვრის,
ქარი შეურხევს გიშრის საყურეს,
იქვე ჯიუტად პოეტი-შინდი
ტოტებს არხევს და ზეცას აჰყურებს.
ეს გვირილაა თეთრი წინსაფრით,
ექსტაზით მზესთან ასული ზევით,
ირწევა, როგორც ხომალდის აფრა,
აღტაცებული კაპიტნის მზერით.
ღამით დარღობენ, თითო-ოროლა

ცრემლს შეიშრობენ ადრიან დილით
და, შედის მზეში მინდვრის ტოროლა,
შეყვარებული, ვით ავთანდილი.
ოდესლაც, პირველ დაბადებამდე,
როცა სიცოცხლე ჰყვოდა მათი,
მწვანე მინდორი ამაღლდა ცამდე,
ყაყაჩოებით და იონჯათი.
უძვირფასესი საკმევლის სუნით,
გაოცებული, ჯერ არ ვნებული,
ამაღლდა თავად მაცხოვრის სული
ლურჯ სამყურაში შესახლებული.
განმეორება თითო-ოროლა
იას შეამკობს ზეცის მანდილით
და გალობს მზეში მინდვრის ტოროლა,
შეყვარებული, ვით ავთანდილი.

ეს მერამდენედ...

ააწყარუნა აპრილმა ზარი,
ჩაილიდინა: „ასე სულ ვივლი“,
გადააშავეს ბოსტანში კვალი,
ჩაღრმავდა მიწა კაცის სულივით.
და ყავისფერი დიდი ბელტებით,
ჭიაფელებით და ოხშივარით
ეტყვის სამზვოს: „მაინც ვბერდები,
თუმცა მხნედა ვარ და სულ ომში ვარ.
ეს მერამდენედ ვიხილე ნისლი,
თამამი, როგორც მონღოლის რაში,
თავსაფრიანი დიასახლისი
და ქმარი მისი ქერის ულვაშით.
ეს მერამდენედ თვალები ბეცი
შევაფლე სხეულს, ყველაფრის ჩამტვეს,
ეს მერამდენედ დამეცა ზეცა,
გველის კანივით ნაზი და მჩატე.
ეს მერამდენედ, როგორც მისანი,
ავთრთოლდი, თუმცა შევედი ხანში,
ეს მერამდენედ ჩამოღის ნისლი,
თამამი, როგორც მონღოლის რაში.

მოულოდნელად შენი სული შემოჰყვა ქარებს,
ქარვისფერი და დანისლული, შევკრთი და შევდექ,
სად გამოვასწრო, ანდა როგორ გამოვებარა
მშვიდობიანი, უდარდელი დღეების შემდეგ.
აქ, უკვდავების შეყვითლებულ, შემჰკნარ მინდორზე,
შემზსნა ნათელმა ტანჯვისა და წამების რიდე,
ამ მოწკრიალე ვარსკვლავებთან შენ რა გინდოდა,
რისთვის მიხილე, რისთვის მიცან და გაირინდე.
ზეცის ეკრანი იმეორებს ნაცნობ მირაჟებს,
არავის კიცხავს, არაფრისთვის არავის ძრახავს,
ელვარე ღამემ, ელვარე ცამ, ღმერთის სინაზემ
გსურდა თუ არა, მაინც ჩემთან გამოგიძახა.
შემჰკნარ მინდორზე, შემჰკნარ მზეში, შემჰკნარ ზეცაზე
ოი, რამდენი დამეძებდა, რამდენი მღევდა,
დღეს მე ვიხილე შენი სული ნალველით სახესე,
ეცვა ოდესღაც დაკარგული სხეულის სევდა.
ცახცახებს ცაზე უფლის სახე, ელავს და ბრწყინავს,
აქ რა გინდოდა უდარდელი დღეების შემდეგ,
გადაიქუხა მომავალმა, აწმყომ და წინამ,
უკანასკნელად დაგინახე, შევკრთი და შევდექ.

ლურჯო ცის ნახევარი

იმ დილით რატომღაც რაღაცნაირი შვება იგრძნო ბუდუიამ და საოცრად მოეფონა გულზე. პირველად გაუკვირდა, ვერ მიხვდა, ვერ აღიქვა და ჩაწვდა, თუ რის გამო იყო გამოწვეული და რას მოასწავებდა ყოველივე ეს. მხოლოდ კარგახნის შემდეგ, თანდათანობით, გაერკვა — მისი სიმშვიდე და კმაყოფილება ტკივილის მოულოდნელი ჩაცხრობით რომ იყო გამოწვეული... რაც უფრო ცხრებოდა და უყურდებოდა ტკივილი, უფრო ცხადად, გარკვევით და ხელშესახებად ეუფლებოდა მის დაღლილ ხორცსა და სულს დიდი ხნის ნანატრი სიმშვიდე და ნეტარება.

იმ შემოდგომაზე რომ გაცივდა და ჩაწვა, მთელი ხანგრძლივი ზამთრის განმავლობაში ლესა და ლესა ლოგინი, ასე რატომ ვარო, იმაზე დაბოღმილი და გულზე დარღშემოგურგუხებული, სიკვდილის პანიკური შიშით შეპყრობილი, სიკვდილს მაინც ისე მოელოდა, როგორც საჭიროს, აუცილებელსა და გარდაუვალს.

დასუსტებულს, ავადმყოფობით გამოფიტულს როცა ტკივილი ძალუმად შემოუტევა, სწორედ მაშინ იყო რომ ნატრობდა — რატომ გავჩნდიო და დაბადებისა და გაჩენის დღეს რომ სწყევლიდა სიცოცხლე მობეზრებული. თორემ, აჟამდე, მთელი ხანგრძლივი ცხოვრების განმავლობაში, იგი ერთხელაც არ ჩაფიქრებულა იმაზე, თუ რისთვის იყო საჭირო, რაში არგებდა ვინმეს მისი სიცოცხლე და მისი არყოფნის შემდეგ უმისობა თუ დააკლდებოდა, თვალში თუ მოხვდებოდა უმისობა ვინმეს... როცა ჭინკასავით შეჩენილი ტკივილი აცლიდა არაქათს, აბა, სადღა ჰქონდა ახლა იმის თავი, რათა ოდნავ მაინც გამოეფხიზლებინა დაჩლუნგებულ-მიჩუმათებული მესხიერება და ეფიქრა ამაზე, რაიმეზე საერთოდ... ისე იყო გამოღწეილებული-გაბურსალებული, ფიქრისა კი არა, იმისი თავიც არ ჰქონდა, ეცნესა. მაგრამ ამასაც რაღა აზრი ჰქონდა კაცმა რომ თქვას? ეცნესა-ოხვრა ასე თუ ისე ოდნავ სიმშვიდესა და შვებას თუ მოუტანდა, თორემ სხვაფრთხი... აბა ვინ გაუგებდა, ვინ მიუხვდებოდა, ვინ შეეშველებოდა, გაიზიარებდა მის წილხვდომილ სატკივარსა და სიმძიმის? ცხადია, არავინ! ჰოდა ისევ მას, მარტოსულივით დარჩენილს, უნდა აეტანა, ეზიდა და ეთრია თავისი, საკუთარი, წილხვდომილ-მიკუთვნილებული ტკივილი. მის გარდა ყველანი, თვით ალათიაც კი (რომელიც ასე ჰქვია, მის ხელში გაიზარდა, დაქალდა, დაბერდა, მშვილდით მოიხარა წელში და უდღესურ ხმოსავით დაბაჩუნობდა ახლა) ვეღარ გაიზიარებდა მის ტკივილსა და სიძაბუნეს. რადგანაც ოდითგანვე ასე დაეწესებინა ბუნებას, ოდითგანვე ასე მოდიოდა — სიკვდილის ღროს ყოველი სულდგმული მარტო უნდა ყოფილიყო, საკუთარი თავის ანაბარად დარჩენილი და მარტოს უნდა ეტვირთა ყველაფერი — თავისი კუთვნილ-წილხვდომილი ტკივილი, სიმძიმე, ასათრევ-ასახანი. როცა მისი ბოლომდე ერთგული, როცა ბოლომდე ერთ უდელში შემხული და უდლის გამწევი ალათია ამჯერად უკვე ვეღარ უშველიდა ვეღარაფერში, მაშინ შვილებზე ლაპარაკი ხომ სულ ზედმეტი იყო.

მას არ შეეძლო განესაზღვრა, თუ რა სტიქიოდა, რა აწუხებდა ასეთი, სხეულის რომელი ნაწილი, რომელი ნაკვთი ითხოვდა შველასა და განკურნებას. ასე ეგონა, ყველაფერი, ყოველი ნაწილი, ნაკვთი, უკრები თუ კუნთი სტიქიოდა. მისი რწმენით, თვით თავის კინკრისოზე შერჩენილი ერთადერთი, გაცრეცილ-გამოხუხუხებული თმის ბეწვაც კი აწუხებდა. და იყო ასე, ერთიანი და ყოვლისმომცველი ტკივილი და გვემა სხეუ-

ლის, ხორცისა და სულისა — დაუდგრომელ-დაუცხრომელი, შეუწერებელი და ურ-
ტმო, მდგრადი და გაჭიანურებული... რაც დრო გადიოდა, თანდათანობით ერთ რა-
კი რწმუნდებოდა ბუდუი — ეს იყო წახდენის, სიბერის, დაუძლურება-დანაჩანაყების
ტკივილი და ვედარაფერი რომ ვერ შეაჩერებდა ამას — ველარც ექიმი, ველარც წა-
მალი. მხოლოდ ერთ რამეს — სიკვდილს შეეძლო შეველა. სიკვდილსა და მიწას. იმ
მიწას, რომელსაც მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ებრძოდა, ეჭიდებოდა ბუდუი,
მიწას, რომელიც მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ოფლს აღვრევინებდა, სიქას აც-
ლიდა, მაგრამ, საშავიეროდ, არჩენდა, კვებავდა, ასაზრდოვებდა, აცოცხლებდა, თანდა-
თანობით აყვარებდა თავს, ითვისებდა და თავისკენ იბირებდა. და, თუკი აქამდე მიწა
სესხს აძლევდა, ახლა ის, იგივე მიწა, ვალის გადახდას მოითხოვდა მისგან. ეს ვალი კი
მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი სხეულით, საკუთარი ხორცით უნდა გადაეხადა ბუ-
დუიას... თუმცადა სადღა იყო სხეული? აბა რაღა სათვალავში იყო ჩასაგდები ეს
გამოფიტულ-გამოფუჭებული, მიუტე თხილივით ცარიელი სხეული, რომელიც რაღაც
სასწაულით ჯერ კიდევ ფეთქავდა, თრთოდა და ბუზუავდა კერაზე ახვეტილ ღაღარ-
ვით... ტკივილისა და უძლურებისაგან შეწუხებული, სიკვდილს ნატრობდა მხოლოდ.
მაგრამ რასაც ნატრობდა, როგორც ცხოვრებაში ხდება საერთოდ, სწორედ ის იგვი-
ნებდა. და, რამდენადაც სიკვდილი იგვიანებდა, უფრო ცხადად, გარკვევით, აუტანლად
უჭირდა ბუდუიას სიცოცხლე...

იწვა გამოღებულ ფანჯარასთან. ნიავის ნელ ლაციცზე თრთოდა რეცხვისა და სი-
ძველისაგან გამოხუნებულ-გაცრეცილი ფარდა... აპირილი იდგა გარეთ — წყნარი, წაზი,
თვინიერი, ქათქათა, თეთრად, ვარდისფრად და მწვანედ შეზავებულ-მოკაშული. აბა,
რაღა სჯობდა ახლა გარეთ, ბუნებასთან ყოფნასა და შერწყმას. მას კი არ შეეძლო ეს.
კიდევ კარგი, რომ მისთვის სულიერით, აღუქმელ-შეუცნობად რომ გამხდარიყო ყო-
ველივე და მისი გუნება რომ ვეღარ აღიქვამდა, თუ როგორ იშმუშნებოდა ახლა
წამოთრალი, გამთბარი, გამაძლარ-განოყვრებული მიწა, როგორ ითხოვდა იგი პირვე-
ლი სხეული: გავლებას, პირველ თესლს, პირველ ნერგს, პირველ ჩითილს, პირველ
თოხსა და ბარს... ვეღარ აღიქვამდა ყოველივე ამას ბუდუი და, შეიძლება, ეს კარგიც
კი იყო, რადგანაც სხვა თუ არაფერი, მხოლოდ იმაზე დარდი, მიწა რომ თავისას ითხოვ-
და, უძახდა, უბზობდა, ანიშნებდა და აფრთხილებდა, ყოველგვარ ტკივილზე უფრო მძა-
ფრი, სასტიკი და ძნელად გადასატანი იყო. და შეიძლება მოეკლა კიდევ ამაზე დარდს...

სიკვდილის შიშით შეპყრობილი სიკვდილს ისე მოელოდა, როგორც აუცილებელს.
მაგრამ ერთს კი ნატრობდა გუნებაში — რა იქნება, როგორმე გაზაფხულამდე მაინც
გავატრიო ეს ტანჯული სულიო... მისთვის, აბა, რაღა დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა იმას,
თუ როდის, რა დროს აიტანდნენ სასაფლაოზე და მოაყრიდნენ მიწას. სიკვდილი ზომ
წლის ყოველ დროს ერთნაირი იყო და, ყოველ დროს სიკვდილი ერქვა. მაგრამ ამას
რომ ნატრობდა, თავისი ჩანაფიქრი და ანგარიში გააჩნდა ბუდუიას — ერთი რომ, გა-
ძაღლებული, მაგრამ მაინც ძნელად დასათმობი სიცოცხლის გახანგრძლივება სურდა
ამით, მეორეც, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ერთხელაც არ შეუწუხებია არავინ,
შარბუზე მძიმე ტვირთად არ დასწოლია. და, ახლა, ამ ქვეყანასთან ანგარიშის გასწო-
რების შემდეგაც არ სურდა ვინმე გატანულიყო მის გამო. მისი გაგებით კი, თუკი
წამთარიში მოკვდებოდა, ნამდვილად შეწუხდებოდნენ მის გამო...

თითქოსდა შეიწყნარა მისი სურვილი ღმერთმა თუ განგებამ, ჩითილივით გაუძლო
წამთარსა და ტკივილს. და აი, აქამდეც მოაღწია, ახლა კი შეიძლებოდა ღამაწად
სიკვდილი და აღარც სხვები გამწარდებოდნენ ორმაგად. მაგრამ ახლა, როცა წამთარი
გადატანილი იყო, როცა გაზაფხული იდგა, ბუნების ასეთ სიმშვენიერეში ძნელი იყო
სიკვდილი, ძნელი და საწყენიც. მიუხედავად იმისა, ასეთი ყოფნა და სიცოცხლე სიკვ-
დილისა და არყოფნის ტოლფასი რომ იყო როგორღაც.

იწვა ოთახში, სადაც ყველაფერი — საგანი თუ ნივთი — მასავით ძველი, ბეჭ-
რი, გამოფიტულ-დაჭიანებული, ცხოვრების ყველგასული იყო და თითქმის ისინიც
მასავით ითვლიდნენ დარჩენილი სიცოცხლის გამოწოგოდ, დასესხებულ საათებსა თუ
წუთებს. ოთახში სიჩუმე იდგა და ამ სიჩუმეში თითქოსდა მხოლოდ საკუთარი ტკივი-
ლის ხმაღა ესმოდა ბუდუიას.

გარეთ კი სულ სხვა სამყარო იყო — ყეფდა ძაღლი, ყიოდა მამალი, წიაჭებდა წი-
წილა და ბღაღდა ბოჩოლა... სწორედ ეს ხმები აღწევდნენ ბუდუიას დახშულ სმენა-
დზე — ღროღადრო, ბუნდოვნად და გაურკვეველად. ისინი ისე იყვნენ ერთმანეთში
არეულ-აწელილი, მოყურებულს უფრო გავდა, ვიდრე ნამდვილსა და რეალურს... გა-
რეთ ყველაფერი ისე იყო, ისე მიმდინარეობდა, როგორც ოდითგანვე, მას შემდეგ,
რაც ეს დროის ცვალებადობასა და ბრუნვა-ტრიალს შეგუებული სამყარო წარმოიშვა.

კარგახანს იწვა გაუნძრევლად, თვალები ფართოდ გაეხილა და შესცქეროდა ჭერის
ერთ ამოჩემებულ წერტილს. მის გალობრულ, ცივსა და ბუნდოვან მჭერაში თანდათა-
ნობით ყალიბდებოდა, ნივთდებოდა აზრი, აღქმა და განცდა. იწვა და განძრევსა ეში-
ნოდა, რადგანაც დარწმუნებული იყო, როგორც კი ოდნავ მაინც შეინძრეოდა, მაშინვე
შემოუტევდა აქამდე მოუშორებელი, ახლა კი მიჩუმებულ-მიძინებული ტკივილი.

როდის-როდის გაბედა — მიაბრუნა თავი ზანტად, გაუბედავად, ნელ-ნელა და თან.
დათანობით... სწორედ მაშინ იყო, ღრიჭოდ დარჩენილი კარიდან ოთახში წვრილ, ოქ-
როსფერ ზოლად შემოცოცებული მზის სხივი რომ დაინახა. ეს რამდენი ხანია, მზე არ
დაეწანა ბუდუიას და გაუხარდა მისი დანახვა, მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ მზის
სხივი იყო ეს და არა თავად მზე. ოდნავ შესამჩნევი, მქრქალი ღიმილი მოადგა გა-
ცვივდნე ტუჩებზე. მზე დაინახა და ახლა, ასე თუ ისე, ჰქონდა უკვე აზრი და მნიშვნე-
ლობა სიცოცხლეს. და, რადგანაც მზე დაინახა და სიცოცხლესაც აზრი ჰქონდა, უკვე
ძნელი იყო სიკვდილი და გაუჭირდებოდა კიდევაც... ერთხანს თვალმოუშორებლად
უცქეროდა იატაკზე გართხმულ ოქროსფერ ზოლს, მერე აარიდა მზერა, კრუსუნით
იცვალა გვერდი და იმით შეშინებულმა, კიდევ ხომ არ შემომიტევსო ტკივილი, გაფა-
ციცებულმა დააყურადა... წამები და წუთები ერთმანეთს მისდევდნენ, ბუდუია სულ-
განაბრებული უცდიდა, ელოდა, მაგრამ ტკივილი აღარ განმეორებულა. დაინდო ტკივილმა
და შეეშვა, თუ სულ სხვა რამეს ნიშნავდა ეს? ვერ მიხვდა ამას ასეთი მოულოდნე-
ლი ცვალებადობით გაკვირვებული ბუდუია. მაგრამ აი, მოულოდნელად ვიღაცის მიერ,
ვის იცის, როდის ნათქვამი სიტყვები გაახსენდა ბუდუიას — სიკვდილის დროს ავად-
მყოფს ტკივილები უყურებდა და მომავლადვი დროებით წამოიხსენდავსო.. ნუთუ ეს მარ-
თლაც ასეა და სწორედ ამის გამო, სწორედ ამ მიზეზით გაუყურდა ტკივილები ბუ-
დუიას? ახლა უკვე ტკივილის მაგიერ შიშმა შემოუტია. ნამდვილად ეკვდებო, დასკე-
ნა გუნებაში. არა და, არ უნდოდა, მზის დამნახვასა და ცოტათი მომჭობინებულს,
სიკვდილი ახლა. თვალები მილუღდა და ასე, გაუნძრევლად მწოლი და თვალედახუჭუ-
ლი, ნატრობდა, მოუთმენლად მოელოდა ტკივილის შემოტევას. ახლა მხოლოდ ეს იყო
ერთადერთი იმედი, გაძლევის, გადატანის, გადარჩენის მომასწავებელი. მაგრამ ტკივილი
არაღა და ახსენებდა ხელმოერედ თავს.

ბოლოს, რაჟილა თავს კარგად გრძნობდა, დამშვიდდა და ნელ-ნელა შიშიც გაუქრა.
ისევ რომ არ ეფიქრა სიკვდილზე, ისევ რომ არ მოჰაღებოდა შიშის დაუოკებელი
გრძნობა, გადაწყვიტა, როგორმე აეძულებინა საკუთარი თავი და ეცადა ის, რაიმე
მთელი ცხოვრების მანძილზე ერთხელაც არ უცდიდა და არც სურვილი დაბადებია ამისა
— გაეხსენებინა წარსული, გონების თვალი გადაეხლო იმ განვლილი ვზისათვის, რომე-
ლსაც მისი ცხოვრების გზა ერჭვა. რთული ხასიათის კაცი იყო, ძნელად შესაცნობი

და გასაშფოთი. თავის დარდს, წუხილს, წვენასა და სიხარულს არავის გაანდობდა. ყოველთვის ცდილობდა საკუთარ არსებაში გადაეხარშა თუ მიეჩქმალა ყოველგვარი განცდა, მხოლოდ თავად ყოფილიყო საკუთარი თავის მკაცრი, პირუთვნელი, მიუყვარ-
ქობელი მსაჯული. ალბათ ამიტომაც იყო, რომ სოფელში იგი მძიმე, ბოღმიან, გულჩათ-
ხრობილ და უკარება კაცად მიაჩნდათ ზოგიერთებს. ამ წუთისოფელში ყველას თავისი
საფიქრალ-საღარდებელი გააჩნდა და, აბა, ვიღას ეცალა გავგო, აფთიაქის სასწორზე
მისხალ-მისხალ აეწონა ბუღდუიას კაცობა, თუ სულს წვეულ-წლართები? თავის მზრივ,
არც ბუღდუია იწუხებდა თავს, თუ რას ფიქრობდნენ მასზე მეზობლები. თავისთვის
ცხოვრობდა, თავის საქმეს აკეთებდა. არავის არაფერს უშვებდა და არავის უშლიდა
ცხოვრებას.

მშობლებს ნაბოლარა იყო, შეათე თუ მეთერთმეტე... არავის რომ არ ეხატებოდა
გულზე, ბუღდუია მაშინ მიხვდა, როცა წამოიზარდა, ასე თუ ისე, კარგისა და ცუდის
გარჩევა შეიძლო. მიხვდა, თუ რაოდენ ზედმეტი იყო, როგორ ეჩხირებოდა ყველას
თვალში. მიხვდა ამას და სწორედ მაშინ დაეარგა ყოველი ბავშვისთვის მთავარი, დამა-
ხასიათებელი თვისება—სიხალისე და უღარდებლობა. გულჩათხრობილი გახდა, საკუთარ
თავში ჩაიკეტა. დადიოდა მუდამ ჩაფიქრებული და კაცისშვილი ვერ გაუგებდა, რა
უსაროდა, რა აწუხებდა, უჭირდა თუ უღწინდა რამე. ახალი, სახელდახელოდ მისთვის
შეკერილი არასოდეს ღირსებია — სხვების გამოწევილი კონკები იყო მისი ახალიცა
და ძველიც, საგარეოცა და საშინაოც. მასზე ფიქრითა და ზრუნვით არავინ რომ არ
იწუხებდა თავს, ალბათ, ამიტომაც იყო ქვასავით მზგარი, ჭანმრთელი და კერკეტა.

ჭერ კიდეც მუხლები კარგად არ გამაგრებოდა, სამწყესურში რომ უტრეს თავი.
უთენია წამოახტუნებდნენ ფეწე. ძილაყოლილი და მოთენთილი ძლივს ახელდა თვა-
ლებს, სიცივისაგან აბუზული მოქნარებითა და თვალების სრესით ზეზეულად წაილუკ-
მებდა ცივი მჰადის ნატებს, გამოდენიდა ბოსლიდან საქონელს და მიდენიდა საბაღა-
ნოზე. ფეხშიშველი იყო, ეკალ-ბარდისაგან კანჭებდაკაწრული. თმა ჭაგარივით ადგა
თავზე, მზისაგან გარუჯულს ლოკოკინას ნაკვალევით აჩნდა ლოყაზე სირსველა... ჭერ
კიდეც ბარტყით გამოუცდელი და გულუბრყვილო, თანდათანობით ეგუებოდა, ცე-
ნობოდა და ეთვისებოდა ბუნებას — თავის გამჩენსა და მარჩენაას, თავის აღმზრდე-
ლსა და გულშემჭირნეს... მთელი სამყარო მისთვის მხოლოდ და მხოლოდ იმ ადგილით
შემოისაზრებოდა, რასაც ყოველდღე ხედავდა, აღიქვამდა და ისისწნოვრებდა.

ტყეში ვეება წიფლები იდგნენ და კენწეროვანთ ზევდნენ ცის გუმბათს... ერთმა-
ნეთს ცვლდა იელი და შეჭერი, წყავი და გარეული თხილი, მოცვი და შინდი, ეკალი
და ბარდი, ანწლი და ჭიაფერა. ზემოთ, ხეთა კენწეროებს შორის ცა მოსჩანდა —
ლურჯი, კამკამა, გამჭვირვალე და სასასას... ძროხები დინჯად პარსავდნენ ბაღას და
ფუნჯისებრი კუდებით იგერიებდნენ აბეზარ ბუზებს, თხები ძვრებოდნენ ბუჩქებში,
აქნატუნებდნენ ნეკერს და სასაცილოდ აცანცარიბდნენ წვერებს.

იჭდა ბუღდუია ხის ძირას ფეხებგაჩაჩხული და გაფაციცებული უგდებდა ყურს
მის თვალსაწიერზე განფენილ დედაწუნების იღუმალ, მარადიულ ჩურჩულს. ერთმანეთ-
ში იყო შერწყმული მიწისა და ცის ღუმელი თუ ხმაური, ფერები და სიბლი: ჩიტო
გაღობდა, შაშვი ჭახჭახებდა, ფუტკარი ზუზუნებდა; პაერში სხვადასხვა ზომის პე-
ლები დაფარფატებდნენ... აკვირდებოდა ბუღდუია, უნწენდა ყოველივე ამას, უკვირდა,
იცვებდა, აღიქვამდა და იმანსოვრებდა. მისი ბავშვური, გაკვირებული ფართოდ დაჭ-
ყბილი თვალები გაგების, აღქმის, ჩაწვდომის სუბილით იყო აღსავსე. და ყოველივე
ის, რასაც ის ყოველდღიურად ხედავდა აქ, ამჩნევდა და ესმოდა, თანდათანობით უფ-
რო მშობლიური, ახლობელი, გასაგები და მისეული ხდებოდა, ვიდრე მშობლები და.
ძმები იყვნენ მისთვის. რაც უფრო იზრდებოდა, უფრო და უფრო ესმოდა მიწისა,
ცისა, ხისა, ბუჩქისა, ჩიტისა, პეპლისა თუ ფუტკრისა. აქ, ბუნებასთან, მიწასთან პი-
რისპირ მყოფი, უფრო ბედნიერად და ლალად გრძნობდა თავს, ძვრებოდა ბუჩქებსა და

ბარდებში, აკვირდებოდა ტყის ბინადართა ცხოვრებას. ყოველივე ეს — ტყე, ბუნება, ფრინველი და მწერი იყო მისი გასართობი თუ გამართობი, მისი მასწავლებელი, სულიერი საწარმო. აქ, ამ გარემოში, გრძნობდა იგი თავს ბედნიერად და კმაყოფილი იყო თავისი ბედით, რადგანაც ჭერჭერობით წარმოდგენაც არ შეეძლო იმაზე, რომ შეიძლებოდა სხვანაირი ცხოვრება, ამაზე განსხვავებული ადგილიც თუ არსებობდა სადმე...

ღრო ნელ-ნელა, შეუმჩნევლად გარბოდა. ერთმანეთს ცვლიდა შემოდგომა და ზამთარი, გაზაფხული და ზაფხული, დარი და ავდარი... ყველაფერი იცვლებოდა, ტრიანლებდა და ბრუნავდა, მხოლოდ სამყაროს ბუნებრიობა იყო უცვლელი და მარადიული. და ასე, ერთფეროვან ყოველდღიურობაში, სადაც ყოველი დღე — გასული თუ მომდევნო, — ერთმანეთს ჰგავდა. ნახირის მწყემსვასა და ტყე-ღრეში ბოროალში, მადლრისად ჭამას დანატრებული და საკუთარ თავთან განმარტოებული გაიზარდა ბუღუია. და თუკი უწინ ძროხებსა და თხებს მწყემსავდა, ახლა უკვე ბარს, ნიჩაბსა და წერაქვს ატრიალებდა ხელში. ჭაპან-წყვეტით იწევდა სარჩოს და ყოველდღიურად იუღენთებოდა მისი სხეული მარილიანი ოფლით. სარჩო მანც ძლივს მოჰყავდა. ბევრი მტერი და მოწიარე ჰყავდა კაცის ნაოფლარს — წვიმა თუ გვალვა, ქარი თუ ღრუბელი, მაჩვი თუ ჩიტი, თავვი და მახრა...

მერე ის იყო, ღამის დავაუკაცებულმა ბუღუიამ დატოვა სახლი და გამდიდრებულ სოფლის ბობოლას დაუდგა მოჭამაგირედ.

ჭრიალით გაიღო კარი და ქალი შემოვიდა ოთახში. ბებერი იყო, ღოყებჩაცვით-ლებული, უბილო, თვალეზამოღამებული. თავზე შავი, რეცხვისა და სიმკვლისაგან გატრეცილი თვისაფარი ეხურა, ასეთივე კოჭებამდე ჩაფართხუნებული კაბა ეცვა, ძველი, სრული და ბოსტანში გამოკიდებულ საფრთხობელას მიაგავდა როგორღაც.

კარის ჭრიალზე ფიქრის ძაფი გაუწყდა ბუღუიას. მან მომლოდინე მწერა მიაპყრო ალათიას, ალათიამაც შეხედა მას და მათი თვალები ერთმანეთს შეხვდნენ. კარგახანს შესცქეროდნენ ერთმანეთს და დუმდნენ. ბოლოს ალათიამ გაუბედავად გადადგა ნაბიჯი, მიუახლოვდა, დაადგა თავზე და დაარღვია დუმილი:

— კარგად გამოიყურები რაცხა, ბუღუია, შენ! მართლა კარგად ხარ თუ მე მატყუებს თვალი?

— რა ვიცი... — ჩაილაპარაკა ავადმყოფმა. — რა ვიცი... უკვე აღარ მტკივა რამე და...

— მართლა? ღმერთმა ჰქნას! — შევებით წარმოსთქვა ალათიამ, იქვე, საწოლთან მდგარ სკამზე ჩამოჯდა და ბაუზის შემდეგ განაგრძო: — მე კი მეშინოდა... სანამ გარეთ ვბოდილობდი... ვიფიქრე... არ უნდა მიმეტოვებინე მარტო, მარა რა მექნა, იმდენი საქმეა გასაკეთებელი, რომელი ერთი გავაკეთო აღარ ვიცი. მე, აბა, რასი გამკეთებელი ვარ, ძლივს დავბაჩუნებ აგერ. მარა, რასაც ვაკეთებ, გულს ვატან, რომ მგონია, რამეს ვაკეთებ-მეთქი, ვმშვიდდები... ვიცი მე, ძალა რომ გამოგიცვლება, არაფრის გაკეთება რომ აღარ შეგეძლება, ძნელია ძალიან, მარა მოითმინო უნდა, შეეგუო უნდა და ასე რატომ ვარო, იმაზე დარდმა და წუბილმა არ უნდა გავაფუჭოს. შედმეტად და გამოუსადეგარად (არც თავს რომ არგისარ და არც სხვას) რომ იგრძნობ თავს, საკუთარ სისუსტეში რომ დარწმუნდები, საქმეში გაწაფული, გასაკეთებელს რომ ხედავ და გაკეთების ძალა აღარ შეგწევს, ესაა ყველაფერზე ძნელი, ყველაზე დიდი ტკივილი და ტანჯვა. შენზე ნაკლებად არც მე ვიტანჯები, არც მე მაწუხებს შენზე ნაკლებად, ბუღუია... ამ ზამთარს თუ გადაიტანდი, სიმართლე გითხრა, აღარ მეგონა. მეშინოდა, ვერ წარმოიდგენ, ისე მეშინოდა, მაგრამ ვერ ვამხელიდი ამას. ხომ გახსოვს, გამხნევებდი კიდევ ჩემებურად — ცხოვრებაში ვაჟკაცი და გაუტყუავი იყავი, თუკი სასიკვ-

დილო ხარ და არაფერი გეშველება, ბარემ ვაჟაცურად მოკვდი-მეთქი, რომ გეუბნებოდა, ხომ გახსოვს მაგი?!. — გაჩუმდა და მწერა მიაპყრო ბუდუიას, აქაოდა, თუ მი-სმენსო. ბუდუია უცქეროდა, მაგრამ ის მაინც ვერ გაიგო, უსმენდა, ესმარად-მისმენო თუ საკუთარ ფიქრებში იყო გართული.

კარგახნის მერე ისევ დაარღვია ღუმელი და განაგრძო: — იცი, რას გეტყვი? — ზედმეტი და გამოუსადეგარი ვარო, სხვანაირად ვამწვავლებ და ვამწარებო, ნუ იფიქრებ ამაზე, თუ კაცი ხარ! ჩემი ნუ გერიდება და გეხატრება შენ, ცოლი ვარ მე შენი და ვალდებული ვარ მოგიარო. არ ხარ შენ ზედმეტი! მართალია, წევხარ აგერ ამდენი თვეა, აღარც საიქიოსი ხარ და აღარც სააქაოსი, მაგრამ ასეც დიდი იმედი და შველა რომ ხარ ჩემთვის, თუ ხვდები ამას? შენ მოხედული ხარ უკვე, სახზე გეტყობა და აწი არაფერი გიჭირს მგონია. ჰოდა, შეინდომე, ბუდუია! რაკი ამდენხანს გაუძელი, ამდენი გა-დაიტანე, ახლაც შეინდომე ცოტა და გული გაიმაგრე. შენ თუ ცხოვრებამ დაგაღალა, გული გაგიტყდა და სიცოცხლე და წიკვილი ერთია შენთვის, ჩემთვის, ჩემი გულისა-თვის, ჩემს გამო შეინდომე და გაუძელი, ბუდუია! ამდენი წელია ერთად ვართ, ერთად ვსრამოვით, ვკახირობთ, ერთ უღელში ვართ შემბმული... და ჩემზედაც ხომ უნდა იფიქრო ცოტა? ხომ უნდა გამიწიო ანგარიში და ჩემს შემდეგ იმას რა ეშველებაო, ხომ უნდა შეგაწუხოს ამან? მეშინია, ბუდუია, შენ რომ არ იქნები, იმის შემდეგ დარჩენილი ცხოვრების მეშინია. ვიცე, ხვდები, რა მომეღის შენს შემდეგ და ამიტომაცაა წინასწარ ვწყველი იმ დღისა და საათის დადგომას... — გაჩუმდა, ხმაურით ვადაუბაა ნე-რწყვი და პაუზის შემდეგ წყნარი ხმით განაგრძო: — შენ რომ მოკვდები, ერთს კი შეიწუხებენ შენი შვილები თავს, ჩამოწავდებიან აქ, ღატრიანდებიან, გადავიხდიან ქეღებს, მოგაყრიან მიწას და მორჩა მერე. ნაიყიდან აქაურობას, ისე ნაიყიდან, გული არ დაწყდებათ, ამას რატომ ვაკეთებთო, ერთხელაც არ შეიწუხებენ თავს ამაზე ფიქრითა და ღარდით. დამავლებენ ხელს და წამიყვანებენ ქალაქში. გამომკეტავენ ოთახში და ვიქნები ასე, სანამ გალიაში გამომწყვდეულ ჩიტავით არ ამოხვდება სული. ჰოდა, მითხარი ერთი, ბუდუია, სიკვდილი არ აჯობებს ასეთ სიცოცხლეს? — მეტის თქმა არ სურდა თუ ვეღარ დაამთავრა სათქმელი, საცოდავად მოებრანჭა სახე, მხრები აუთრი-თოლდა, დახარა თავი და კაბის კალთით მოიწმინდა მოსტუმრებული კურცხალი.

ბუდუიას კრინტი არ დაუძრავს. იწვა გაუძმრევლად და თვალმოუშორებლად შეს-ცქეროდა მტირალ, გასაცოდავებულ ალათიას.

კარგახნის გრძელდებოდა ღუმელი. ბოლოს ისევ ალათია მოეგო გონს, დაკოჰრილი ხელისგულით ამოიწმინდა ცრემლი, ამოღამებული და ნამტირალევი თვალები მიაპყრო ქმარს და თქვა: — შაბატიე, ბუდუია! იმის მაგიერ, რომ გაგამხნევო და გაგახალისო, მეც არ ვიცი რას ვბოლავ და ვბუტბუტობ. მარა რას იზამ? ვეღარ შევიკავე თავი, თავს ვეღარ მოვერიე... ჰო, არ ვჭამოთ რამე? ამდენი ხანია არაფერი გიჭამია და აღარ მო-გშვიდა? წავალ ახლა მე, მოვიტან რამეს და ვჭამოთ ერთად. მეც არ ჩამსვლია აქამდე ხემსი პირში და ერთმანეთის შემხედვარეებმა უფრო ვჭამოთ იქნება... რას იტყვი, მოვიტანო?

— მოიტანე! — მოკლედ მოჭრა ბუდუიამ.

ბუდუიამ მწერა მიაპყრო ალათიას თუ მიხურულ კარს და გულისტკივილით გაი-ფიქრა, — დაბერდა ეს საცოდავი, ჩემსავით წახდა და განადგურდა. ღმერთო, რატომაა ეს ცხოვრება ასე მოწყობილი? სანამ არ დააბერებ, არ დააჩანაჩებ, სანამ არ აწამებ, ისე რომ არ კლავ, რისთვისაა ეს ყველაფერი საჭირო? — თავი გადააქნია, ტუჩები მოკუმბა და ისევ ერთ ამოჩემებულ წერტილს მიაპყრო მწერა... იგი ყველაფერს ხედავ-და, ამჩნევდა, გრძნობდა და ყველაფერში ეთანხმებოდა ალათიას, მაგრამ თქმით არა-ფერი უთქვამს, რადგანაც არც ამდენი ლაპარაკის თავი ჰქონდა, და არც სურვილი. და არც საჭიროდ მიაჩნდა ეთქვა რამე. რაც ალათიამ თქვა, ყველაფერი სწორი იყო — მისხალ-მისხალ გამოთვლილი, მართალი და პირუთენელი. ეს ნამდვილად ასე რომ

იქნებოდა და არა სხვანაირად, ალათიაზე ნაკლებად როდი იცოდა ბუდუიამ, მაგრამ რა ეთქვა, როგორ ეთქვა, რით ენუგეშებინა და ეთანაგრძნო, როცა ამიერიდან არც მას, არც ალათიას უკვე აღარაფრის გამოსწორება აღარ შეეძლოთ, რაღა საჭირო იყო ხევედური, ფიქრი და მსჯელობა? ანლა გვერდით როცა არც ერთი შვილი არ ეგულებოდათ, ამაში ყველაზე უფრო ბუდუიას მიაჩნდა თავი დამნაშავედ... ხუთი შვილი, ათი შვილიშვილი... და მაინც მარტონი იყვნენ ახლა — სიბერესთან, უძლურებასთან, ტკივილთან პირისპირ მყოფნი... რა კარგი იქნებოდა, წინასწარ რომ განეჭვრიტა, თუ რა მოელოდა სიბერეში, იმ ხუთიდან ერთი მაინც აეძულებინა არ მიეტოვებინა მშობლიური კერა.

— ვერ გავზარდე როგორც საჭირო იყო და რაღა ახლა! — გაიფიქრა მან. — სწორედ ის ვერ შევაყვარე, რისი შეყვარება შეთვისება იყო აუცილებელი — მიწის სიყვარული, მიწის მადლი, კერის მწარე კვამლის სიყვარული და არდავიწყება ვერ შევაყვარე. ახლა კი გვიანია სინანული და წუხილი... ჩანს, სულ ტყუილად გვიშრომია მე და ალათიას, ტყუილად და ამაოდ გვიღვრია ამდენი ოფლი... აბა, ჩვენს შემდეგ თუ არავის, არც შვილს და არც შვილიშვილს არ ეყვარებათ აქაურობა, ხომ გავერანდა, მოისპო და გადაშენდა ყველაფერი? — მაგრად, მაგრად მოკუშა ტუჩები ბუდუიამ, შუბლი შეიკრა და შეეცადა, როგორმე თავი შეეკავებინა და აღარ ეფიქრა ამაზე, რადგანაც მიხვდა, რომ ამაზე ფიქრი, უმაღლურ შვილებზე ფიქრი, სულიერ ტკივილს უორკცებდა. როგორც იყო, მოახერხა ეს და ახლა ისევ ალათიაზე დაიწყო ფიქრი... ალათიას სიბრალული მოაწვა გულზე და იგრძნო ბუდუიამ, როგორ მოესტუმრა თვალებს ცრემლი. ეს მეორე შემთხვევა იყო მის სიცოცხლეში...

საჩვენებელი თითით ამოიწმინდა კურცხალი თვალთა უბებიდან და შეეცადა გაეხსენებინა, თუ ოცნებაში წარმოესახა მაშინდელი ალათია — ახალგაზრდა, ტანმოკლე, შავთვალწარბა, გრძელნაწნავება, ფუსფუსა, საქმიანი, საოცრად კეთილი... ეს პირველი შემთხვევა იყო და გაუკვირდა კიდევ ბუდუიას ეს მოულოდნელი გულჩვილობა.

როცა ერთმანეთი გაიცნეს, ბუდუია ოცდამეათე წლისა იყო, ალათია კი თექვსმეტისა. და გაუკვირდა ახლა ბუდუიას გუნებაში, აუჰ, ეს რამხელა დრო გასულაო, რამოდენა დრო ჩაგვდევიაო ხელში. მართლაც და იმოდენა დროს გაველო, იმდენი წელი ჩამოფრქვეულიყო ამასობაში, გაუჭირდა ბუდუიას ალათიასა და საკუთარი თავის ახალგაზრდად წარმოდგენა. ეს კი არა, საერთოდ თუ ვიყავით ოდესმე ახალგაზრდებიო, ამაშიაც კი შეეპარა ეჭვი, მაგრამ შეიძლებოდა კი განა ახალგაზრდობის გარეშე მოსულიყვნენ აქამდე და დაბერებულიყვნენ?

ორივენი მოჭამაგირეები იყვნენ, სხვის ოჯახში, სხვის საქმეს აკეთებდნენ, სხვისთვის ღვრიდნენ ოფლს. საკუთარი კი არაფერი გააჩნდათ იმ ჰაერის გარდა, რომლითაც სუნთქავდნენ. ის მამაძალი სარდიონი კი, კარგი ცხოვრებით გალაღებულ-გაქსუებულნი, კამათელს აგორებდა, განკარგულებებს იძლეოდა...

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

მთიდან დავორდა მზე-ბროწეული,
ხევებში წასკდა სხივები სისხლად
და საქართველოს ცა მეწამული
ყაყაჩოსავით განთიადს ისხამს.
ღამე გახმა და დილა აყვავდა,
წყლისპირს დაფეთდა ღამე გრძნეული
და ნაკუწ-ნაკუწ ჰყრია გზადაგზა
ნისლი, მთის მკერდზე ჩამოხეული.
ფეხს არ იკაწრავს მდინარე ლოდზე,
გაღმა ჩამორჩა ღამე — მდეკარი,
და მზის ნაღველი,
ბებერ ხის ტოტზე,
ჰკიდია მთვარის ხმელი მტევანი.

დაუსრულებული პორტრეტები

ხელმოცარული ვზივარ ტილოს წინ,
და მოწყენილი მიცქერს მოლბერტი...
ვერ დაგიხატე დღემდე ვერაგზის
დასრულებული სულის პორტრეტი.
ვერ დაგიხატე დიდი ტკივილი,
ისე ჩანავლდა ღამის სახმილი
და უკმარობის გრძნობა მსახვრალი —
გარჯობილი მაქვს გულში მახვილი.
ლოდინში გალღვა ყველა სურვილი,
თვალთა გუგებში ზის გაოცება,
ვერ შევაზავე ისე შუქჩრდილი,
გეგრძნო ვნებების მიქცევა-მოქცევა.
სიძარტლის შიში ატანს ძვლებამდე
და ხელებს ცოდვილს ვერასდროს ვავცემ,
ვერ ჩამოვგლიჯე ნილაბ-პერანგი
ჩუპ სულს... უნილბოდ მიცნობენ წამსვე.
სიკეთის ნიშნად ცეცხლი დავტოვე

და გავუჩინე ტილოს ხანძარი,
დავძალე ყველა ნაღალატევი,
გიჩვენე მხოლოდ ნამამაცარი.
ხელმოცარული ვზივარ ტილოს წინ
და მოწყვნილი მიცქერს მოლბერტი...
და ვერ დავხატე დღემდე ვერაგზის
დასრულებული სულის პორტრეტი.

ველური სიზმარი

ნორმა ეთიკის — ოქროს ბორკილი,
მორალის ცნება ქცეული ჯვარცმად,
ქალთან ტაქტი და მშერა მორჩილი,
თავის მოთოკვა მონიშნულ ზღვართან.
დავიწყებული და უსახელო
ღმერთი ჯენტლმენებს შლაპას მოუხდის,
ო, ეს წყეული ვიწრო საყელო —
ყელთან გასკვნილი მზაკვრული ყულფი.
ხალხი სპექტაკლის დასასრულს უცდის,
ყაღბი ცრემლები, შეკრული სუნთქვა...
ნამდვილ ფიქრებს კი დამუხტულ სულში,
ვით ბატის ბუმბულს, ბალიშში ვწურთავთ.
დრო უმკაცრესი მთანგავს ლოდინით,
შეგონებების მტანჯველ ბორკილით,
როს სხეულს მიღრღნის გეში ბოროტი
და ენება მაღრჩობს პირველყოფილი.
არა და არა, სიკვდილმისჯილი
სისხლის ნაკვალევს გაგავლევ თოვლში,
დამეს დავაფრთხოვ უცხო ყიჟინით,
უკან ვბრუნდები — ჩემს ველურ დროში.
ველური ძმები ნადიმად მიწვევს,
კაცები სხედან ჟინდანაღმული,
მხოლოდ დიაცთა შეშლილ ძუძუებს
უდაბნოების ასლით აღმურია.
მთვარე ცახცახებს მომსკდარ ხივლით,
რული მერევა ბრბოს ჟრიალში
და დათვის ტყავზე ველურ ხილვებით
ვიძინებ გრძნულ გამოქცაბულში..

ნესტორ მაღაზონია

მამათი—ჩემი სოფელი

მოგონებათა წიგნიდან

ძნელია წერო შენს სოფელზე; აქ ყველაფერი ისე ძვირფასი და საყვარელია, რომ ერთის მეორისაგან გამორჩევა ჭირს. აბა, ჰკითხეთ დედას, რომელი შვილია უკეთესი, რომელი მეტად გიყვარს? ვერ გეტყვით. რომელიც ვაჟკაცია, იმას ეფერება და უყვარს, მაგრამ რომელიც დონდლოა და სუსტი, იგი ებრალება... ხოლო სიბრალულიდან სიყვარულამდე ძალიან მცირე მანძილია, ამიტომაც იგი უფრო უყვარს, მას მეტად ეფერება. ერთი სიტყვით, ყველა შვილი შვილია.

ასეა შენი სოფელიც. ადგილი, სადაც დაიბადე, სადაც აღიზარდე, ძალიან უდაბური და ხრიოვიც. რომ იყოს, რაღაც თავისებური შნო და სილამაზე აქეს. აქ შეიძლება ათასი ნაკლი აღმოაჩინო, მაგრამ მისდამი სიყვარულის გრძნობა სძლევს ყოველივეს.

მდინარე სუფსის გამოღმა, მარჯვენა ნაპირზე მდებარე ჩემი მამათი ერთ-ერთი ჩამორჩენილი და ღარიბი სოფელი იყო. მას ესაზღვრებოდა სოფლები: ძიმითი, აკეთი, აცანა, ორაგვე, ჯუმათი და სილაური.

ძველად, როცა თემი ჩამოყალიბებულა, მამათში შესულა სოფლები: ძიმითი, სილაური, ნაწილი ჯუმათისა და ეწოდა ძიმითის სასოფლო საზოგადოება, რომლის გეოგრაფიული და ადმინისტრაციული ცენტრიც მამათი იყო.

მაგრამ მალე მამათს ცალკე თემად გამოეყო სილაური, ჯუმათის მიეკრებოდა ნაწილიც დაუბრუნდა ჯუმათს და თემად დარჩა მხოლოდ მამათი და ძიმითი.

მაზრას არ გაუთვალისწინებია იმდროინდელი ეკონომიკა და კულტურა სოფლისა, არც ის, რომ მამათი გეოგრაფიულად ცენტრში აღარ იყო და ცენტრად მაინც ის დატოვეს. ამის გამო უცნაური შთაბეჭდილება იქმნებოდა: თემს ეწოდებოდა ძიმითის სასოფლო საზოგადოება, ცენტრი კი მამათში იყო: განათლებისა და კულტურის კერები — ორკლასიანი სასწავლებელი და ბიბლიოთეკა, ასევე ძიმითის სასოფლო საზო-

გადოების ადმინისტრაციული სამმართველო იმყოფებოდა მამათში, რაც სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევდა ძიებით მცხოვრებთა მხრივ. თუმცა როგორც ეკონომიკურად, ისე კულტურითაც ძიებითლები გამოირჩეოდნენ.

ძიებითს ჰყავდა საპატივცემულო მცხოვრებლები, მაგალითად: სიმონ გუგუნავა („თამარიანის“ ავტორი) — ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურობის მარშალი, პართენ გოთუა (ცნობილი მწერლის ლევან გოთუას მამა)—გაზეთ „ზაკაკაჰსკაია რეჩის“ რედაქტორ-გამომცემელი, დათა გუგუნავა — საზოგადო მოღვაწე, განთქმული მომღვინი, რის გამოც თავადი გურიელი განსაკუთრებულ პატივს სცემდა მას და როდესაც სამეგრელოდან დადიანები ესტუმრებოდნენ, დათა გუგუნავასთან უმაღლეს აფრენდნენ, თამალობა გაგვიწიო.

გამიგონია, რომ წვეულებაზე დათა გუგუნავამ ერთი კოკა ჩხავერი დალია და ალავერდი წულუკიძესთან გადავიდა, რომელსაც კოკა შუამდევ ვერ დაუყვანია. ამბობდნენ, დათა გუგუნავა მთვრალი არავის უნახავსო. საყურადღებოა ისიც, რომ დათა გუგუნავა ძალზე მოზღვნილი, ახოვანი და ლამაზი ვაჟკაცი იყო. ერთ რუს მხატვარს, რომლის გვარი მე აღარ მახსოვს, ჩაქურაში გამოწყობილი დათა საფოსტო ღია ბარათზე დაუხატავს, როგორც გურულის ტიპი, სხვათა შორის, ერთი ასეთი საფოსტო ბარათი მეც დიდხანს მქონდა, ვინახავდი, მაგრამ მაინც დამეკარგა.

იყვნენ კიდევ შედარებით დაბალი ფენისანი, მაგრამ მაინც გამოირჩეოდნენ: პატიეშვილები, გეგენაევი და სხვები.

ეს ხალხი აძლევდა ძიებითს უპირატესობას კულტურის მხრივ. რაც შეეხება ეკონომიკას, აქ მას ხელს უწყობდა მისი გეოგრაფიული მდებარეობა: ძიებითლებს საყანე მიწების მეტი წილი სუფსის სანაპიროზე ჰქონდათ, უფრო ნოყიერი და მასსადამე, უფრო შემოსავლიანიც. მათი მიწები დასამუშავებლად უფრო იოლი იყო იმდროინდელი ტექნიკით — კავით, სახნის-გუთნით. ძიებითის მოსახლეობაც უფრო მჭიდროდ იყო განლაგებული.

მამათი კი ჩამორჩებოდა კულტურის მხრივაც და ეკონომიკურადაც. მამათის მიწები ხრიოკი ან ტყიანი იყო, რის გამოც მიწების დამუშავება ძირითადად თოხით უზღებოდათ. ამდენად, მიწებიც, რასაკვირველია, ნაკლებ შემოსავლიანი იყო.

მამათლებს, მართალია, ჰყავდათ მოწინავე გლეხები კირილე ჩიკაშუა, ალფესი ხელაძე, ორი მღვდელი — თევდორე და კალისტრატე ხელაძეები და სხვები, მაგრამ ისინი ძიებითლებთან ვერ მოვიდოდნენ.

გლეხობა ნახევრად ყმა იყო უმიწობის გამო. გლეხთა საზოგადოების ყრილობაზე ირჩევდნენ მამასახლისს. მამასახლისს ყოველ სოფე-

ლში ჰყავდა ნაცვალნი. რომელიც სოფლის ადგილობრივ საკითხებს იხილავდა.

მამასახლისი ემორჩილებოდა ბოქაულს. ბოქაულს ნიშნავდა მაზრის უფროსი.

ოზურგეთის მაზრა დაყოფილი იყო სამ უბნად — საბოქაულოდ. ჩოხატაურის, ლანჩხუთის და გურიანთის. საბოქაულოს გამოყოფილ ჰყავდა აგრეთვე ჩაფრები.

ჩემს მახსოვრობაში ჩვენი თემის პირველი მამასახლისი იყო როსტომ ურუშაძე (გურიელის ყოფილი მოურავი), შემდეგ მასიკო როყვა, სოსო ურუშაძე, თარხან კილაძე, პეტრე კილაძე, რომელიც გამოირჩეოდა თავისი შესახედაობით, გაბედულებით, ავტორიტეტით, რის გამოც ხალხმა ზედიზედ რამდენჯერმე აირჩია. თანაც მას იმდროინდელი მთავრობაც ერთგვარი პატივისცემითა და მოკრძალებით უყურებდა. პეტრეს თავის დროზე კარგად შეეძლო თავიც დაეცვა და შეჰკამათებოდა კიდეც სხვებს. რასაკვირველია, ამიტომაც იყო, რომ პეტრე კილაძეს ყველაზე მეტხანს მოუხდა მამასახლისად ყოფნა. შემდეგ იყვნენ ლუკა ფრანგულაიშვილი და ვლადიმერ ჯახუტაიშვილი, იოსებ პატიეშვილი.

ძიძითსა და მამათს შორის მუდმივი უკმაყოფილება და დავა იყო, რამდენჯერმე სცადეს ძიძითლებმა ცალკე თემად გამოყოფა, მაგრამ ვერა და ვერ მოახერხეს, და ბოლოს, ერთ დღეს, ორმოცდაათამდე ურმით ძიძითის მცხოვრებთა უმრავლესობა მიაღდა მამათის ერთ-ერთი სკოლის შენობას (სასწავლებელს ორი შენობა ჰქონდა), დაშალეს, დააწყვეს ურემზე და სიცილ-სიმღერით ჩაიტანეს ძიძითში, სწორედ იმ ადგილზე, რომელსაც დასამცირებლად „სატურაის“ ეძახდნენ. მამათლებმა ეს სამართლიანად ჩათვალეს და არავითარი წინააღმდეგობა არ გაუწევიათ.

ფაქტის წინაშე დაყენებული მაზრა იძულებული გახდა ძიძითი ცალკე თემად გამოეყო.

როცა მაზრის ახალი დარაიონება მოხდა, ძიძითისა და სილაურის თემები ოზურგეთის (ეხლანდელი მახარაძის) რაიონს მიაკუთვნეს, ხოლო მამათი — ლანჩხუთის რაიონს... აქვე მინდა ვთქვა, რომ წინანდელი ღარიბი, ჩამორჩენილი მამათი დღეს ლანჩხუთის რაიონის მოწინავე სოფლების რიცხვშია. ასევე მოწინავეა ძიძითი მახარაძის რაიონში.

აღრეც ვწერდი, რომ ჩემი მასწავლებლობა აცანაში დაიწყო და რომ შემდეგ ჩემს სოფელში — მამათში გადმომიყვანეს.

აცანაში ხშირად იმართებოდა წარმოდგენები და სადამოები, 1911 წელს, წერა-კითხვის მცოდნეების შემოწმებისას, მხოლოდ ერთი სიპიტო ჩხაიძე აღმოჩნდა წერა-კითხვის უცოდინარი.

ამიტომ იყო, რომ აცანის ინტელიგენციასთან მუშაობას შეჩვეულს, პირველ ხანებში ძალზე გამიჭირდა მამათში საქმიანობა, თუმცა ამ სკოლას კარგი მასწავლებლები ჰყავდა და კარგადაც მუშაობდნენ.

ჩემი ამბავი ძალზე მაწუხებდა. სულ ვფიქრობდი, რა დახმარება შე-
ძებლო გამეწია, ან როგორ მომეხდა თავი ამ საქმისათვის. უნდა მომე-
წყო სანიმუშო გაკვეთილები, წრობრივი მუშაობა, წარმოდგენები...

* * *

ყურმოკრული მქონდა ოპერეტა „ნატალკა-პოლტავკა“, ალბათ, და-
ჭრილს ჰოსპიტალში ყოფნის დროს (ცარსკოე სელოში). სხვაგან მე მი-
სი მოსმენის საშუალება არ მექნებოდა. ისე მომეწონა ეს მხიარული წარ-
მოდგენა თავისი სიმღერებითა და „ჰოპაკით“ (თუმცა თვალთ არ მენახა
და არც ბოლომდე მომისმენია), რომ იგი არ მავიწყდებოდა, ძლიერი იყო
შთაბეჭდილება, რამაც ჩამაგონა გამომეხატა. ჩემი გაუთავებელი სიყვარ-
ული სიმღერისა და, საერთოდ, მუსიკისადმი, პოეზიისა და სცენისად-
მი. დიდი სურვილი შემექმნა, რაღაც მსგავსი მხიარული, მუსიკალური
დადგმა გამეკეთებინა. ოცნება ავიხდინე. დადგმას სახელად „თინა და
ვასო“ ვუწოდე.

შინაარსი ასეთი იყო:

გოგოს და ბიჭს შეუყვარდათ ერთმანეთი, მაგრამ მათი სოციალური
მდგომარეობა ქორწინებას ხელს უშლიდა. თინას ბაბუა — თავადი როს-
ტომ ბერძალდიძე მამულის პატრონი იყო, ვასო კი არაფრის მქონე გლე-
ხის ბიჭი გახლდათ.

დასაწყისში გუნდი მღეროდა:

თავად — როსტომ ბერძალდიძეს
ქალი თინა ჰყოლია
და ეს ქალი ჩვენსა ვასოს
დარდად შემოსწოლია...

ქალ-ვაჟი ერთმანეთს ფარულად ხვდებოდნენ.

ბოლოს გადაწყვიტეს, ვაჟი მისულიყო თავადთან და თავისი ზვა-
შიადი გაემჟღავნებია. ასეც მოიქცა ვასო... თავადმა ქვა აავლო და თავი
შეუშვირა, როგორ გაბედა ამ ღარიბ-ღატაკმა ჩემი ქალის თხოვაო.

ვასომ უპასუხა:

მთლად ღარიბი არ გვეონო,
მიწაც კი მაქ ერთი ქცევა.
ზედ ფაცხა მაქ მოღობილი, —
თითი რომ ჰკრა წაიქცევა.
მთიანათში ვოთხნი ყანას,
ვინ მოთოხნის ჩემისთანას,

ღარის წყალზე გავბან ტალახს,
მიჩვეული არ ვარ ტრაბახს.
ვენაცვალე საღამოზე
ცივ მჭადსა და ფოთის ტარანს,
ერთად გვძინავს მე და ჩემ თავგს,
ერთად ვშობით წიკუნტალას.

თავადს გაეცინა, მოეწონა ვაჟი, მისი სითამამე და მახვილსიტყვა-
ობა, თავადის გული მოიგო ვაჟმა და საქმე ქორწილით დამთავრდა.

„ლიბრეტო“ მზად მქონდა. ერთი ნაბიჯი გადადგმული იყო, რჩებოდა მუსიკა და სასიმღერო ტექსტები. ხელთ არაფერი მქონდა და, რასაკვირველია, არც რაიმე გამოცდილება გამაჩნდა.

ბევრი ფიქრის შემდეგ შევაგროვე ხალხური სიმღერები, რომლებიც ბლომად იცოდნენ დედაჩემმა და შოთა როყვას ბებია — მარინემ (ისინი კარგად უკრავდნენ ჩონგურზე და ლექსებიც ბევრი იცოდნენ).

როცა მუსიკასა და ლექსებს თავი მოუყვარე, საჭირო გახდა როლების განაწილება.

შევათვალეირე მოწაფეები და თინიკოს (თავადის ქალიშვილი) როლის შესასრულებლად ავირჩიე მეექვსე კლასის მოსწავლე ოლია ქართველიშვილი. ოლია ძალიან ლამაზი და მოხდენილი ტანის გოგონა იყო, ძალზე გრძელი, გიშერივით შავი სქელი თმა და სასიამოვნო ხმა ჰქონდა. არ შეიძლებოდა გამვლელს მასზე თვალი არ შეეჩერებინა.

— აბა, ოლიკო! შენ ძალიან კარგად შეგიძლია თინიკოს როლის შესრულება, დაგაჯილდოვებ, იცოდე.

— მე არც ჯილდო მინდა და არც სცენაზე თამაში! — იყო პასუხი. ბევრი ვეხკეწე, მაგრამ პასუხი იგივე იყო.

მაგალითი მოვეყვანე, — სონია ხინთიბიძე სცენაზე ზომ თამაშობს-მეთქი.

— იმას ძმაი ყავს, იმასთან თამაშობს და მაინც სცინიან ჩვენი ქალები. — მიპასუხა ოლიამ.

— ოლიკო, გენაცვალე, გაწბილება არ შეიძლება. მე უკეთესი ამ როლისათვის არ მეგულება.

ოლიას ტირილი აუტყდა და სიტყვა ვეღარ ვატყევი.

ცოტა დაფიქრების შემდეგ მივხვდი ბავშვის წუხილის მიზეზს — იგი ზომ მამით ობოლი და დედისერთა იყო. აღარ დავაყოვნე. ოლიას ხელი მოვკიდე და წავიყვანე ღირექტორთან.

მაშინ სკოლის ღირექტორი ამბროსი შევარდნაძე იყო.

ღირექტორს ავუხსენი საქმის ვითარება და ბოლოს ოლიას მივუბრუნდი.

— შემხედ, გოგო, კარგად შემხედ! სიტყვა სიტყვა? მოუაფესთან ხუმრობა მასწავლებელს არ ეპატიება, — და ღირექტორს მივმართე.

— ბატონო ამბროსი, მე თქვენს წინაშე ოფიციალურად ვაცხადებ: დღეიდან ოლია კირილეს ასული ქართველიშვილი ჩემი უმცროსი დაა და მე მისი ძმა და პატრონი ვარ.

ოლია ტირილით კისერზე ჩამომეკიდა და მისი გაჩერება ხმაურზე შემოსულმა მასწავლებლებმა — ელენე ჯორბენაძემ, ოლია ბურჭულაძემ, გატუშა თავართქილაძემ და სხვებმა ვერ შეძლეს.

ეს პატარა სცენა ისეთი შთამბეჭდავი იყო, რომ იქ მყოფ მასწავლე-

ბლებს, ალბათ, დიდხანს არ დაავიწყდებოდათ, მე კი მისი მოგონება დღემდე უცრემლოდ არ შემიძლია.

როცა ყველაფერი დამშვიდდა, ამ სცენით აღელვებული ამბროსი გადამეხვია და მითხრა:

— კი ვიცოდი, რომ კაცი იყავი — ახლა კი დავანამდვილე!

სხვათა შორის, სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში, რომ ვინახულე ამბროსი, ოლიას ამბავი მკითხა.

იმ დღეს რეპეტიცია არ შედგა.

ოლია ბავშვებს გამოეყო, დარცხვენილმა შემომჩვილა.

— კი მარა, ნენამ რომ აი ამბავი ბაღნებიდან გეიგოს, ხომ მომკლავს?

მივხვდი, რომ ბავშვს ჩემი წაყვანა უნდოდა სახლში. მეც გავყვეი. სახლში ოლიას დედა სოფიო დაგვხვდა.

ოლია ობოლი იყო. მამა რომ გარდაეცვალა, მისი აღზრდა, დაახლოებით 19 წლის ასაკში, ქვრივად დარჩენილ დედას — სოფიოს დაეკისრა. ცხოვრობდნენ სოფლის ბოლოში. ჰქონდათ პატარა ეზო და ასევე პატარა სამზადი ქოხი, ქოხი სუფთად და ღამაზად იყო მოვლილი.

სოფიოს მისვლის მიზეზი ვუთხარი და ისიც დავუმატე, სკოლაში მასწავლებლებისა და მოსწავლეების წინაშე თვით დირექტორმა ამბროსი შევარდნაძემ გამოაცხადა ჩვენი და-ძმობის ამბავი-მეთქი. შემდეგ სოფიოს ვთხოვე, რომ ოლია ჩემსას მოეყვანა ჩემი ოჯახის წევრების გასაცნობად, რათა ამ ჩვენს სიახლოვეს თავისი მტკიცე საფუძველი ჰქონოდა. სოფიოს ძალზე გაეხარდა, დაიბნა კიდეც, მაგრამ მაინც დატრიალდა გასამასპინძლებლად. მე, რასაკვირველია, არაფერი დავანებე, მხოლოდ ერთი სირჩა არყით დავილოცე და წამოვედი.

მეორე დღეს დედა-შვილი გვესტუმრა. მე უკვე სახლში ამბავს მიყოფილი ვიყავი. დედაჩემი ძალიან კარგად შეხვდა სტუმრებს. მიუხედავად იმისა, რომ იგი მრავალშვილიანი იყო (8 ძმას ერთი და გვყავდა), გოგონებს დანატრებულმა, — ქე მინდოდა ერთი ციცაი კიღომო, — თქვა, გოგონას მიუალერსა და ჩაკოცნა.

სონა, ჩემი მეუღლე, ჩვენს ნათესაობაში და სოფელში კარგად ცნობილი იყო თავისი გულკეთილობით. ამიტომ არავის გაკვირვებია, ასე თბილად და სიხარულით რომ მიიღო სტუმრები. ოლია ძალზე მოეწონა, გულში ჩაიკრა, დობა შეჰფიცა და სიცოცხლის ბოლომდე ერთმანეთის ერთგული, მოყვარული და ერთმანეთის მზრუნველნი დარჩნენ.

ჩვენს განცხადებაზე, რომ ოლიას შეეძლო ხან ჩემთან წამოსულიყო და დარჩენილიყო (ეს მისი სურვილი იქნებოდა, თუ უამინდობის ან რეპეტიციების გვაან დამთავრების შემთხვევაში მე წამოვიყვანდი), ხან კი თავის სახლში ყოფილიყო.

ჩვენმა ოჯახმა შეითვისა და შეიყვარა ოლია.

ამ ამბავს სილაურში გათხოვილ ჩემს ერთადერთ დასთან — ესმასთან მიუღწევია. ერთ დღეს ესმა სილაურიდან ამოვიდა სინამდვილის გასაგებად.

— ყოჩაღი გამოდექი, ძამა! აბა, სულ ბიჭი, ბიჭი გამიგონია?! ახლა მეც მყავს ღაიო. — მითხრა ესმამ, ჩამეხვია, ჩამკოცნა და მთხოვა. — მომიყვანე, ძამა, როცა დროი იშონო და მოახერხო. ჩემი კაცი, მართალია, სახლში არაა, სუფსაში მუშაობს ღურგლად, მარა სირცხვილს არ გაჭუმ, თამაღობა მე იმაზე უფრო შემეძლია.

თუმცა ხშირი სტუმრობის დრო არ იყო, მაგრამ მე და სონამ ესმას გული არ დავწყვეტეთ და ოლია სილაურში ჩაუყვანეთ.

ასე იყო თუ ისე, ჩვენი ღონისძიება სკოლაში ჩატარდა. ოლიას სიმღერაც კარგად გამოუვიდა და თამაშიც.

1924 წელს მამათის შვიდწლედის დამთავრების შემდეგ, ჩემი უშუალო ხელმძღვანელობითა და რჩევით, ოლიამ ოზურგეთის საშუალო სკოლა დაამთავრა და თავის სოფელ ძიმითს დაუბრუნდა, სადაც ერთი წელი იმუშაეა სკოლაში.

გადმოვედი ბათუმში მუდმივ საცხოვრებლად (1925 წლის სექტემბერში), მუშაობა დავიწყე ბათუმის ინდუსტრიულ ტექნიკუმში.

1929 წელს ოლიაც ბათუმში გადმოვიდა. სოფიომ თავისი პატარა საკვეთი და ქოხი გაყიდა, სადაც ნესტორი და სონაა, ჩვენც იქინე უნდა ვიცხოვროთ, იგინია ჩვენი პატრონიო და ბინა ცხაკაიას ქუჩაზე მალაქია მექვაბიშვილიდან იყიდა. სოფიომ მალაზიაში (სახლთან ახლოს) დაიწყო დაშლაგებლად მუშაობა.

ოლიამ ბათუმში ნ-თვიანი საბუღალტრო კურსები დაამთავრა. ამ პერიოდში ბევრ თავყვანისმცემელთა შორის გრიშა (გრიგოლ) კარსანიძემ მოინადირა მისი გული. იგი ერთი ღარიბი, მაგრამ პატიოსანი, კეთილი და მართალი კაცი იყო. უმაღლესი სასწავლებელი მან ქორწინების შემდეგ დაამთავრა. იგი დამსახურებული აგრონომი იყო.

1931 წელს ოლია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოეწყო ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო 1933 წელს (მესამე კურსის სტუდენტი) ისევ ბათუმს დაუბრუნდა.

მუშაობა დაიწყო აჭარის საჯარო ბიბლიოთეკაში, სადაც 40 წელი იმუშაეა. მას 1960-1966 წლებში მიენიჭა აჭარისა და საქართველოს სსრ საპატიო ბიბლიოთეკარის წოდება.

ამჟამად ოლია და გრიშა აღარ არიან. მაგრამ მათ დარჩათ ერთადერთი ვაჟი მირზა (შუტუნა) კარსანიძე თავისი კარგი ოჯახით... ჩვენი ოჯახების დამოკიდებულების ტრადიცია კი გრძელდება და არც წაიშლება, მას ისეთი მტკიცე საძირკველი აქვს, ჩვენს შვილთაშვილებს გადაეცემა...

სერგეი ესენინი

ამ ზღაპარში გიამბობთ, რაც ბიჭს გადასდია —
პროსის სამფლობელოდან ბაკოვისრღა კაბითა

პეტრიკელა წყევლის
ამ ცხოვრებას ოხერს.
წნორის წვრილი წნელით
ერეკება ძროხებს.
ნეტავ ძროხას ენა
რაისთვის არ ესმის? —
როგორ მოიღბენდა
ეს პატარა მწყემსი!
ბალახს ძოვენ ხარბად
მზიანში თუ ჩრდილში.
არ იციან ამათ
სიტყვის ინჩი-ბინჩი.
მხოლოდ ბღავიან და
მუსრს ავლებენ ბალახს.
ეს ცხოვრება მართლაც
არის ხათაბალა.

* * *

გაზაფხულდა კიდეც,
სურნელს აკმევს ფიჭვი.
მწყემსი ფიქრებს მისდევს —
სახლზე ფიქრობს ბიჭი.
მაისს სითბო მოჰყვა.
ნამძვს წიწვი აქვს ხშირი.
თავს რომ იქნევს ძროხა,
ზანზალაკი ტირის.
იცინის და ტირის
ყვავილების ცვარში.
ეს ხმა სანეტარო

ფრთას მუხნარში გაშლის.
ლალად არის ბიჭი,
შეეჩვია აკი —
ძროხა სად ძოვს, იცის,
ატყობს ზანზალაკით.
თავს მოუყრის ერთად —
წასვლის დროა აწი.
თვალში ვერ ჩახედავს
ცუდად ვერაკაცი.
მწყემსე ძროხა წნელით —
სულ არ არის ძნელი.
მთვარე გიმშერს ციდან.
დაიძინე მშვიდად.

* * *

ზაფხული რომ ღებდა,
საქმე გაძნელდება.
ამ დროს შენაც წვალობ —
მოდის ჭვავის ალო.
სიხარულით თერები,
როცა უცქერ ველებს —
მწიფე თავთავები
ჰგვანან გელის ყელებს.
მაგრამ როგორ მალე
შეება ექცა ოხვრად, —
ვერ შეასწრო თვალი,
ჭვავში გაჩნდა ძროხა.
გლები ეცა უცებ,
ვაი მწყემსის ბრალი —

გადუჭირა ზურგზე
სახრის მსხვილი ტარი.
რას გახდება მწყემსი
წვრილი წნელით ხელში.

* * *

შემოდგომა მოდგა,
ხეებს ართმევს სითბოს,
ხარხარებს და როკავს,
რვა ჭინკაა თითქოს.
თხმელის სოველ ფურცელს
ცივი ქარი ურჩი
საბრალო მწყემსს უშენს
კეფაში და ზურგში.
თითქოს იყოს დეღვმა,
გაუჭირდა სულთქმა.
დაუსველდა ჩექმა,
ტანსაცმელიც — სულმთლად.
მარტო დარჩა. რა ქნას,
საცოდავად ხვნეშის.
აგერ ჩიტიც დაფრთხა
და გაფრინდა ტყეში.
ვის შესჩივლოს? მუხნარს?
აღარ ესმის არც მას.
ძროხებს რაღა უთხრას,
ახსოვთ მარტო ჭამა.
ძალა შესწევს აღარ,
ძლიერ უჭირს თმენა.
ვინ გაიგებს ახლა
მწყემსი ბიჭის ენას.
საბრალოა მწყემსი
წვრილი წნელით ხელში.

* * *

ვარდისფერი ნისლი,
თუ ოცნება არის? —
რა იქნება, ისიც
იყოს კომისარი.
სიტყვით ხმამაღალით

აჯობებდა სხვებსაც,
აილებდა ღალას
და გაწმენდა გზებსაც.
არ ინაღვლებს, თუნდა
წვიმდეს თავაწყვეტით.
იგრიალებს მუდამ
მხოლოდ თემის ეტლით.
საზარ სიზმარს ხედავს,
არ ენახა ნეტავ.

* * *

როგორც სურდა წინათ,
გახდა კომისარი.
აგერ — მისი ბინა,
აგერ — საძოვარი.
ჩაი — ვერანდაზე,
მერე ტარანტასი.
ცხოვრობს ისე ლაღად,
სხვას ინატრებს რაღას?
მაგრამ კომისარი
სულ უსაქმოდ არის?
გარჯამ გადაღალა —
წესრიგი და ღალა.
კარგი ჭამა და სძა
თუმცა ერგო ბედად,
მაგრამ წესის დაცვა
ძნელი არის მეტად.
კანონები ბაღღმა
ვერ გაიგო ნამდვილ.
თემსაბჭოში ახლაც
უკიდია ზატი.
საბჭოს ირგვლივ მუდამ
ბევრი ხალხი დადის.
შეწევნა რომ უნდათ,
თვლა არ არის მათი.
არ ჩანს თხოვნის ბოლო,
უნდა უგდოს ყური:
ზოგი ითხოვს სკოლას,
ზოგსაც უნდა პური.

ან ვინ გააგონა?
ან ვინ ჩააგონა? —
არვინ იცის, რატომ,
ყველა ითხოვს ტრაქტორს.
ზოგი მეტისმეტობს.
რა იღონოს პეტომ?
მეტი აღარ ესმის —
მწყემსია და მწყემსი.
ხალხი ავად ძრახავს,
ავს ჩასძახის ყურში,
არ იკადრებს ძროხაც,
ძროხაზედაც ურჩი.
თუ არ მოგვცა ხალხი,
კომისრობა არ ღირს.
საწყალ პეტრიკელას
ხელი სტაცეს ხელად.
უთხრეს: „ახლა შენ ხომ
გვყავხარ გასახლენი!“
სცემეს: „ჯერ ეს გეყოს“.
და ჩააგდეს ეტლში.

აქ დაუფრთხა ძილი.

* * *

თვალს ახელს და ხედავს —

რომ ცხოვრება მეტად
კარგია და ტკბილი.
მშვენიერი დღეა,
ღარიანი, თბილი.
მოშრიალე ტყეა,
ნიაფია ვრილი.
ეუბნება ძროხას,
თუმც არ ელის პასუხს:
„დარჩენილა ოხრად, —
კომისრობა არ მსურს“.
არყსაც ააცრემლებს
სიხარული მეტი.
გაიცინებს მერე
და პეტიას ეტყვის:
„ადრე არის, ადრე,
სხვებს გაუძღვე, ბიჭო.
პიონერი გახდე —
უსათუოდ გიჯობს“.

* * *

როცა ასველებდა
შემოდგომა მთა-ბარს,
ბავშვნო, თქვენთვის ეწერდი
ესენინი ზღაპარს.

თარგმნა ბიორგოი სალუჟკაიევი

აგაბა კრისტი

იგვიკტური სამარხის საიდუმლო

— თქვენ ჰასანი — განსვენებული სერ ჯონ უილარდის მსახური ხართ?
— დიახ, მე ვემსახურებოდი ჩემს ბატონს, სერ ჯონს. ახლა კი მის ვაჟიშვილს
გემსახურები.

მოგვიახლოვდა და მოკრძალებით მიმართა ბუაროს;

— თქვენზე ამბობენ, ჰკვიანი კაცი ბრძანდებო. მაშ, ისიც გეცოდინებათ, რო-

გორ უნდა მოეპყრათ ბოროტ სულებს, ახალგაზრდა ბატონი დაუყოვნებლად უნდა გაემგზავროს აქედან. ირგვლივ ავი სულები დაძრწიან!.. — და პასუხისმისთვის არც მოუცდია, მკვირცხლად შეტრიალდა და წავიდა.

— ირგვლივ ავი სულები დაძრწიან! — წყნარად გაიმეორა პუარომ. — დიას, ზმას მეც ვგრძნობ...

ხალამოს ტრაპეზი არც ისე მხიარული იყო. უმთავრესად ლაპარაკობდა დოქტორი ტოსუილი. იგი უცნაურად მსჯელობდა ეგვიპტურ სიძველეებზე. როგორც კი გადაეწყვიტათ კარავში დაებრუნებულიყავით და მოგვეხვინა, სერ გაი მოულოდნელად ეძგერა პუაროს მკლავზე და რაღაცაზე მიუთითა. პალატებს შორის უჩვეულო მუქი არსება დაბოროილობდა. აღამიანს არ ჰგავდა. გარკვევით შევნიშნე, მას ძაღლის თავი ება. ზუსტად ისეთი, სამარხის კედლებზე რომ იყო ამოკვეთილი. ძარღვებში სისხლი გამეყინა.

— ღმერთო ჩემო! — წაიჩურჩულა პუარომ და ენერგიულად გადაიწერა პირჯვარი. — ეს ხომ ანუბისია — გარდაცვლილთა სულების მფარველი ღვთაება, რომელიც საც ტურის თავი აბია!

— ვილაცა გვაპამულებს! — დაიყვირა ტოსუილმა და გაღიზიანებული წამოხტა ადგილიდან.

— თქვენი კარვისაკენ გაემართა, ჰარპერ. — წაიბუტბუტა გაფითრებულმა სერ გაიმ.

— არა, — თავი გააქნია პუარომ, — ის ექიმ ეიმის კარვისაკენ წავიდა.

ექიმმა ურწმუნოდ შეხედა პუაროს. შემდეგ კი ყვირილით გაიმეორა დოქტორ ტოსუილის სიტყვები:

— ვილაცა გვაპამულებს. მომეყვით, უმაღლე შევიპყრობთ მას!

ეიმის თავქუდმოგლეჯილი გაქანდა იღუმალი არსებისაკენ და მეც ავედეგნე, მაგრამ რამდენიც არ ვეცადეთ, იქეთკენ გავლილი არსების კვალსაც კი ვერ მივაგენით.

კარავში შემოვფოტებულნი და გაწილებულნი დაებრუნდით. დავინახეთ, რომ პუარო ენერგიულ ზომებს იღებდა საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. კარავს გარშემო უფლიდა და მონღოლებით ხატავდა და წერდა ქვისაზე რაღაცას. მის ნახატებში უამრავი ვარსკვლავი თუ რომელიღაც ზუთკუთხა საგნები შევნიშნე. პუარო ხატავდა და თან ექსპრომტად კითხულობდა ლექციას ჯადოქრობასა და, საერთოდ, თეთრ მაგიაზე, რომელიც შავი მაგიის დამთრგუნავია. ის ათასგვარად ამოკბდა კა-ს¹ და იუენებდა დიდი ხნის მივიწყებული სიკვდილის წიგნის² ლოცვებს.

როგორც ჩანდა, პუაროს საქციელი დოქტორ ტოსუილის მტკივნა სიმებს ეხებოდა და მის აღშფოთებას იწვევდა. მან განზე გამიხმო და სიბრაზისაგან აქარხლებულმა წამოიძახა:

— რა უაზრობაა, სერ!.. გესმით, რა წმინდა წყლის უაზრობა! ეს თქვენი თანამგზავრი თვითმარქია! ძველ ეგვიპტურსა და შუასაუკუნეების რიტუალებს ერთმანეთისგანაც კი ვერ არჩევს. ჩემს სიცოცხლეში არ მომისმენია უვიცობისა და ცრუმორწმუნეობის ასეთი აჯაფხანდალი!..

აღელვებული ექსპერტი დავამშვიდე და კარვისაკენ მიმავალ პუაროს დავედევნე. ჩემს მეგობარს სახეზე ბედნიერების სწივი დასთამაშებდა.

— ახლა კი შეგვიძლია მშვიდად დავიძინოთ, — მხიარულად განაცხადა მან. —

1 სიკვდილის სული, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ძველეგვიპტელთა რელიგიური მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

2 ძველეგვიპტელთა ლოცვებისა და საგალობლების კრებული, რომლის ცოდნაც აუცილებელი იყო, რათა სულებს წარმატებით ემოგზაურათ საიქიოში.

გემრიელად უნდა გამოვიძინო. ოჰ, რა საშინლად მტკივა თავი!.. რას არ მივცემდი ჭიკა გვირილას, ჩაისათვის!..

და თითქმის მისი ნატვრის საპასუხოდ, კარვის კალთა აიწია და შემოვიღძა ჰასანს, რომელმაც ორთქლიანი ფინჯანი გაუწოდა პუაროს. ეს იყო გვირილას ნაყენი, რომელიც ასე გულთი ინატრა ჩემმა მეგობარმა. მან მადლობა გადაუხადა ჰასანს. მე უარი განვაცხადე ჩემთვის განკუთვნილ ფინჯანზე და მალე ისევ მარტონი დავრჩით. ტანსაცმელი გავისადე, მაგრამ ერთხანს კარვის შესასვლელთან ვიდექი და ჩემს წინ გაწოლილ უდაბნოს გავცქეროდი.

— დიდებული ადგილია, — ჩავილაპარაკე ხმადაბლა, — შესანიშნავი სამუშაო. პირდაპირ მოჯადოებული ვარ!.. უდაბნოში ცხოვრება, დიდი ხნის წინათ დაფრფლული ცივილიზაციის კვლევა! არა, პუარო, ნამდვილად, თქვენც უნდა შეიგრძნოთ ასეთი ცხოვრების მთელი მომხიბვლელობა!..

პასუხი არ მიმიღია. ოდნავ შეცბუნებული შევტრიალდი და იქვე გავშეშდი. უხეშად გათლილ ხის საწოლზე გარდიგარდმო გაშოტილიყო პუარო. სახე ციბიანივით უცაცხაბებდა, გვერდით კი ცარიელი ფინჯანი ეგდო.

ჯერ მასთან მივიჭერი, შემდეგ კარვიდან გავვარდი, ბანაკი გადავირბინე და ექიმ ეიმის კარავთან შევჩერდი.

— ექიმო, ჩქარა გვიშველეთ!.. — დავიძახე აქოშინებულმა.

— რა ამბავია? — იკითხა საღამური ტანსაცმლით გამოსულმა ეიმმა.

— ჩემი მეგობარი ცუდად შეიქნა... კვდება... გვირილის ნაყენი... ჰასანი ბანაკიდან არ გაუშვას!..

ექიმი მაშინვე ჩვენი კარვისაკენ გაქანდა. პუარო იმავე მდგომარეობაში დავგხვდა.

— საოცარია! — წამოიძახა ექიმმა. — თითქმის გული წასვლიაო... ანდა... რაო, რა თქვით, რაღაცა დალიაო? — მან ხელში აიღო ცარიელი ფინჯანი.

— ოღონდაც მე ის არ დამილევია! — მოისმა მშვიდი ხმა. სწრაფად შემოვტრიალდით. პუარო საწოლზე იჯდა და იღიმებოდა.

— არა, — გაიმეორა წყნარად, — არ დამილევია. ვიდრე ჩემი ძვირფასი მეგობარი ჰასტინგის ღამის უდაბნოს ცქერით ტკბებოდა, ვისარგებლე შემთხვევით და მთელი ფინჯანი გადავახსი... მაგრამ არა საყუთარ ხახაში, არამედ — პატარა ბოთლში. ეს ბოთლი კი ქიმიური ანალიზისათვის ჩაბარდება.

პუარო გაჩუმდა და გამომცდელად დააცქერდა ექიმს.

— არა, არა, ნურც ეცდებით! — წამოიძახა მან, — როცა ექიმმა მოულოდნელად წინ წაიწია. — თქვენ, როგორც საღად მოაზროვნე კაცს, რა თქმა უნდა, გესმით, რომ ძალის გამოყენება ამჯერად უნაყოფოა. სანამ ჰასტინგის მოგნახვდათ, ნაქმარ დრო მქონდა, საიმედოდ გადამენახა ბოთლი... აჰ, ჰასტინგს, შეაჩერეთ ის!

პუაროს აღლევების მიზეზს ვერ მივხვდი. მეგონა, დახმარება ითხოვა. გავიქევი და წინ ავეფარე. ექიმის სწრაფი მოძრაობის მიზანი კი სულ სხვა აღმოჩნდა: მან უცებ მითანა ხელი პირთან. ჭაერში ნუშის მწარე სუნი დატრიალდა. ექიმი წაბარბაცდა, ერთი ნაბიჯი გადადგა და დაეცა.

— კიდევ ერთი მსხვერპლი. — მოღუშვით თქვა პუარომ. — მაგრამ ამჯერად — უკანასკნელი. შეიძლება ეს უკეთესი გამოსავალიც იყოს მისთვის. მის სინდისზე ხომ სამი ადამიანის მკვლელობაა!..

— ექიმი ეიმსი?! — წამოვიძახე გაოგნებულმა. — მე კი ვფიქრობდი, რომ ნამდვილად გჯეროდათ იღუმალი ძაღლებისა.

— არასწორად გაიგეთ, ჰასტინგს. მხედველობაში ყოველთვის ცრუმორწმუნეობის უძლეველი ძალა მქონდა. საყმარისი იყო ამ მაცდუნებელ ანკესზე წამოგება, რომ ეს სიკვდილი ზებუნებრივი ძალებისათვის მიგეწერა. ცრუმორწმუნეობის ინს-

ტინქტებს სჯლის წარმოდგენაში იმდენად ღრმად აქვთ ფესვები გაღმული, რომ საკმარისია, თუნდაც დღისით—მზისით ერთმა დანა გაურტოს მეორეს, რომ მასალა არიან, ეს უხეღურება ღმერთების რისხვას მიაწერონ. თავიდანვე დავეჭვდებით ვილამ აქაც გაპოყუნა ეს ინსტიქტი. რატომღაც მგონია, ეს აზრი სერ ჯონ უილარდის სიკვდილის შემდეგ მოუვიდა თავში, რაკი მაშინვე აწვირთდა მისტიკურ მითქმა-მოთქმათა ტალღა. ისიც ცხადი იყო, რომ სერ ჯონის სიკვდილით ვერავინ მართობდა ხელს. აი, მისტერ ბლეიზნერი კი სულ სხვა საქმეა! ის უმდიდრესი კაცი იყო. ნიუ-იორკიდან მიღებულ ცნობებში შევნიშნე რამდენიმე ისეთი შტრიხი, რომლებმაც დამაფიქრეს. როგორც გახსოვთ, მაცნობეს, რომ ახალგაზრდა ბლეიზნერი ფულის სესხებას აპირებდა მეგობრისაგან, რომელიც იმჟამად ეგვიპტეში იმყოფებოდა. ეს, ბუნებრივია, ისე გაიგეს, თითქოს მას მხედველობაში თავისი ბიძა ჰყავდა. მაგრამ მე უცნაურად მეჩვენა ერთი რამ: თუკი ემაწვილი ბიძას გულისხმობდა, რატომ პირდაპირ არ დასახელა? მაშასადამე, ვიფიქრე, მას შეეძლო სხვა ვინმეც ეგულისხმა. და კიდევ ერთი: ახალგაზრდა ბლეიზნერმა ძლივსძლივობით მოაგროვა საჭირო თანხა, რათა ეგვიპტეში ჩამოსულიყო. როგორც ვიცით, ბიძამისმა გადაჭრით განუცხადა უარი ფულის მიცემაზე. მიუხედავად ამისა, ემაწვილმა შეძლო ნიუ-იორკში დასაბრუნებელი ბილეთის ყიდვა. მაშასადამე, მას ვილამ სხვამ მისცა ფული.

— ეს ყველაფერი ისეთი მჟღე დეტალიბია... — შევებასუხე მე.

— მაგრამ მე ჯერ არ დამიმთავრებია, ჰასტინგს. აი, კიდევ ერთი ყურადსაღები დეტალიც: ხშირად ხდება, რომ მეტაფორულად ნათქვამი სიტყვების აზრი სინამდვილეში პირდაპირი მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ. პირუტყვ ხდება. სიკვდილის წინ ახალგაზრდა ბლეიზნერი სრულიად გარკვევით წერდა: „მე კეთროვანი ვარ“. მაგრამ კაციშვილს თავში აზრად არ მოსვლია ეფიქრა, რომ მისი თვითმკვლელობის მიზეზი საშინელი კეთრით დავალება იყო.

— შეუძლებელია! — წამოვიძახე მე.

— ეჭვიც არ შეგებაოთ, ჩემო ჰასტინგს! ყოველივე დაუნდობელი, სატანასეული გონების მაცდური ჩანაფიქრი იყო... დიახ, ახალგაზრდა ბლეიზნერს ჰქონდა კანის ფმნიშვნელო დაფადება... ანკი რა გასაკვირია! ის ხომ წლების მანძილზე ცხოვრობდა სამხრეთის ზღვის კუნძულებზე, სადაც კანის ავადმყოფობა ერთობ გავრცელებულია. ეიმისი, როგორც ჰარპერისაგან ვავიგე, ახალგაზრდა ბლეიზნერის დიდი ხნის მეგობარი და მეყრნალი ექიმი იყო. რობერტს მისი ძალიან სჯეროდა. უნდა გამოგიტყუებო, რომ აქ ჩამოსვლისთანავე ეჭვი ჰარპერსა და ექიმ ეიმსზე მივიტანე. მაგრამ ძალიან მალე დავრწმუნდი, რომ ყოველივეს ასე ჭკვიანურად მოკვარახტინება და მიჩქამლვა მართოდენ ექიმს თუ შეეძლო. როგორც გითხარით, ჰარპერმა თქვა, ეიმისი ახალგაზრდა ბლეიზნერის დიდი ხნის ნაცნობი იყო. შემდეგ დავუშვი, რომ შესაძლებელია, ემაწვილს ოდესღაც წამოსცდენოდა, რომ სურდა ანდერძის დატოვება, ანდა სიცოცხლის დაზღვევა ექიმ ეიმის სახელზე. ამაში კი ექიმმა გამდიდრების დიდი შესაძლებლობა დაინახა. მისთვის სინდელეს არ წარმოადგენდა, ახალგაზრდა ბლეიზნერისათვის საშინელ დაავადებათა მიკრობების შემცველი ვაქცინა შეეშაპუნებინა. და აი, მეგობრისაგან დასმული საშინელი დიაგნოზით სასოწარკვეთილი ემაწვილი კაცი თვითმკვლელობით ამთავრებს სიცოცხლეს. რაც შეეხება მოხუც ბლეიზნერს, მას, როგორც გამოირკვა, მიუხედავად თავისი შტკიცე გადაწყვეტილებისა, ანდერძი მაინც არ დაუტოვებია. ასე რომ, კანონით, მისი ქონება გადადიოდა ძმისწულზე და მისგან კი — ექიმზე.

— მაგრამ მისტერ შნეიდერი? ის რაღა შუაში იყო?

— ამაზე კი დანამდვილებით ვერაფერს გეტყვით. ხომ გახსოვთ, შნეიდერიც იცნობდა ახალგაზრდა ბლეიზნერს და შეეძლო ეჭვი შეეტანა რამეში. ამიტომაც მოიშორეს. შესაძლებელია სხვაგვარი ახსნაც: ექიმს შეეძლო ეფიქრა, რომ ყოველგვარ

საფუძველსა და ხელშესახებ მიზეზებს მოკლებული კიდევ ერთი ადამიანის სიკვდი-
ლი უფრო გააშუქებდა ამ სიკვდილიანობის ირგვლივ შექმნილ ატმოსფეროს. უდავოდ,
სასარგებლო იქნებოდა ბოროტმოქმედისათვის. ამას გარდა, ჰასტინგს, შე-
მიძლია ერთი საინტერესო ფსიქოლოგიური დაკვირვების შედეგიც გაგიზიაროთ:
მკვლელს ბოროტმოქმედების განმეორების ძლიერი სურვილი უჩნდება სოლმე და
ხშირად უძლურია, დათრგუნოს ეს ავადმყოფური ინსტინქტი. ამიტომაც ვწინააღმდე-
გობოდი, ჰასტინგს უიღარდზე. ტურისთავიანი ანუბისი კი, რომელიც დღეს საღამოს იზი-
ლეთ, ჰასტინგს იყო. მან ეს ჩემი დავალებით გააკეთა. მინდოდა გამეგო, შევძლებდი
თუ არა ექიმ ეიმსის დაშინებას. აღმოჩნდა, რომ მისთვის საჭირო იყო უფრო ძლიე-
რი რამ, ვიდრე ზებუნებრივი ძალეობა. იმთავითვე მივხვდი, რომ ექიმს ჩემი არ
სჭეროდა. პატარა კომედია, მის მოსატყუებლად რომ გავითამაშე, ვერ შეაყვინძა.
ამის შემდეგ, ბუნებრივია, დავეჭვდი, რომ ამ ვაჟბატონის მორიგი საკბილო მე ვიქ-
ნებოდი... ერთი სიტყვით, ბევრი რომ არ გვაგარძელო, ჰასტინგს, როგორც ზედავთ,
არც ზღვის ავადმყოფობას, არც უღანოს ხვატს, არც მოსაბეზრებელ ქვიშას არ
უმოქმედია ჩემი ტვინის უჭრედებზე — ისინი ჯერ კიდევ კარგად მუშაობენ!

პუაროს განსჯა ზუსტი აღმოჩნდა. როგორც გაირკვა, რამდენიმე წლის წინათ,
ხიმთვრალეში, ახალგაზრდა ბლეიბნერს მართლაც დაუწერია სახუმარო ანდერძი:
„ჩემს პორტსიგარს, რომელიც ასე მოგწონთ და მთელს ჩემს ავლადიდებას, რაც გა-
მანია (თუმცა ყელამდე ვალებში ვარ), ვუანდერძებ ჩემს ძვირფას მეგობარს —
რობერტ ეიმსს, რომელმაც ერთხელ დახრჩობას გადამარჩინა“

ეს ამბავი საოცრად მალე მიეცა დავიწყებას. ხალხში კი კვლავ დიდხანს გრძე-
ლდებოდა მითქმა-მოთქმა მერხერ-რას სამარხის წაბილწვასთან დაკავშირებულ სიკვ-
დილიანობაზე, როგორც დიდი ხნის წინათ გარდაცვლილი ფარაონის გარდაუვალ
შურისძიებაზე.

ინგლისურიდან თარგმნა თინა შიოშვილი

იოსებ სანიკიძე

ზიცი

პიონერული ფიცით,
პიონერული რწმენით
ვემსახურებით მამულს,
გვიყვარს სამშობლო ჩვენი —
მყინვარწვერების კალთა,
ჯიხვ-არწივების ბუდე,
მუდამ იმედი ხალხთა,
მშვიდობის ბტკიცე ზღუდე.
ვფიცავთ ჩვენს დედაენას,
მოსკოვს თუ თბილის-ქალაქს —
ვერ გაგვიზარონ რწმენა,
ერთგული ვიყოთ მარად!

ღარეჯან

შავიშვილი-ესაძე

წერილი ბიას

სიყვარულით წერილსა გწერ,
შვილიშვილო ჩემო გია,
მეგობრები დამიკოცნე —
ნანა, რეზო, თინა, მზია...
თუმც ჯერ კიდევ პატარა ხარ,
მე მგონიხარ მაინც დიდი,
ნუ აჯავრებ, მოუსმინე,
დედას ძალზე გაუფრთხილდი.
გაიხარდე, ჩემო ბები,
ბიჭი ქვეყნის სასახელო,
კარგი სწავლით გააზარე
ჩვენი ტურფა საქართველო.

ვასილ სიმონია

რეზო და მურიკა

რა საამო დილაა,
ვერ ისვენებს რეზო შინ,
ეუბნება მურიკას:
— აქ იყავი, ეზოში!..
მე სკოლაში მივდივარ,
პატარები მელიან,
ქათმებს შენ მოუარე,
არ წაგართვას მელიამ...

ლადო შარაშიძე

«ჩქერებისა» და «კოეზიის» ავტორი

ოციანი წლების დასაწყისში აჭარაში ახალი კულტურული ცხოვრების დაფუძნებაში გარკვეული წვლილი მიუძღვის პოეტსა და პუბლიცისტს შალვა ჯანბერიძეს.

შალვა ივანეს ძე ჯანბერიძე ქალაქ ბათუმში დაიბადა 1902 წელს. დედა დიასახლისი იყო, მამა გზის მშენებლობის ოსტატი. ოჯახში ექვსი შვილი იზრდებოდა: ოთხი ვაჟი და ორი ქალიშვილი.

ბათუმის ვაჟთა გიმნაზიაში სწავლის დროს შალვა წერდა ლექსებსა და მოთხრობებს, ძალიან უყვარდა ბავშვები, ყურადღებას არ აკლებდა უმცროს დაძმებს.

შალვას და — ელენე, რომელიც დღესაც ბათუმში ცხოვრობს, იგონებს:

„მაღალი და გამხდარი, ხუჭუჭთმიანი ქაბუკი იყო. უყვარდა თეთრი პიჯაკის ჩაცმა, რომლის დილ-კილოშიც მუდამ მიმოზის ტოტი ჰქონდა: მიმოზა მისი საყვარელი ხე იყო, ეზოში გვედბა და მის ქვეშ ჯდებოდა. ლექსებიც კი უძღვნა. უყვარდა ყვავილები, თვითონ უვლიდა ეზოში გაშენებულ ბაღს.

მახსოვს, ერთ დღეს გალაკტიონ ტაბიძე გვესტუმრა, მე და ჩემი და პატარები ვიყავით, შალვამ გაგაცნო პოეტი. ბევრი ისაუბრეს, იმზიარულეს და წავიდნენ ბაღში გასასიერებლად. იქ შალვას სშირად ნახავდით განმარტოებით მჯდარს თავისი განუშორებელი ჩიბუხით.

ბათუმის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი გახდა და დედაქალაქში დასახლდა, მაღე დაოჯახდა, ქალ-ვაჟი შეეძინა, რომლებიც დღეს თბილისში მოღვაწეობენ. მადონა ყიფშიძის სახელობის რესპუბლიკური საავადმყოფოს ექიმია, ნოდარი — ხელოვნებათმცოდნე, პროფესორი.

შალვა სშირად ჩამოდიოდა ბათუმში, მშობლებთან. დედა ძალიან უყვარდა, ლექსებიც მიუძღვნა, ძალიან განიცადა მისი სიკვდილი.

დღემამიშვილებიდან ერთი და ახალგაზრდა გარდაიცვალა, ორი ძმა სამამულო ომიდან არ დაბრუნებულა, ხოლო უფროსი ძმა — აკაკი ბათუმში 1984 წლის იანვარში გარდაიცვალა.

1921 წლის დეკემბერში ბათუმში დაიბეჭდა შალვა ჯანბერიძის ლექსების წიგნი „ჩქერები“. ამ წიგნმა მკითხველთა ინტერესი გამოიწვია. წიგნს ღირთული აქვს ბესარიონ ქლენტის მეტად გულთბილი შესავალი წერილი, სადაც კკითხულობთ:

„დღეს საზოგადოებრივ ასპარეზზე გამოდის ახალგაზრდა პოეტის შ. ჯანბერიძის ნაწერების კრებული. ამ კრებულის სახელწოდება ნათლად ასურათებს ახალგაზრდა პოეტის შემოქმედებას.

ახალგაზრდა პოეტის შემოქმედება, რომლის ნიჭი და გონება ჯერ კიდევ ცხოვრე-

მის დუდილშია, მართლაც რომ „ჩქერებია“, ეს ის ჩქერებია, რომელიც საგრძნობლად გადმოსჩქედს თავის კალაპოტიდან და ასკდება სალი-კლდის ნაპრალებს. თუმცა ჩქერი ჯერ ნორჩია, საშუალო ძლიერებით გადმოსჩქედს თავის კალაპოტიდან, მაგრამ დროთა განმავლობაში ეს ჩქერები სალი-კლდის ნაპრალებთან ბრძოლაში გამოიბრძმედება, დახელოვნდება და შესძლებს მის გარშემო უსწორმასწორო ღრე-კლდის ნაპირების გასწორებას.

ახალგაზრდა მგოსნის „ჩქერების“ გამოსვლას იმედია ქართველი საზოგადოება აღფრთოვანებით შეხვდება.

ახალგაზრდა მგოსნის უშიშრად გადადგმული ნაბიჯი მართლაც რომ დადებითი ნაბიჯია“.

1924 წელს თბილისში დაიბეჭდა შალვა ჯანბერიძის ლექსების კრებული „პოეზია წიგნი მეორე“. კრებულში გამოქვეყნებულია ორმოცდასამი ლირიკული ლექსი.

შალვა ჯანბერიძეს ცხრამეტი წელი უსრულდებოდა, როდესაც საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა აფრიალდა, დაიწყო ახალი ცხოვრების მშენებლობა. სწორედ ამ ახალი ცხოვრების სუნთქვა იგრძნობა დიდი რევოლუციური გარდაქმნებისადმი მიძღვნილ ლექსში „სურათები“.

მთვარე შუჟე ეჯახება,
სული ხვდება წაღკოტს ბრძოლით,
ქარის ქროლვით...
მზე ამოდის, ახალ მოდის.
ხარობს, გალობს და თან ლაღობს,
კვლავ ცოცხლდება აქ ბუნება
მშვენიერით, კოხტა ერით,
თავისუფალი ივერით!

ამ ისტორიულ მოვლენას ეძღვნება აგრეთვე ლექსი „მანქანის დამბლა“. პოეტს ყარგად ესმის თავისი მოვალეობა ახალი ცხოვრების მშენებლობაში. ლექსში „ოი, შეგნებავ“, ვკითხულობთ:

მაშ მოდი! მოდი ოცნების კონავ!
და მით მოგვწმინდე ცრემლი მწუხარე,
ჩვენ მოგვანათე მშვენიერ მთვარე
და ძმობის დროშაც გადაგვაფარე...
მაშ მოდი! მოდი ოცნების კონავ!
ააბობოქრე ეგ ტურფა ერი,
რომ ქართველურად ჩვენ შემოვძახოთ,
დღეს აღვადგინეთ ტურფა ივერი!

1922 წელს ბათუმელმა მშრომელებმა საბჭოთა სინამდვილეში პირველად ფართოდ აღნიშნეს პირველი მაისის დღესასწაული. ამ დიდი შთაბეჭდილებით აღფრთოვანებულმა პოეტმა იმავე საღამოს დაწერა ლექსი „პირველი მაისი“.

მკვეთრ პირველ მაისს
ველარ უძღებს ქვეყანა ძველი,
ლეგენდარული სამეფოა
ეგ საუკუნე.
— ჩვენ დაუვბრუნებთ დახოცილ ძმებს
ცეცხლს — სიხალისეს...

პროლეტარიატის დიდი ბელადის ვ. ი. ლენინის გარდაცვალებამ ღრმა მწუხარების კვალი დატოვა მშრომელი ადამიანების გულში. ეს განწყობილება კარგად იკითხება შ. ჯანბერიძის ლექსში „შრომის გენიოსი“. მასში გატარებულია აზრი, რომ თავისუფალი შრომა ბელადს ჩვენი წინსვლის საფუძვლად მიაჩნდა. ლექსის სტრიქონები აცოცხლებენ 1924 წლის სუსხიანი იანვრის გლოვის დღეებს.

გლოვის მარშია
და ქარს მიყვება
შავი არშია
საუკუნის მძიმე ტრაურით,
მძიმეა ქუჩა. ო, რად გავარდა
ეს გლოვის ტყვია, სისხლის მთოველი!.

და გაასვენეს ბელადი წინსვლის,
ამ საუკუნის დიდი გენია.

მრავალფეროვანია ახალგაზრდა პოეტის ლექსების თემატიკა, ესაა მშობლიური ქვეყნის განახლებული ცხოვრება, საქართველოს დედაქალაქის განუმეორებელი სილამაზე, ზბათში თავისი ლურჯი ზღვით, წვიმით, თოვლებით... და, რასაკვირველია, სატრფიალო ლირიკით...

შალვა ჯანბერიძის პოეტურ არსენალში მიზანსწრაფულად არის დამკვიდრებული გულწრფელი სიყვარული ჩვენი მზარის ულამაზესი ბუნების მშვენიერებისადმი. პოეტის შინაგანი სულიერი სამყარო ძალუმად ეფუძნება ბუნების სიყვარულს და ლექსებში მას ასე გამოხატავს: „ცახცახა ვარსკვლავები“, „მტრედისფერი ცა“, „ვარდი, ყაყაჩო, ყვავილთა ბაღი“, „მორთული მდელო“, „მწვანე ველი“, „ნაძვის ზე და ნაძვის ძირი“, „ეს ბუნება მშვენიერი“, „ყვავებული ქუჩა“, „მოლივლივე იაღონი“, „ნაზი დილა“, „ტურფა ივერი“, „ზღვაში კუნძულად შეიქმნება უცხო ფერები“, „მწვანე მთანი მზის ჩქერებით გაიფერა“, „როს ანათებდა ათასფრად მთვარე“, „ცის შუქი, კრილა მთვარე“.

შალვა ჯანბერიძე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ზშირად ხვდებოდა გალაკტიონ ტაბიძეს, მოხიბლული იყო მისი ადრეული პერიოდის პოეტური შედეგებით და მათ გავლენასაც განიცდიდა. გალაკტიონი მიაჩნდა განუმეორებელ ვარსკვლავად. თავის კერპს ლექსები მიუძღვნა. აი, ერთი მათგანი.

იწვება სული სამყაროს ხილვით
და გაღიმება ეცემა ხარკეს,
ტანჯავს ეგ შენი მოწყენა ივლისს
(ვიცი, ცრემლებში ვარდები დარგე).
გიუვარს თოვლივით რითმის თამაშე,
მძიმე ოცნების ცაზე ატანა,
მელანქოლიის ამ აკლამაში
ცრემლების კუბო, ცისფერი დანა.
ვიცი, სამყარო შენც მოგწყენდება,
დარჩება ხსოვნა, ყოფნა დიონისხ.
ო, იშვიათად თუ მობრწყინდება
ხზვა საუკუნე გალაკტიონის...
ანგელოზები შენ შეგაფარდეს
ქრისტეს, რომელიც ჯვარზე გაკრულა.
და ცის კივილით დაუშვებს ფარდებს
ამ საჩაოს წყევლად და კრულვად..

ჩამოსვენებს ბრძოლის დაღვით,
ქვეყნის სიშავე ქედს მოხრის შენზე.
ძეგლი ცისფერი და ნამთვრალევი
აიმართება საყვარელ მთებზე.

გალაქტიონ ტაბიძის გარდა, შალვა ხშირად ხედებოდა ტერენტი გრანელს, დაუმე-
გობრდა შემდეგში ცნობილ მეცნიერს დაეით კობიძეს. 1971 წელს ამ უკანასკნელმა
გამოაქვეყნა მოგონებათა წიგნი „როცა ახალი ცხოვრება იწყებოდა“. ერთ ადგილას
ავტორი წერს:

„შალვა ჯანბერიძეც უნდა გავიხსენოთ. მე იგი 1922 წელს გავიცანი, აჭარაში
მოღვაწეობდა. ბათუმი მისი საყვარელი ქალაქი იყო. მალე თბილისში გადმოსახლდა.
მაშინვე დაიწყო მუშაობა გაზეთ „მოქამაგირის ხმის“ რედაქციის მდივნად, შემდეგ
კი — „მუშისა“.

მისი ლექსები, მოთხრობები და წერილები ცნობილ ჟურნალ-გაზეთებში იბეჭდე-
ბოდა. მას ლექსების ორი წიგნი აქვს გამოცემული.

აჭარის ლიტერატურულ საზოგადოებაში შალვა ჯანბერიძე თავის დროზე დიდი
ავტორიტეტით სარგებლობდა. მას უდავოდ გარკვეული წვლილი მიუძღვის ჩვენი მწე-
როლობის აქაურ მკითხველთა ყურადღების გამახვილებაში. იგი იყო დამაარსებელი და
რედაქტორი ზოგიერთი სალიტერატურო ჟურნალისა (მაგ., „კანდელი“). ეს ჟურნალები
ბათუმში გამოდიოდა. მათში ჩვენი ცნობილი მწერლები და პოეტები მონაწილეობდნენ.

შალვა ჯანბერიძის პოეზია შეიძლება დიდი შემოქმედების ნაყოფი არ იყოს, მაგ-
რამ მასში უეჭველად იგრძნობა „ზღვის სურნელება“ და „თოლიების ტირილი“.

შალვას თვალს არ აკლდა, მაგრამ მუდამ ლურჯი სათვალე ეკეთა. ამის მიზეზი ის
იყო, რომ მას (ასე ამიხსნა თვითონ) სურდა ქვეყანა ლურჯი ფერის ყოფილიყო, სწო-
რედ ისეთი, როგორსაც ის სათვალით ხედავდა.

ლექსების მეორე წიგნში ტერენტი გრანელისადმი მიძღვნილი შემდეგი ლექსია
მოთავსებული:

მე სიზმარი მიყვარს
როგორც საქაო,
როცა სული მიჰყავს
გამოუცნობ ქაოსს..
ლურჯ ვარდების ცვენით
ო, ეს გული გახმა,
თვრება ცის გადაღმა
ღიმი იის წვენიტ.
მე სიზმარი მიყვარს
თოვლის ფიფქის თოვად,
ვგმობ სუსხიან ღლებს,
როს მზის ნება მოვ.

შევნიშნავთ, რომ აქ „იის წვენი“ შემთხვევით არაა ნახსენები. ტ. გრანელს ერთ
დროს საკუთარი გაზეთიც გამოუცია, რომელსაც „ია“ ეწოდებოდა. აღნიშნულ სტრი-
ქონში ამ „იაზეა“ მინიშნება.

ბათუმის გიმნაზიაში სწავლის დროს შალვა ბევრთან მეგობრობდა, განსაკუთრებით
აღნიშვნის ღირსია მისი და ფალერიან (კუკუშა) შარაშიძის მეგობრობა. მის დაღუპვას
მიუძღვნა ლექსი, რომელიც გამოქვეყნებულია წიგნში „ჩქერები“.

მოწყდა ზეცას ვარსკვლავი და
უკუნეთში ჩაესვენა,
მზე და მთვარის დაბნელებით
იცრემლება მალლით ზენა.
გზა დაბნეულ ზღვის ზვირთებში
ნაპირებთან მშიშრად თრთიან
და წალკოტში ყვავილები
მეტის წყენით ცრემლებს ღვრიან.
დღე ბნელა და ღამის შუქით
არსად არ იწვის სანთელი,
რომ ჩვენს ვარსკვლავს ერთხელ მაინც
დაანახვოს დღე ნათელი!

როდესაც შალვა ჯანბერიძის პოეტურ სტრიქონებს ვკითხულობთ, მასში გალაკტიონის გარდა, ტიციან ტაბიძის, პაოლო იაშვილისა და ტერენტი გრანელის გავლენასაც ვგრძნობთ. მაგრამ ეს არცაა გასაკვირი. ეს სტრიქონები ხომ 17-22 წლის ასაკში იწერებოდა, როდესაც პოეტურ ავტორიტეტებს მეტად დიდი ძალა აქვს. მაგრამ არც იმის თქმა არ უნდა დაგვაფიწყდეს, რომ შემოქმედების სარბიელზე გამოსული ახალგაზრდა კაცი დაუცხრომლად ეძებდა თავის სტილს, თავის სათქმელს.

ცხოვრების ბოლო წლებში შალვა ჯანბერიძე პუბლიცისტიკის სფეროში მოღვაწეობდა. მის მეტად საყურადღებო ესეისტურ წერილებში გაშუქებული იყო ოცდაათიანი წლების საბჭოური ცხოვრების აქტუალური საკითხები. იგი თანავეტორი იყო 1931 წელს გამომცემლობა „შრომაში“ დაბეჭდილი წერილების კრებულისა „გაზაფხულის თესვა და სასოფლო მეურნეობის ამოცანები“, ხოლო 1932 წელს ასევე თანავეტორობით დაიბეჭდა „სოცშეჯიბრება, დამკვრელობა და სოცსამეურნეო ანგარიშის ბრიგადები“. (მეორე წიგნი).

შალვა ჯანბერიძე 1946 წელს გარდაიცვალა.

ჩვენს წერილს გვინდა ისევ დ. კობიძის სიტყვებით დავამთავროთ: „შალვან ყველმხრივ საყვარელად აღამიანი იყო, მისი ხსოვნა ახლო მეგობრების გულში წარუშლელი დარჩა“..

იოსებ მეგრელიძე

«ღვეწლი აგაოდ არ ჩაივლის»

გენათა ნინოშვილი — ნოვატორი

მწერალი-ბელეტრისტი და საზოგადო მოღვაწე ეგნატე ნინოშვილი ორგზის ნოვატორია ჩვენს მდიდარ მხატვრულ ლიტერატურაში. პირველი — მან სხვებზე რელიეფურად ასახა და დაგვისურათა ის გარდატეხის ხანა, როცა ფეოდალიზმი ირღვეოდა, მოწინავე ქართველი ახალგაზრდობა ხალხოსნურ მსოფლმხედველობას ტოვებდა და სოციალ-დემოკრატიულ მოძღვრებას ითვისებდა. აღიარებულა, რომ „საქართველოში მარქსისტული მოძრაობის სათავეებთან ეგ. ნინოშვილი დგას“ („საქართველოს ისტორიის ნარკვევები“, ტ. V, თბ., 1970, გვ. 726).

მეორე — ეგ. ნინოშვილი არის უახლესი ქართული მწერლობის დამწყები, მასში რევოლუციური თემის საფუძველმდებელი, ახალი რეალიზმის სათავე, ნადრევმა სიკვდილმა არ დააცალა მას, განთავისუფლებულიყო ზოგი უტოპიური აზრისაგან და მწერლობაშიც კიდევ მეტი გაეკეთებინა, მაგრამ მაინც, როგორც ეს აღნიშნულიცაა, ტანჯული ცხოვრებით განვლილი 35 წლიდან 4-5 წლის განმავლობაში მოახერხა შეექმნა დიდად მნიშვნელოვანი მხატვრულ-ლიტერატურული, პუბლიცისტური და ეპისტოლარული მემკვიდრეობა.

ეგ. ნინოშვილი უაღრესად პრინციპული და უღრეკი ადამიანი იყო. ამ შეუპოვრობისა და პირდაპირობის მლადღებელია მისი ცხოვრების მთელი გზა. აქ მხოლოდ მის ერთ ნათქვამს გავიმეორებთ. იგი 1892 წლის პირველ აპრილს ზესტაფონიდან პიტერში მეგობარ ვარლამ ჭიჭინაძეს სწერს:

„რომ მისაყვედურებ აბრამ ტიმოფეევს რატომ წაჩხუბეო, კაცო, სადაც წასახხუბებელია, იქ წაჩხუბება უნდა! რას მიქვიან მოთმენა და ისიც ადგილის გულისათვის! ჯანი გაეარდეს იმ სიცოცხლეს, თუ კი ჩემს დღეში კომპრომისებზე ვივლი! იცი, ვარლამ, ჩვენი ცხოვრება უამისოდაც კომპრომისებით არის სავეს. არა, მშაო, სადაც უსინდისობას დაეინახე, იქვე უნდა ვუკიეინო. კიდევ კარგი, რომ ჩემი აფხაზურ-გურული სისხლი თავის კალაპოტში დამაგრდა და არ გადმოხეთქა, ესე იგი, რომ მართლა დიდი სკანდალი არ მოვახდინე, ისე წამოველ ტიმოფეევიდან“... (ეგნატე ნინოშვილი, მოთხრობები, სიმონ ხუნდაძის გამოცემა. თბ., 1932 წ.).

ეგ. ნინოშვილი ავლენს ფეოდალური საქართველოს ღრმა ცოდნას, ბატონსა და ყმას შორის არსებულ წინააღმდეგობებს; თანაც ხედავს, რომ უკვე სხვა დრო დადგა, დრო ვაჭრობა-მარწყველობისა, ყველა „ხალხი და ერი ამ ასპარეზზე ცდილობს გაიმარჯვოს; თოფ-იარაღის მაგიერ ახლა ბირჟა მოქმედებს“; მცირერიცხოვანი ხალხების მონომიურ ჩაგვრას ეროვნულიც დაემატა, რომელიც ორივე ახალ კლასს სტანჯავს.

ეგნატე თვლის, რომ უკანასკნელის მიზეზი ქართველთათვის არა რუსი ხალხი, არამედ „ცარიზმის სისტემა“, „დროის უსამართლობა“, არსებული კანონებია, რომ-

ლებიც რუს მშრომელებსაც ჩაგრაგეს, და მით უფრო — რუსეთის იმპერიაში შემავალ არარუსი ხალხების მშრომელებს. რაოდენ შორსმკვრეტელურია მისი სიტყვები: „ჩვენი გლეხკაცობა „უნდა მოელოდეს იმავე ბედს, რასაც რუსეთის გლეხკაცობა“.

საქართველოს რუსეთთან შეერთების საკითხში კი ეგ. ნინოშვილი დგას ილაი ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, იაკობ გოგებაშვილისა და მათ თანამებრძოლთა პოზიციებზე. თავის აზრს იგი ისტორიული რომანის „ჯანყი გურიისაში“ მოქმედ პირს გიორგის ალაპარაკებს.

„ჩვენც ჩვენს ხალხს, — ეუბნება გიორგი აჯანყების მეთაურებს, — რუსეთის წინააღმდეგ აჯანყების წამოწყებას ურჩევს, იმას ჩვენი ქვეყნის დაღუპვა მოუწადინებია... ჩვენი ქვეყანა რუსეთს ომით და ძალადობით არ დაუპყრია, არამედ ჩვენი რუსეთთან შეერთება მოხდა ჩვენივე სურვილით. ჩვენი ქვეყანა შეერთდა რუსეთთან იმიტომ, რომ ჩვენი უკუენური... მთავრებ-მეფეების ურთიერთშორის ჩხუბებით და ძარცვა-ღლეტის გამო სრულიად დაუძლურებული ვიყავით და მოველოდით, აი დღეს, აი ზვალ ავციკლებს სპარსი, ოსმალო, ლეკი და სხვა ბარბაროსი ხალხიო“.

ეს შეერთება რომ არ მომხდარიყო, — დასძენს იგივე გიორგი, — ვიქნებოდით ოსმალეთის ან სპარსეთის ყმა, — „მხოლოდ რუსეთმა დაიხსნა ჩვენი ქვეყანა ამ უბედურებისაგან“.

ეგ. ნინოშვილი მხატვარია იმ ახალი იდეებისა და იდეალებისა, რომლებიც სწორედ მისი მოღვაწეობის დროს — 80-იანი წლების მიწურულსა და 90-იანი წლებიდან ჩაისახა რუსეთსა და ჩვენშიც. იგი გვევლინება არა მხოლოდ როგორც მწერალი, არამედ როგორც პოლიტიკოსი და ისტორიკოსი.

ცარიზმის პირობებში ეროვნული ჩაგვრის მიზეზები შესანიშნავად იცოდა ეგ. ნინოშვილმა და ასახა კიდევაც მხატვრულ შემოქმედებაში. მისი მსჯელობით, „ნამდვილი სოციალიზმი იმას კი არ ნიშნავს, რომ ჩვენ ჩვენი ტერიტორიიდან ავბარგდეთ, ჩვენი ისტორია დავვიწყოთ, ჩვენი ტიპი უკუეგდეთ, ქართული დავვიწყოთ... არა, სოციალიზმი ინდივიდუალურ თვისებას, როგორც კერძო ტიპისას, ისე ეროვნებისას არ ეხება. ეხება კი არა, კიდევ იფარავს და აქ არის პროგრესული მხარე თვით სოციალიზმისა“.

ეს სავესებით ემთხვევა ბურჟუაზიული და სოციალისტური სახელმწიფოების ლენინურ დახასიათებას, რომ კაპიტალისტური სისტემა არის ეროვნული ჩაგვრის სისტემა, სოციალისტური კი სპობს ამ ჩაგვრას და ერებსა და ეროვნებებს თვითგამორკვევის, გაფურჩქვნისა და განვითარების საშუალებას აძლევს; ავითარებს ფორმით ეროვნულსა და შინაარსით ინტერნაციონალურ კულტურას...

ეგ. ნინოშვილმა შესანიშნავად ასახა მშობლიური მხარე, მაგრამ მისი შემოქმედება როდი იფარგლება გურიით; იგი არა მხოლოდ ამ კუთხის, არამედ მთელი საქართველოს საზოგადოებრივი ცხოვრების სარკეა.

თუ რა დონეზე იდგა XIX საუკუნის ოთხმოც-ოთხმოცდაათიანი წლების ქართული კრიტიკა, საკმარისია გავიხსენოთ აბზაცები ეგ. ნინოშვილის წერილიდან ანასტასია წერეთლისადმი, რომლებშიც ვკითხულობთ:

„მე რომ მოამბის პროგრამა და შინაური და უცხოეთის ქრონიკები წავიკითხე, ღმერთო ჩემო! ასე გეგონებათ, ამ კაცებს საფრანგეთის პირველ რევოლუციას აქეთი ფაქტების, მიმართულებების, კლასების, დასების და სხვების, რომლებიც ევროპაში გაჩნდნენ და მომდინარეობენ, ამბათაც კი არ გაუგონიათ რაო. პოლიტიკური ეკონომიის ზომ მგონია, ადამ სმიტის გარდა, არა წაუკითხავთ რა ამ საგანზე“.

„ერთი სიტყვით, ჩვენს ქვეყანაში აზროვნებას სძინავს და მხოლოდ ხანდახან... წამოიძახებს იმას, რაც უკვე ნახევარი საუკუნეა საერთოვო არქივში არის გატარებული. იმიტომ საჭიროა რომელიმე სამწერლო ორგანომ ვალად ჩასთვალოს ჩვენს ქვეყანაში აზროვნების გამოფხიზლება“...

„მე დარწმუნებული ვარ, რომ ჭეშმარიტების გამორკვევისათვის დავა და პოლემიკა აციტლებს და საინტერესოს ხდის გაზეთის ანუ ჟურნალს და არამც და არამც აფრთხობს საზოგადოებას მისგან (გაზეთისაგან), როგორც ეს ჩვენში ბევრს ჰგონიათ. აღიარებ თუ გვიან ჭეშმარიტებას უფრო ბევრი თაყვანისმცემელი ეყოლება, ვიდრე დღეს ჩვენს ქვეყანაში მოწონებულს სოფიზმებს და დამყაყებულ აზრებს“.

ეგ. ნინოშვილი ღარიბ გლეხთა წრიდან იყო, ნამუშევარი გახლდათ ბათუმის როტ-შილდის ქარხანაში, განცილილი ჰქონდა მშრომელთა მიმე მდგომარეობა და ფრიად შთამბეჭდავ ფერებში ხატავდა თანადროულ ფეოდალურ-კაპიტალისტურ წყობას, გაბატონებული ახალი კლასისა და ცარიზმის ბიუროკრატიული რეჟიმის უსამართლობას, ყველგან ხედავდა მშრომელების დაუზოგავ ყვლეფასა და ჩაგვრას, დროიძეებისა და მოსე მწერლების გახრწნილ სულს.

მოკლედ რომ ვთქვათ, ეგ. ნინოშვილმა უმძაფრეს რეალურ სახეებში დავისურათა ის გარდატეხის ხანა, როცა ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრება და აზრი დრომოქმულ ფეოდალიზმს ეთხოვებოდა და ახალი ცხოვრების — სამრეწველო კაპიტალიზმის არტახეზში ექცეოდა, მიწას მხვნელ-მთესველი წყდებოდა და მას ფაბრიკა-ქარხნები იზიდავდა, ახალგაზრდობა ძველ მსოფლმხედველობას ტოვებდა და ახალს ეტანებოდა. ეგ. ნინოშვილი გაემიჯნა ჩვენსავე ხალხისნებს, — თერგდალეულებს, ნიკოლაძესა და სხვებს, თუმცა ყველა მათ და განსაკუთრებით ილია ჭავჭავაძის კულტურულ-მემკვიდრეობას უადრესად აფასებდა.

ეგ. ნინოშვილი უმთავრესად გლეხის სულსა და გულში სწვდება, უპირისპირებს ერთმანეთს სოფლის მშრომელსა და უშრომელს, ღარიბსა და მდიდარს. თვითონ სოფლის მშრომელის მოსარჩლეა, მაგრამ ზოგ შტრიხში ქალაქის ცხოვრებასაც გვიჩვენებს. ჰმის მაგალითად საქმარისია დავასახელოთ თუნდაც „ქრისტიანე“, „უცნაური სენი“... უნდა გავიხსენოთ ისიც, რომ ავტორს ღარიბა „დაუმთავრებელი მოთხრობა მუშათა ცხოვრებიდან“...

მაშინდელი საქართველო ჯერ კიდევ არ იყო მომწიფებული რადიკალურად გარდაქმნისათვის, მუშათა კლასი ჯერ კიდევ არ წარმოადგენდა ორგანიზებულ ძალას და მაინც მარქსისტულად განწყობილი ახალგაზრდების ერთმა ჯგუფმა ალღო აუღო საზოგადოების განვითარების მიმართულებას. ისინი ეგ. ნინოშვილისა და მიხ. ცხაკაიას ინიციატივით შეიკრიბნენ დაბა ზესტაფონში და 1892 წლის 25 დეკემბერს (ძვ. სტ.) შეიმუშავეს სამოქმედო პროგრამა; მეორე კრებაზე თბილისში 1893 წ. გაზაფხულზე დაამტკიცეს იგი და დასახეს ლეგალური და არალეგალური მუშაობის პრინციპები. 1894 წ. 18 მაისს ნინოშვილის დაკრძალვაზე კი სიტყვით გამოსულმა მწერლის მეგობარმა ს. ჯიბლაძემ აღნიშნა:

„ჩვენი აწინდელი ცხოვრება წარმოადგენს ორ ახალ ერთი მეორის მოწინააღმდეგე წოდებას ანუ კლასს. ერთი მხრივ ფიზიკური და გონებრივი შრომის წარმომადგენელი არიან, მეორე მხრით — მუქთაზორა ბუჩქუა-კაპიტალისტები. პირველთა ზედრია აუტანელი შრომა-გარჯა, მეორეთა კი — დასაკუთრება ამ შრომის ნაყოფიერებისა... ეს ჭეშმარიტება შეიგნო და მისკენ ჰქონდა მიმართული თავისი ქნარი ჩვენს შესანიშნავს ნიჭის მქონე ინგოროყვას. ამის ნიშნებს ვხედავთ მის მოთხრობაშიაც. მაგალითად, „სიმონასა“ და პოლიტიკურ სტატიებში“ („კვალი“, 1895 წ. № 22).

ეგ. ნინოშვილის დაკრძალვაზე გამოსული „კვალის“ პირველი რედაქტორი გ. წერეთელი ამბობდა: „პირველი დასი“ — თავად-აზნაურულ-ფეოდალურია, „მეორე დასი“ — ნაციონალურ-დემოკრატიული, „მესამე დასი“ კი შეადგინა სოფლისა და ქალაქის დაბალი (მშრომელი) ხალხის შვილებმა და მათ ეკუთვნის მომავალი. დაიწყო საქართველოში ლეგალური მარქსიზმის ხანა.

„მესამე დასმა“ დასაბამი მისცა სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის შექმნას ჩვენში და წარმოადგენს მუშათა მოძრაობის ახალ ეტაპს.

თუმცა „მესამე დასის“ მეთაურები იყვნენ რუსეთსა და ევროპაში განათლებულნი, ლეზელი ჩვენი ახალგაზრდები, მაგრამ ისინი ჯერ კიდევ არ იდგნენ რევოლუციური მარქსიზმის დონეზე და მომწიფებული არ იყო საზოგადოებრივი აზრი, რათა მებაი-რახტრეთა იდეები მთელი სიგრძე-სიგანით აღეთქვათ.

ეგ. ნინოშვილს მხატვრულ მწერლობაშიც გაუჩნდნენ მიმდევრები: იროდიონ ევ-დოშვილი, ლალიონი (არსენ მამულაიშვილი), ია ეკალაძე (იაკობ ცინცაძე), ჭოლა ლომთათიძე და სხვები. საყურადღებოა, რომ ჭოლამ თავისი ლიტერატურული მოღვა-წეობის დასაწყისში ფსევდონიმად ეგ. ნინოშვილის მოთხრობის „ჩვენი ქვეყნის რაინ-დის“ ერთ-ერთი მთავარი მოქმედი პირის გვარ-სახელი — სპირიდონ მცირიშვილი გამოიყენა.

ეგნატე ნინოშვილის მთლიანი მოღვაწეობის მნიშვნელობა მეტად თვალსაჩინოა. მან დამსახურებულად მოიპოვა ის დიდი სიყვარული და პოპულარობა, რომლითაც მშო-ბელ ერში სარგებლობს.

მხატვრული შემოქმედება

მოთხრობების მწერალმა შემთხვევითი ფაქტი არას-დროს არ უნდა აიღოს თავისი მოთხრობის დედა-აზრად.

ეგ. ნინოშვილი

თავისი შემოქმედებითი კრედი თვითონ მწერალმა ზემოთმოყვანილ სიტყვებში წარმოგვიდგინა. იგი უფრო სრულად ამბობს:

„ჩემი ფიქრით, მოთხრობების მწერალმა შემთხვევითი ფაქტი არასდროს არ უნდა აიღოს თავისი მოთხრობის დედააზრად. ყოველთვის საზოგადოებრივი პრინციპი... უნდა იხატებოდეს მოთხრობაში. თუ შემთხვევით რამეს შეენება ავტორი, ეს შემთხვევითი მაინც მეორე ხარისხის ადგილზე უნდა ჰქონდეს“.

ამავე აზრს ავითარებს ავტორი შემდეგ სიტყვებშიც: „მოთხრობებში მე ვცდილობ შემძლებისდაგვარად დაეხატო ჩვენი ხალხის ბნელი მხარე და წყლულები“.

„ილიას „პოეტში“ გამოთქმული აზრი — „ხალხის წყლული მაინც წყლულად“ — ეგნატეს დევიზიც არის.

მწერალი თავისი მუშაობის სტილზეც წერს: „ჩემი მოთხრობების დაბეჭდვისათვის მე არასოდეს არ ავჩქარებულვარ; სტატიების ბეჭდვა კი ყოველთვის მეჩქარება... რო-ცა მოთხრობას ვწერ, სრულიად დამშვიდებული ვარ; სტატიის წერის დროს კი ჩემი გული ღელავს, თითქოს ვიღაცას პირადად ვებრძოდე, ვეჩხუბებოდე...“ და ისევ შემთ-ხვევით არ იმეორებს ზემონათქვამს — „ვებრძვი იმათ, ვინც თავიანთი ცრუ პზრებით ხელს უშლიან ყველას, ვინც კი ზრუნავს ხალხის წყლულის განკურნებაზე“.

სწორადაა შენიშნული, რომ ეგ. ნინოშვილი ილია ჭავჭავაძის სკოლიდან არის გამოსული. ეგნატეს პირველი წერილიც „გურიის ამბები“ „ივერიაში“ დაიბეჭდა (1887 წ. № 165). აქვე განაგრძო მან ერთხანს თანამშრომლობა და ილიას ყურადღება დაიმსახურა, მაგრამ შემდეგაც, როცა ახალ ჟურნალში გადავიდა და აქაც გამოაქვეყნა პუბლიცისტური წერილი „უებარი საშუალება საქართველოს გამდიდრებისათვის“ („კვალი“, 1893 წ. № 39), მას მაინც ილიას სიტყვები წარუძმდვარა:

„ჩემო კარგო ქვეყანავ, რაზედ მოგიწყენია?...“

აწყმო თუ არა გწყალობს, მომავალი ჩვენია!“

ილიას რწმენით სუნთქავდა და იმედით შეჰყურებდა მომავალს მწერალი.
 ნინოშვილის ნაწარმოებთა გმირებმა უკვე იციან, რომ ქვეყანა ორად არის გაყვენილი, — ერთი შრომობენ და მეორენი ჰამენ და ეს აგრეთა არა მხოლოდ გურიასა და მთელს საქართველოში, არამედ ყველგან — მეფის რუსეთსა და მის გარეთაც. წოდებათა შორის ხომ იყო ჩატეხილი ხიდი და იგი ახლა დაბალი წოდებიდან გამოსულ, ეპარობით თუ თანამდებობის ბოროტად გამოყენებითა და სხვა მაქინაციებით გამდიდრებულსა და ალაღ მშრომელებს შორის ჩატყდა.

ავტორმა „ჯანყი გურიაში“ ისტორიული ფაქტებით გაიარა, როგორც რევოლუციონერმა დემოკრატმა. მან გურიის ეს აჯანყება გაიგო და გააშუქა უმთავრესად წოდებრივი — ყმასა და ბატონს შორის ურთიერთობის თვალსაზრისით, შემდეგ ეს წინააღმდეგობა კიდევ უფრო გაამწვავა კაპიტალიზმის შემოჭრის გამო მოსახლეობის კლასებად დაყოფამ და ცხოვრების ახალი წესით წარმართვამ, მოხელეთა თვითნებობამ.

ეგ. ნინოშვილის მხრივ ფეოდალური საქართველოსა და ამავე ქვეყნის გარდატეხის ეპოქის ღრმა ცოდნას კრიტიკოსი ვახტანგ კოტეტიშვილი სწორად ხსნის იმის მიხედვით, რომ „დამდაბლებულთა და შეგინებულთა“ ქვეყანა მშობლიური იყო ჩვენი მწერლისათვის, თვითონ გახლდათ მშრომელთა ცხოვრების მხილველი და სიღუპვით განმცდელი“ (რჩეული თხზ., ტ. I, თბ., 1965, გვ. 125).

ნინოშვილი ამ სხვაობას ნაწარმოებთა სათაურებითა და მხატვრული სახეების გვარ-სახელებითაც კი აღნიშნავს.

პირველის მაგალითებია: „გოგია უიშვილი“, „განკიცხული ოჯახი“, „პარტახი“, „მოსე მწერალი“, „სოფლის გმირები“, „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“, „განკარგულება“...

მეორესი — გვარ-სახელები: გოგია უიშვილი, სპირიდონ მცირეშვილი, კაცია მუნჯაძე, სიმონა ძალაძე, ზალიკა ნარიშვილი, ნიკუა კოლოშვილი, დათია ხელმოკლიძე, უნათლოშვილი, ბეჟანა და ისონ უქმაძე, ჯეირან ტევრიძე და ელიზბარ თაფლაძე („პარტახი“), გამოკვეთილად საწინააღმდეგო ტიპები: ტარიელ მკლავაძე, მწერალი მოსე გულფუშაძე, თხლეძირაძე, თავადი მანუჩარ არწივაძე, კოტე მამლიძე, „ლხინის ქიპი“ სიკო და სხვანი.

მათ მწერალი მეტყველების მხრივაც ასხვავებს, — გლეხს კილოურად და თავადს უფრო „ღარბაისურად“ ამეტყველებს, თვითონ კი ლიტერატურული ენით წერს. სახელებშიც — ინტელიგენტი გიორგი არის „ჯანყი გურიაში“, გლეხი კი ყველგან გოგიაა.

ნაწარმოების მთავარი შინაარსის სათაურით და მოქმედი პირის გვარ-სახელით დახასიათება გავრცელებული ხერხი იყო, მაგრამ ევნატეს ეს ჩვენს მწერლობაში ბევრ სხვა მწერალზე უკეთესად ეხერხება. ეგ. ნინოშვილი ხელოვნაა ლიტერატურული გმირების სახელებითაც კი დახასიათების, ცხოვრებისეული სინამდვილის გამხატვრულებისა და სოციალურ ურთიერთობათა შთამბეჭდავად წარმოსახვისა.

ნაწარმოების მოქმედ პირთა დაპირისპირება ეგ. ნინოშვილთან იმაშიც ვლინდება, რომ, მაგალითად, ტარიელ მკლავაძე და მათთანანი ისევე უმემკვიდრეოდ იხოცებიან, როგორც ი. ჭავჭავაძის ლუარსაბ თათქარიძე; დავით დროძეს შვილები ჰყავს, მაგრამ უსამართლო მოქმედებათა გამო ილუპებიან. დავითის ერთ-ერთი რძალი, — ლაპარაკობს ეგ. ნინოშვილი, — „გაიქცა და კილაც ყმაწვილ ვაჟარ კაცთან ცხოვრობდა უგვირგეინოდ“. თვითონ დავითიც ისე დაჰაჩანაკდა, რომ „თავს აღარავინ უკრავდა, ეხლა სხვა დავითები და სიმონები გამოვიდნენ სცენაზე“. შრომის შვილის ოჯახი — სიმონა ძალაძის ობლად გაზრდილი გაბრიელა მაინც აღადგენს ოჯახს... ასეთები ებრძვიან ისევე მიწას ან ქალაქად გარბიან წარმოებაში და ახალი ურთიერთობები ჩნდება; ახლა უკვე ღარიბებსა და მუშებს არა მაღალი წოდების, არამედ დაბალი წრის გამდიდრებულთა წინააღმდეგ სპირდებით ბრძოლა, — წოდებათა შორის ბრძოლა კლასთა ბრძოლით შეიცვალა...

ამ ახალი ურთიერთობების გარემოში გვისახავს ეგ. ნინოშვილი, მაგალითად, მოთხრობა „პალიასტომის ტბის“ (1891 წ.) მოქმედ პირებს, სადაც ასახულია „საგლეხო რეფორმის“ შემდეგ დამყარებული ურთიერთობა გლეხობასა და მემამულეს შორის. ჩვენებია, რომ გლეხი წინათ ბაჟს არ იხდიდა ტყეში ხის მოსაპირელად... ახლა კი მოთხრობა „მონადირის“ მოქმედი პირი ბეჟანა გაუბედურეს „ტყუირი ღორის“ მოკვლისათვის; ხარები „ლომაი და ჭოჭი“ გაუყიდეს, თვითონ ცინეში ჩასვეს და, ამბობს: „წაიღო ძველი დრო“, უკვე „ახალი კანონები შემოიღეს!“...

კაპიტალიზმის შემოჭრის შემდეგ ტყეც ვაჭრობის ობიექტად იქცა; მასში „ერთმანეთს ედავებოდა თავადანაწარმოება, სამღვლელობა, ხაზინა და გლეხობა“ (შ. რაღიანი). აქ სოფლის ფენებად დაყოფის პროცესია ნაჩვენები, თუმცა კლასობრივი ბრძოლის სუნთქვა 1841 წლის აჯანყებაშიც ჩანს და „სიმონაშიც“ არის ასახული. ზემოთაც ითქვა, რომ ნინოშვილს მუშათა კლასის თემაზე დაუმთავრებელი მოთხრობაც დარჩენია, მაგრამ მუშათა კლასი და მით უფრო — პროლეტარიატი არაა მისთვის დამახასიათებელი თემები. ეგნატე ქალაქის ცხოვრებისა და ქალაქელების მხოლოდ ფრაგმენტულ სახეებს იძლევა.

მუშათა მოძრაობა ეგნატეს დროს საქართველოში მხოლოდ იწყებოდა. იგი ძლიერდება ცხრაასიანი წლების დასაწყისში.

გრ. გიორგაძე მიუთითებს, „ივერიის“ 1877 წ. № 42-ზე, რომელშიც წერია: „ჩვენ არ გვეყავს პროლეტარიატი..., ჩვენს კინტოსაც კი აქვს საკუთრება, — თაბახი, რომელზეც გასაყიდი ულაგაიო; ტეტიას გუთანი უნდა და არა ოქრო, გუთანი და ხმალი იყო ფარი ქართველებისაო... და ასეთი ზაერთო წარმოდგენის დროს ის შიტირეც საგულისხმოა ეგნატესთან, რასაც ამ ხაზით ამჩნევს და ასახავს“...

ალ. ხახანაშვილი, ივ. გომართელი, კ. აბაშიძე, და ზოგი სხვაც ეგ. ნინოშვილს ნატურალისტად თვლიან, — ზედმეტად რეალისტიად. ივ. გომართელი ნინოშვილის საუკეთესო ქმნილებებზე წერს: განსაკუთრებით არ მომწონს სიმონას სახე და „პარტახიო“. სხვა ავტორი კიდევ დავით დროიძის სახეს ნაადრევად თვლის ქართულ ცხოვრებაში, ეგნატეს პროზასაც პუბლიცისტიკას უწოდებენ და ა. შ.

ამის გამო გ. ჯიბლაძე შენიშნავს: მათ ალ. ყაზბეგიც კი გამოაცხადეს ნატურალისტად და მით უფრო ამ ყალიბში ჩასვეს ნინოშვილი, მაგრამ ყაზბეგი უდავოდ „რეალისტი თავიდან ბოლომდე, თუმცა შერჩენილი აქვს რომანტიზმის ელემენტები“. როგორც ალ. ყაზბეგი ფიზიკური რეალიზმით აშოშვლებს სოციალურ ზორობებს, ნათელია ჩაგრულის ბრძოლის კანონიერებას მჩაგვრელის წინააღმდეგ, ისე ნინოშვილიც ამასვე შერება და ჰუმანიზმის მსახურად გვევლინება (კრიტიკული ეტიუდები, თბ., 1958 წ.).

განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ი. გოგებაშვილი სწორედ მაშინ უწოდებს ეგ. ნინოშვილს ბუნებრივი ნიჭით დაჯილდოებულს, აღნიშნავს, რომ „მხატვრობითი ნიჭის ბეჭედი აზის ნინოშვილის ყველა მოთხრობას“. ამავე დროს „ყველა ეს მოთხრობა სავსეა ნამდვილი დემოკრატიზმით“. რაც „პროტესტია არსებულის წინააღმდეგ“; გოგებაშვილის სიტყვებითვე, ნინოშვილი „ნამდვილი მწერალია, ნამდვილი ბელეტრისტი, მოწოდებით მომუშავე სალიტერატურო ყანაში“. იგი არავითარ შემთხვევაში არ არის მხოლოდ გლეხთა ცხოვრების ამსახველი, ე. წ. „გლეხთა მწერალი“, არამედ მის ქმნილებებში წარმოდგენილია მეტ-ნაკლებად ამავე საზოგადოების ყოველი ფენის აღამიანები. იგივე ამჩნევს საზოგადოებრივი განვითარების ახალ ტენდენციებს და მათაც წარმოსახავს. მაგალითად, ავტორი უკვე „პალიასტომის ტბაში“ თავადსა და გლეხს შორის არსებულ წოდებრივ ბრძოლას კლასთა ბრძოლამდე ამალვებს. ამავე დროს იგივე „პალიასტომის ტბა“ რომ მხატვრული ნაწარმოები არ იყოს, მას დამწყებსა და უცნობ ავტორს ვაზეთ „ივერიაში“ (1891 წ. № 245 და შემდეგი) არავინ დაუბეჭდავდამით უფრო დიდად მომთხონი „ივერია“ შემდეგ მასვე აღარაფერს გამოუქვეყნებდა,

მაგრამ ფაქტია, რომ „ივერია“ გამოსცა ავტორის „არშენი“ (1891, № 255-256), „სიმონა“ (1892, № 4 და შემდეგი), „კაცია და გუნება“ (1892, № 219), „განცხადებული ოჯახი“ (1893, № 3). მხატვრულობის გარეშე ხალხში ვერ გავრცელდებოდნენ შესაღებელ სახეებად გოგია უიშვილი, კაცია მუნჯაძე, სპირიდონ მცირეშვილი, ტარიელ მკლავაძე და სხვები; ისინი გვერდში ვერ ამოუდგებოდნენ ისეთ ძლიერ სახეებს, როგორებიც არიან: ილიას კაკო ყაჩაღი, ოთარაახთ ქვრივი, ლუარსაბ თათქარიძე, გიორგი წერეთლის ბახვა ფულავა და ერემია წარბა და სხვა.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ „პალიასტომის ტბა“ მაშინვე დაიბეჭდა და ითარგმნა „ნოვოე ობოზრენიეში“ (1894, № 3), „არშენი“ — „ზაკავკასკია რენში“, „განკარგულება“ — „პლამიაში“, „გოგია უიშვილი“, „განკარგულება“, „არშენი“, და „ქრისტიანე“ აღრევე თარგმნეს და გამოიცა სომხურ ენაზე, მით უფრო შემდეგ ითარგმნება და იბეჭდება სხვადასხვა ენებზე.

ეგნატე ნინოშვილი თავისი ლიტერატურული გმირების ფსიქოლოგიური განცდების შესანიშნავი გამომხატველიცაა.

გავისენოთ, მაგალითად, იასონისაგან გაუბედურებულ ქრისტიანე, როცა იძულა. ბული გახდა შვილი მიეტოვებინა და გაპარულიყო: „გაიყვანა ბავშვი კარში, დაჯდა აჩემებულ ღოჯესთან“... ბავშვი „მიამდა ძუძუს და მერე მოჰყვა ცელქობას, ცქმუტავდა, დედის მკერდზე; თან უმზერდა დედას თვალებში, უცინოდა და მოუსვენრად ელაპარაკებოდა რაღაცას თავის ბავშვურ, გაუგებარ ენაზე. ქრისტიანმა უმზირა ბავშვს, მერე დაკოცა, ჩაიკრა გულში და დაიწყო ტირილი. იკრავდა ბავშვს გულში და როცა ტირილით გული მოიჭერა, წაიყვანა ბავშვი და გასულელებულობით დადიოდა აქეთ-იქეთ უბოში...“

ბავშვს ძილი მოუღდა, გაჭირვებულა, დედამ კვლავ ძუძუ მოაწოვა, ბავშვმა „ჩვეულგებრივად დაუწყო დედას თვალებში მზერა და სიცილი“. დედა ეუბნება: „შენ ჭერ არ იცი, რომ წაწყმედილი დედა გლალატობს, დედის იქით ველარ ჭამ დედის ძუძუს, ველარ ნახავ დედას“... ბავშვს კიდევ უფრო ეძინება, ტირის; დედა არ აძინებს! ქრისტიანს დედა ეუბნება, ბავშვი დააძინეო. ქრისტიანე კი მაინც არ აძინებს მას, ხელში აჰყავს, ხან პირში უდებს ძუძუს; ბავშვი უფრო და უფრო ჭირვეულობს, დედა კვლავ და კვლავ ეუბნება ქრისტიანს, დააძინე ბავშვიო. და ბოლოს რომ დააძინა, შემდეგ „ჩუმად, ხმის კანკალით ჩასჩურჩულა: მშვიდობით, მშვიდობით, ჩემო გოგო! გათავდა ყოლიფერი, გათავდა! მერე წაიწვდინა ტუჩები, მაგრამ ბავშვს კი არა, აკვანს აკოცა სამჯერ, შემდეგ ნელა ადგა და წყნარად გავიდა, „შთაინთქა ღამის წყვილიაღში“.

ხალხის გაუნათლებლობისა და ცრუმორწმუნეობის შესახებ იუმორისტულ ფელეტონში „გურიის ამბები“ (გაზ. „ივერია“, 1887 წ. № 165) ავტორი წერს: 1887 წლის 4 ივლისის მიწისძვრამ დიდი „თავზარი დაგვცა გურულებს...“

ერთმა შეშინებულმა აუწყა მეზობლებს: „სასაფლაოზე მიწაში ვიღაც კუთავხო, ვითომ კვნესისო“. ამან შეაშინა ხალხი, — „სამარეში თუ მიცვალებულებს ბატონები გაუჩნდათ და ავად ხდებიან, ცოცხლებს რაღა უნდა მოგველოდესო“, და გაბედულებმა გათხარეს „ერთი, ორი, სამი სამარე და, როცა მეოთხეს მიაღწენ, კუთილი, ანუ კვნესა, ცოტა მოშორებით მოისმა“... მთხრელები „მისცივდნენ იქ, სადაც კვნესა ისმოდა, და ნახეს, რომ ერთი პატიცემული გომბიო გამოჰიმულა და იძახის „ეკვ“-ო. თურმე ამას შეუშინებია სოფელები. ესენი გულდამშვიდებულნი დაბრუნდნენ შინ, მაგრამ რომლებიც სასაფლაოზე არ იყვნენ, მათ ვერ დააჯერებ: — ბატონო, მიცვალებული კვნესოდა სამარეში და კაი აღარ მოგველისო“.

ეგ. ნინოშვილი ბუნების სურათების მხატვარიც არის, იგი მასაც ასხივოსნებს. ამის მაგალითად საკმარისია დავასახელოთ „პალიასტომის ტბის“ ფინალი: — „ქარი საშინე-ლის ქუხილით ბრუნავდა; მზე ამოიწია და დაჰყურებდა პალიასტომს, თითქოს სეირს

უყურებსო, ივანეს ხეები ისე თამაშობდნენ ტალღებზე, თითქო დასულდგმულებულან და უხარიათ, რომ თავისუფალი ვართო. ივანეს პატარა ნავიც გარეულიყო ხეებში და დავაწყებოდა ტალღებს ხან აღმა, ხან — დაღმა. რამდენიმე წამის წინ დამრჩვალი ივანე და ნიკო წყალმა ერთხელ კიდევ ამოატივტივა ზემოთ, აჩვენა ქვეყანას და შემდეგ ისევ წაიღო თავის კუბრსავით ბნელ ფსკერისაკენ“.

ეგ, ნინოშვილის ნაწერებში დაკვირვების უნარი, ნიჭი და მხატვრული ძალა ჩანს როგორც სინთეზში, ისე კომპოზიციაში და „დამახასიათებელი დეტალების გადმოცემაშიც“. ქრისტიანეს, სიმონას და სხვათა შთამბეჭდავი „სახეების შექმნა შეეძლო მხოლოდ უბიწო მხატვარს“. ასეთთა „შორეული პროტოტიპები ქრისტიანულმა ეკლესიამ წმინდანის შარავანდელით შემოსა“ (გ. ქიქოძე).

თვითონ ეგ. ნინოშვილი მოკრძალებული იყო და თავის ნაწერებზე უკმაყოფილებასაც კი გამოთქვამს: „სიმონაში“ სრულყოფილად ვერ ავსახე გურიის ხალხის მდგომარეობა; „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ საესეა ნაკლოვანებებით, „გოგია უიშვილი“ ყველაზე სუსტია ჩემს ნაწერებში, ხოლო „პარტახის“ დაბეჭდვა არც კი ღირსო. იგი თედო სახოკიას სწერს: „გადაჭარბებული აზრი გაქვს ჩემს ნაწერებზეო, ამ „გაჭირვების დროს ორიოდ გროშს მომიბოვებს“, თორემ „არ იყო საჭირო იმათი ცალკე წიგნად გამოცემა.“

ავტორი დიდ მოთხოვნებს უყენებდა თავის თავს, უნდოდა, რომ მისი ქმნილებანი უფრო კარგი ყოფილიყო. ზოგმა კი მწერლის ეს მოკრძალება ბოროტად გამოიყენა და ნატურალისტობას გარდა, პესიმიზმობაც დასწამა. ეს რომ მცდარი აზრია, ზემოთ უკვე გვქონდა ლაპარაკი. ი. ჰეკუავაძის სტრუქტურების გახსენებაც კმარა. („ჩემო კარგო ქვეყანა“...) აი, რას ამბობს თვით ეგ. ნინოშვილი.

„ადამიანს, რომელსაც სურს ხალხის წარმატებისათვის ცოტად თუ ბევრად იმოღვაწეოს, კიდევ უნდა ესმოდეს, რაში მდგომარეობს ეს წარმატება, რომ მოღვაწე თანამედროვე სწავლა-მეცნიერებით უნდა ინათებდეს გზას“. ისევ ავტორი დასძენს: „როცა საზოგადო საქმისათვის თავს სწირავს ადამიანი, იცის, რომ მისი ღვაწლი ამოდ არ ჩაივლის, ასე თუ ისე კეთილ ნაყოფს გამოიღებს, — ასეთ თავგანწირვაში რაღაც ერთგვარი კმაყოფილებაც არის“.

დროის სიავემ და უსულგულო ადამიანებმა ვერ შეურყიეს ნინოშვილს უკეთესი მომავლის რწმენა. იგი შემთხვევით არ მიუჩნევიათ კლასიკოსად. დიდი ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ კიდევ უფრო დაფასდა მწერლის ღვაწლი, იგი ახალი მიმართულების დამწყებად აღიარეს.

სწორად აღნიშნა გ. ქიქოძემ, რომ ეგნატე აღვილად არ შემოსულა ქართულ მწერლობაში. მაგრამ როგორც კი დაიბეჭდა, ყურადღება მიიპყრო. და მინც, „ძველი მაღალი საზოგადოებრიობის და ინტელიგენციის ის ნაწილი, რომელიც ცხოვრებაშიც და ხელოვნებაშიც ფერ-უმარულს უფრო აფასებს, ვიდრე ბუნებრივ სილამაზეს“, ათვალისწინებით შეხვდა მის „გამოსვლას და მათ წრეში „პალიასტომის ტბის“, „სიმონას“ და „პარტახის“ ავტორი ნაკლებ ფასობდა, ვიდრე ზოგიერთი ბელეტრისტი, რომლის სახელი დღეს საბოლოოდ დაიწყებულა“.

* * *

აღნიშნულია რომ ეგ. ნინოშვილმა ლექსებით დაიწყო მწერლობა და მას ზოგ ისეთ ტაეპსაც მიაწერენ, რომლებიც ძნელი წარმოსადგენია მას ეკუთვნოდეს. მაგალითად, „ბუს რა ჰქვია? იწინკორა“ და ა. შ.

მაგრამ მისი შეიძლება იყოს, მაგალითად, პატარა სურათ „სოფლის გმირებში“ ჩართული ლექსი:

„დროსა შევესწარ ასეთსა,
გულს ცეცხლი გამივარესდა,
ალმასით სჭედენ ვირებსა,
აკრავენ ოქროს ნაღებსა,
ბედაურ ცხენებს კურტანს ქვეშ
სცემენ, ვინ შეიბრალებსა“.

ამისი ვარიანტი აბ. წულაძეს გაუგონია ს. ჭანჭათში და ჩვენ მისგან 1934 წ.
ჩაეიწვრეთ:

„რა დროს შევესწარ ასეთსა,
გულს ცეცხლი გამაღებსა,
ღინჭილათ სთვლიან ოქროსა,
იაგუნდსა და ლაღებსა.
ვირებს დასდგამენ უნაგრებს,
დააკრვენ ოქროს ნაღებსა.
ბედაურ ცხენებს კურტანს ქვეშ.
სცემენ, ვინ შეიბრალებსა“.

შახარაძელმა ფოტორეპორტიორმა ნარიმან ერქომაიშვილმა სხვა ვარიანტიც გვი-
თხრა.

საინტერესოა ეგ. ნინოშვილის პროზაშივე ჩართული სხვა ტაეპებიც, რომლებიც
უმჭველად მას ეკუთვნის. მაგალითად, „ქრისტიანეში“ ფკითხულობთ: „დაეწევი და
გულში ჩამყვა“... ან — „ჩემო მკვლელო, ჩემო მწველო...“

ასეთივე იერი აქვს ეგნატეს შემდეგ ლექსსაც:

„ვინ იფიქრებს ქვეყნის გადაბრუნებას?“
ვინ შეუცვლის ჩემს საყვარელს ბუნებას?“

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

მამია ხარაში

რ ა ს უ ლ გ ა მ ზ ა თ რ ბ ი

„...როდის დავიბადე მე?

იქნებ, ეს მაშინ იყო, როდესაც თერთმეტი წლის ბიჭუნამ, რომელსაც ჯერ ქაბა-რიც არ უტარებია და ცხენიც არ შეუკაზმავს, ქოხის ბრტყელ სახურავზე დაგებულ ხარის ტყავზე მწოლიარემ, დავწერე ჩემი პირველი ლექსი.

ან, იქნებ, ეს მოხდა მოგვიანებით — მაშინ, როცა სასკოლო კედლის გაზეთში პირველად გამოჩნდა ჩემი პირველი ლექსი.

შეიძლება დავიბადე 1943 წელს, როცა დაღესტნის გამომცემლობამ გამოუშვა ჩემი ლექსების პირველი წიგნი...

...როდესაც არ უნდა დავბადებულყავი მე, ჩემი ნამდვილი დაბადება დაკავშირებულია ჩემი ლექსების დაბადებასთან. — წერს რასულ გამზათოვი.

რასულის ლექსების პირველი წიგნის სათაური — „აღგზნებული სიყვარული და მწვავე სიძულვილი“ — კომენტარებს არ საჭიროებს. ასეთი იყო და არის იგი — სიყვარულის, სიცოცხლისა და ბედნიერების მოყვარული, მტრებისადმი სიძულვილითა და მრისხანებით აღვსილი.

„სიმღერით იწყება ჩემი სიცოცხლე და ბოლომდე ეკუთვნის მას“ — ამბობს პოეტი.

ს. ნაროვჩატოვის თქმით, სიბრძნის დამფასებლებს ჩააფიქრებენ ეს სტრიქონები, რომელთაც გთავაზობთ გ. სალუქვაძის თარგმანით:

მე მიწიერი მკლავდა მშვენება,
მას ვაქებდი და მას ვაღმერთებდი,
სიყვარული რომ არ მასვენებდა,
სიმღერის ხმაში შვებას ვეძებდი.
კაცის ბუნება რთულია მარად,
ხან ვდარდობთ, ხანაც გვსურს მოვიღვინოთ,
ღბენის დროს თაფლის ვხუხავდი არაყს,
მწუხარების უამს — უმწარეს ღვინოს.
წყურვილმოუკვლელს დამწყვდება გული,
როცა სიკვდილი თვალებს დანისლავს,
არა აქვს ბოლო სიცოცხლის წყურვილს,
ვიდრე ტრიალებს ეს ღეღამიწა.

თავის ლექსებში რ. გამზათოვი ასახავს სოციალისტურ დაღესტანს, იმ დიდ ცვლილებებს, რომლებიც მოხდა მთიელთა ფსიქოლოგიაში, გულწრფელად უმადერის ხალხთა მეგობრობას, სამშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარულს, უჩვენებს ახალგაზრდო-

ბის შეურიგებლობას დრომოქმული ჩვევებისადმი, მის ბრძოლას სიყვარულის უფლ-
ბის მოპოვებისათვის.

პეტრეშვილი
ზინკოვსკი

მოგზაურობამ წამართვა ღონე,
ვერ გავძელ ჩემი ქვეყნის გარეშე,
ჩემი დაღესტნის ხმა გავიგონე —
„ხომ არ გამცვალე უცხო მხარეზე?“
სისხლი და ცრემლი რომ რწყავდა მიწას,
უხმო ჭვილები ბურჯებად გედგა,
მშობელი ქვეყნის ერთგულთა ფიცად
ხანჭლის მრისხანე სიმღერა უღერდა.

შემდეგაც, როცა ბრძოლა წყდებოდა,
როცა წყდებოდა მტერი ტიალი,
კვლავ ერთგულებას მეფიცებოდნენ
უხმო შვილები ცელის წკრიალით.

„პოეზიაში ორ საზღვართან ვიდექი და ვიქნები ბოლომდე მდგარი... მშობლიური
მხარის საზღვარი, ჩემი დაღესტნის საზღვარი, ჩვენი დიდი სოციალისტური ქვეყნის
საზღვარი და სხვა საზღვარი — ეს არის ჩემი სიყვარულის საზღვარი, საზღვარი ჩვენი
ძვირფასი ქალების ჩემი უსაზღვრო სიყვარულისა, რომლებიც მე საუკუნოდ მეყვარე-
ბა... მე წაგიყვან ჩემს თვითმფრინავს სიყვარულის აეროდრომიდან სიყვარულის აერო-
დრომამდე და სანუკვარ აეროდრომზე მიფრენამდე დავიღუპები“ — ამბობს პოეტი.

ასმა ლამაზმა მომხიბლა
და ასმა გამახალისა.
დარდი მალვიძებს ძილშიაც
ასი ლამაზი ქალისა!
მინდოდა ასი ლამაზის
ეშხი ერთ ქალში მენახა...
მე ასმა ქალმა მომხიბლა,
ასშივე ასი შენა ხარ!“

(თარგმანი კ. კალაძისა).

ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი, სსრ კავშირის უმაღლესი საბ.
ჭოს დეპუტატი, მრავალი ორდენისა და მედლის კავალერი — აი, რასულ გამზათოვის
დაუღალავი შრომის დაფასება.

როდესაც კითხულობ რასულ გამზათოვს, „ს. ნაროჯიშვილის სიტყვები რომ ვიხ-
მართო, „შენ ელაპარაკები არა ერთ ადამიანს, არამედ მთელ ერს. მართლაც, ის, რაც
ნამღერია, დაწერილია, შექმნილია პოეტის მიერ, თითქმის ინდივიდუალური შესაძლე-
ბლობების მიღმა... რასულ გამზათოვის პოეზია მდინარეცაა, ზღვაცაა, მთებიცაა, ხალ-
ხიცაა და ცაც არის მათ თავზე. და კიდევ ათასი რაღაცეები და ვაგებები, რომლებიც
შეადგენენ წმინდა სახელს — დაღესტანს.

1964 წლის თებერვალში ქ. ბათუმის მშრომელთა დელეგაცია სტუმრად ეწვია
დაღესტნის დედაქალაქ მაზაჩყალას. ბათუმელთა წარგზავნილები გულთბილად, მეგობ-
რულად მიიღეს დაღესტნელებმა. ერთ-ერთი შეხვედრის დროს რასულ გამზათოვი
მრავალ საინტერესო ამბავს მოუყვა დამსწრეთ ქართველი და დაღესტნელი ხალხების
ისტორიიდან, წაიკითხა ლექსები და გამომშვიდობებისას ყოველ სტუმარს სათანადო
ავტოგრაფით საჩუქრად უძღვნა თავისი კრებული.

დელეგაციის შემადგენლობაში იმყოფებოდა იმჟამად ბათუმის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილე, ჩემი მეგობარი ვაჟა ტოშყუა, რომელმაც ეს წიგნი 1983 წელს ჩემს საოჯახო ბიბლიოთეკას გადმოსცა.

ლექსების ამ წიგნისათვის რასულ გამზათოვს 1962 წელს მიენიჭა ლენინური პრემია.

კრებულში შეტანილ ლექსთა შორის აღსანიშნავია „მშობლიური ენა“. რ. გამზათოვმა ჯერ კიდევ 1954 წელს საბჭოთა მწერალთა მეორე საკავშირო ყრილობაზე თავის ღრმაშინაარსიან და ემოციურ გამოსვლაში განსაკუთრებული ადგილი დაუთმო მცირე ერების ცხოვრებაში ენის უდიდეს მნიშვნელობას.

დაე, ჰკურნავდეს ადამის მოდგმას
ღმერთს რა ენებიც გაუჩენია,
თუ ჩემი ენა ხვალ უნდა მოკვდეს,
მე რომ დღეს მოვკვდე, ის შირჩენია.
ენაა ჩემთვის წმინდა ემბაზი
ჩემი სიცოცხლე და ჩემი ღმერთი,
თუმცა არ გრგვინავს ასამბლეაზე,
მაინც ყველაზე დიდია ჩემთვის.

დაუვიწყარი და შთამბეჭდავია შინამოუსვლელებისადმი მიძღვნილი სიტყვები:

ჩვენი ძმები და ამხანაგები,
ვინც შეიწირა ომმა წყეულმა,
ასე მგონია, რაღაც განგებით
თეთრ წეროებად გადაქცეულან.
თავს დაგვბრუნავენ უივილ-ხივილით,
ნაცნობ სახელებს ვარჩევ, დიახაც,
და ახლა ვხვდები, მათი უივილი
დაღესტნურ ენას რატომ მიაგავს.

(თარგმანი შ. ნიშნიანძისა).

რასულ გამზათოვი ჩვენი ღრის გამოჩენილი პოეტია, ხალხთა ძმობისა და მეგობრობის მომღერალია.

ანჟორ ჯამბახიძე

ოღისეი დიმიტრიადი

გაჩანახებული სცენა...

მწყობრად განლაგებული ოთხმოცკაციანი ორკესტრი.

ცენტრში, შემალგებაზე, დარბაზისაგან ზურგშექცევით, ახოვანი კაცი დგას. მთლად გაქალაჩეებული ხშირი თმები ჩამოშლია. უყურებ ამ შთაგონებულ სახეს და შთაბეჭდილების ტყვეობაში ხარ. მოგწონს როგორ ემორჩილება ამოდენა ანსამბლი ამ ერთი კაცის ხელთა მოძრაობას...

სიტყვა უძლურია გადმოსცეს ის ულამაზესი სანახაობა, რასაც წარმოდგენს სიმფონიური ორკესტრის კონცერტი. მეტადრე, თუ მას ისეთი მაღალი არტისტიზმით, დაუოკებელი ტემპერამენტით შემკული მუსიკოსი ღირიყრობს, როგორიც გახლავთ ოღისეი დიმიტრიადი.

ძნელია მთელი სისავსით, სულ უმნიშვნელო ნიუანსებამდე გადმოსცე მუსიკალური ნაწარმოების დედაზრი, შემსრულებლის ოსტატობის დონე, რამდენად მწყობრად, შესმატბილებულად ჟღერს ორკესტრი, რამდენად ზუსტად წვდება იგი ავტორის ჩანაფიქრს.

როცა ვამბობთ — შემსრულებელი, ორკესტრთან ერთად, უწინარეს, ეგულისხმობთ ღირიყორს, მუსიკოსს, რომელიც რაღაც მაგიური ძალით, ერთ მთლიან ჰანგად აერთიანებს ათობით სხვადასხვა ინსტრუმენტის მიერ გამოცემულ ბგერებს...

ღირიყორებად, ვითარცა პოეტებად, მხატვრებად, იბადებიან.

76 წლის წინათ ბათუმში, აქილევს დიმიტრიადის ოჯახში დაიბადა ბიჭი, რომელსაც ეწერა სახელოვანი ღირიყორი გამხდარიყო.

დიახ, დღეს საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტის, ჯაქარია ფალიაშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატის, პროფესორ ოღისეი დიმიტრიადის სახელი ფართოდ არის ცნობილი მუსიკალურ სამყაროში.

თეატრალური ენციკლოპედია გვაუწყებს:

„ოღისეი დიმიტრიადი, დაბადებული 1908 წლის 7 ივლისს ბათუმში, ქართველი საბჭოთა ღირიყორი, სსრ კავშირის სახალხო არტისტი 1958 წლიდან. სწავლობდა თბილისის (1926-1930 წლებში) და ლენინგრადის (1933-1936 წლებში) კონსერვატორიებში. 1937 წლიდან ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის ღირიყორია, 1952 წლიდან — მთავარი ღირიყორი, 1947-1952 წლებში — საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის მთავარი ღირიყორი. ოღისეი დიმიტრიადის სამშემსრულებლო ხელოვნება გამოირჩევა მაღალი საღირიყორო ტექნიკით, ნატიფი არტისტიზმით, ტემპერამენტით“.

და შემდეგ ჩამოთვლილია უმნიშვნელოვანესი საოპერო დადგმები, რომლებიც ოღისეი დიმიტრიადის განუხორციელებია.

ამ ქუნწი სტრიქონების მიღმა, მთელი ცხოვრებაა მუსიკოსისა. და ჩვენც ენციკ-

ლომადისათვის ჩვეული მომჭირნე ტექსტის გაშიფვრაში ისევ მსცოვანი მაესტრო დავინბაროთ.

— ბათუმში დავიბადე. ჩვენები თურქეთიდან გადმოვიდნენ ამ ქალაქში საუკუნის დამლევს. მუსიკაში მეცადინეობაც აქ დავიწყე ვიოლინოს შესანიშნავ პედაგოგთან ლეკელთან, შემდგომში ცნობილ პროფესორთან.

იმხანად ბათუმში მოღვაწეობდა აგრეთვე ცნობილი თეორეტიკოსი სოკოლოვი, მასთანაც დავდიოდი და ვეუფლებოდი თეორიას და კომპოზიციას.

(მკითხველს შევახსენებთ, რომ მაშინ, ოციანი წლების დამდეგს, სახელმწიფო სამუსიკო სასწავლებელი ჯერ კიდევ არ იყო გახსნილი და სწავლების ფორმა, ძირითადად, კერძო ხასიათისა იყო).

ცოტა არ იყოს, მიჭირდა, რადგან, ძირითადად, ჰუმანიტარულ ტექნიკუმში ვსწავლობდი. მაგრამ ისე ძლიერ გამიტაცა მუსიკამ, რომ არ შემეძლო მთელი დრო მისთვის არ მიმეძღვნა. უფრო მეტიც: ყოველ საღამოს ოპერის თეატრში ვიყავი. მერე, მაყურებლის, მსმენელის როლი აღარ მაკმაყოფილებდა და სტატისტიად მოვეწყვე თეატრში. ასე რომ, ადრიაინ ასაკიდან მჭიდროდ დავუკავშირდი სცენას და, კაცმა რომ თქვას, ეს იყო ჩინებული სკოლა ჩემთვის, როგორც მომავალი საოპერო დირიჟორისათვის.

1925 წელს ოდისეიმ დაამთავრა ჰუმანიტარული ტექნიკუმი. მომდევნო ერთი წელიწადი მუსიკაში ინტენსიურ მეცადინეობას მოანდომა და 1926 წელს ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის კომპოზიციის ფაკულტეტზე. მომავალი კომპოზიტორები, როგორც წესი, სადირიჟორო ხელოვნებასაც ეუფლებიან. ოდისეის ვაუმართლა: მისი პედაგოგი იყო გამორჩენილი ქართველი საოპერო დირიჟორი ივანე ფალიაშვილი, ამ ფაქტმა გადამწყვეტი გავლენა მოახდინა ახალგაზრდა მუსიკოსის შემდგომ ბედზე...

1930 წელს, კონსერვატორია რომ დაამთავრა, ჩვენი დიდი კომპოზიტორის, მაშინ კონსერვატორიის რექტორის ზაქარია ფალიაშვილის წინადადებით ვაამწყვდეს სოხუმის სამუსიკო ტექნიკუმში, სასწავლო ნაწილის გამგედ.

იმვე წელს, ტექნიკუმში ჩამოაყალიბა პატარა ორკესტრი და დაიწყო მისი, როგორც დირიჟორის კარიერა. დირიჟორობა არსებობის ერთადერთ მიზნად ექცა და 1933 წელს გაემგზავრა ლენინგრადს.

— კონსერვატორიის საერთო საცხოვრებელი იმდენად გადატვირთული იყო, რომ ჩემთვის ადგილი არ დარჩა. იმხანად იქ ბევრი ქართველი სტუდენტი და ასპირანტი სწავლობდა. პავლე ხუჭუამ, ამჟამად ცნობილმა მუსიკათმცოდნემ, პროფესორმა, შემთავაზა ჩვენთან იცხოვრეო. მაგრამ ოთახში ზედმეტი საწოლის ჩადგმის საშუალება არ იყო. სხვა რა გზა მქონდა, რამდენიმე ღამე როიალზე მეძინა...

იმ წლების ლენინგრადი საბჭოთა მუსიკალური კულტურის აღიარებული ცენტრი იყო. მარტო ფილარმონიის სიმფონიური კონცერტები რად ღირდა! ახლა — ივანე სოლოერტინსკის განუმეორებელი ლექცია-კონცერტები! კიროვის თეატრის სპექტაკლები!

სწრაფად გაიბრინა სამმა წელმა და სასწავლებლად გაგზავნილი ოდისეი დიმიტრიადი, მეორე, ახლა უკვე დირიჟორის დიპლომით, სოხუმს დაბრუნდა. სამუსიკო ტექნიკუმს გარდა მუშაობდა სიმფონიური ორკესტრის მთავარ დირიჟორად.

მალე, დიდმა დირიჟორმა ევგენი მიქელაძემ თბილისში, საოპერო თეატრში მიიწვია. დამწყები დირიჟორიც უკეთესს რას ინატრებდა.

ათი წლის მანძილზე ოდისეი დიმიტრიადიმ დაღვა არაერთი ქართული საბჭოთა ოპერა და ბალეტი. სულ პირველი მათგან (იგულისხმება პირველი შესრულება) იყო შალვა თაქთაქიშვილის ბალეტი „მალაყა“ 1939 წელს. 1940 წელს ჯერ იყო მუსიკა-

ლური ხელმძღვანელი ანდრია ბალანჩივაძის ბაღეც „მთების გულისა“, შემდეგ აკაკი ანდრიაშვილის ოპერა „აკაკი ყაჩაღისა“.

ვინ მოთვლის ქართული მუსიკალური ხელოვნების რამდენი მნიშვნელოვანი მომენტი დაკავშირებული ოდისეი დიმიტრიადის სახელთან. არ იქნება გადაჭარბება, თუ ვიტყვით, რომ ჩვენი ეროვნული მუსიკის განვითარება, არსებითად, განუყოფელია მისგან, ამ პროცესის ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური მონაწილისაგან.

1953 წელს, როცა თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე ახალი რედაქციით დაიდგა ქართული მუსიკის მარგალიტი „აბესალომ და ეთერი“, მისი მუსიკალური ხელმძღვანელი ოდისეი დიმიტრიადი იყო. 1956 წელს მანვე დადგა არჩილ კერესელიძის ოპერა „ბერუჩა“, 1958 წელს — დავით თორაძის „ჩრდილოეთის პატარძალი“...

მაშინაც, როცა 1959 წლის 30 ნოემბერს ვახტანგ ჭაბუკიანმა ალექსი მაჭავარიანის ბაღეც „ოტელო“ უჩვენა საზოგადოებას, იმ დღეს, რომელიც ქართული ხელოვნების „ზღვრიერ პარასკევად“ აღიარეს, საღირსიერო პულტთან ოდისეი დიმიტრიადი იდგა. მოგვიანებით „ოტელოს“ საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო აკადემიურ დიდ თეატრშიც თავად ღირსიერობდა.

ხუთი წლის მანძილზე საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის მთავარი დირიჟორი იყო ოდისეი დიმიტრიადი და ამ პეროდშიც, მანამდეც და შემდგომ თავის უპირველეს ამოცანად ქართული მუსიკის პრობლემადაც ისახავდა. როგორც თვითონ ამბობს, ეს არც მაღლიერების გამოხატვა იყო და არც თავაზიანობის ჟესტი. ეს იყო მისი, როგორც მუსიკოსის კრედი, მოწოდება, სულიერი მოთხოვნილება. აკი ენჯიკლოპედიაშიც ასეა შესული — „ქართველი საბჭოთა დირიჟორი“. დაუშვართ: „გამოჩენილი ქართველი საბჭოთა დირიჟორი“.

ანდრია ბალანჩივაძის, შალვა მშველიძის, ალექსი მაჭავარიანის, ოთარ თაქთაქიშვილის, დავით თორაძის, ბევრი სხვა ქართველი კომპოზიტორის სიმფონიების, ორატორიების, საფორტეპიანო და სავიოლინო კონცერტებისა და სხვა ჟანრის ნაწარმოებთა პირველი ინტერპრეტატორია ოდისეი დიმიტრიადი.

— ბედნიერად ვრაცხ ჩემს თავს, რომ წილად მხვდა ამჟღერება პირველი ქართული სიმფონია, შექმნილი ანდრია ბალანჩივაძის მიერ. ეს იყო 1944 წლის დამლევს, თბილისში, საბჭოთა მუსიკის პლენუმზე. სიმფონიამ წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა მრავალრიცხოვან მსმენელებზე, სპეციალისტებზე. არსებითად ამ ნაწარმოებით მიეცა დასაბამი ქართულ სიმფონიზმს. ბარემ იმასაც ვიტყვი თავმოსაწონებლად, რომ ანდრია ბალანჩივაძემ სამი სიმფონია დაწერა და სამივეს პირველი შემსრულებელი მე გახლავართ.

ოდისეი დიმიტრიადის ხელმძღვანელობით წარსდგა თბილისის საოპერო-თეატრი მოსკოვში ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადაზე 1958 წელს. წარმატება რომ უღაო იყო, ამას ისიც მოწმობს, რომ დეკადის შემდეგ ხელოვანს მიენიჭა საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტის წოდება, ამასთან ცალკეულ დადგმებზე მიიწვიეს დიდ თეატრში. 1965 წლიდან კი იქვე მუდმივ სამუშაოზე გადაიყვანეს.

რვა წელიწადს იღვწა ქვეყნის მთავარ მუსიკალურ თეატრში. ცხადია, საქართველოსთან კავშირი არ გაუწყვეტია. თბილისის კონსერვატორიაში კვლავინდებურად უძღვებოდა საღირსიერო კლასს.

1973 წელს მშობლიურ თეატრში დაბრუნდა, მაგრამ მცირე ხნით. თანდათან პედაგოგიურ მოღვაწეობაზე გადავიდა და დროდადრო გასტროლებს მართავს.

რომ ჰკითხოთ, ვის აღნიშნავდით თქვენი აღზრდილებიდან, უყოყმანოდ დაგისახელებთ ჯანსუღ კახიძეს და სიამაყით დაუმატებს, რომ იგი არა მარტო გამოჩენილი ქართველი დირიჟორია, არამედ ერთ-ერთი საუკეთესო მთელ საბჭოთა კავშირში!

ჯანსუღ კახიძე — შესანიშნავი, მრავალმხრივი მუსიკოსი, ოდისეი დიმიტრიადის საუკეთესო მოწაფე და მისი შემოქმედებითი მემკვიდრე საქართველოს სახელმწიფო

სიმფონიური ორკესტრის მთავარი დირიჟორისა და თბილისის საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის პოსტებზე — ამბობს:

— ბატონი ოდისეი უეჭველად დიდი დირიჟორია. განუზომელია მისი როლი და მნიშვნელობა სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის განვითარებაში. ამ ორკესტრის უამრავი წარმატება მის სახელთან არის დაკავშირებული.

ოდისეი დიმიტრიადის ხელმძღვანელობის ათწლიანი პერიოდი ჩვენი საოპერო თეატრის ქეშმარიტად ოქროს ხანაა.

ოდისეი დიმიტრიადის უოველი გამოსვლა ნამდვილი ზეიმია მუსიკისა. მე მისი პირველი სტუდენტი ვიყავი. მთლად ახალგაზრდას ყურადღება მომპყრობდა და ხელი მოჰკიდა ჩემს გაწაფვას. მე მას არა მარტო მასწავლებლად ვთვლი, არამედ ჩემს სულიერ მამად, ვინაც გადამწვევები სიტყვა თქვა ჩემს დირიჟორად ჩამოყალიბებაში. დღემდეც ვსწავლობ მისგან, კონსულტაციებს ვიღებ არა უკვე ცალკეული პარტიტურების თაობაზე, არამედ მაღალი მხატვრული აზროვნების სფეროდან.

ოდისეი დიმიტრიადის აღზრდილთა შორის ორი ბათუმელიც არის: ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებლის პედაგოგი ედუარდ აზნაურიანი და აკაკი რის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორი შალვა მეგრელიშვილი.

— მეგრელიშვილმა ახლახან დამთავრა კონსერვატორია და, მჯერა, მომავალში ნამდვილ პროფესიონალად ჩამოყალიბდება. მით უმეტეს, რომ პროფესიულ კოლექტივში მუშაობს.

აზნაურიანი პირველი შეხვედრიდან დამამახსოვრდა. ბეჭითად, დიდი მონღოლებით სწავლობდა და დამახსურებულად მიიღო დირიჟორის დიპლომი. მასთან ჩემი მეგობრობა განაპირობა ბათუმის სამუსიკო სასწავლებლის სიმფონიურმა ორკესტრმა, რომელიც მანვე ჩამოაყალიბა და იმთავითვე დიდი ენთუზიაზმით, ნაყოფიერად მუშაობდა.

...1964 წლის ოქტომბერი.

ბათუმის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებელი.

გარეგნულად ყველაფერი ჩვეულებრივ გამოიყურება: კლასებში მიდის მეცადინეობა, ფართო დერეფნებსა და ვესტიბულებში ისმის ერთმანეთში არეული ბეგრები ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსი, სასულე ინსტრუმენტებისა და ადამიანის ხმების... ერთი სიტყვით, სასწავლებელი ჩვეული რიტმით ცხოვრობდა. მხოლოდ სულ ზედა სართულზე საკონცერტო დარბაზში შეკრებილთ მოსვენება დაპყრობოდა. დღეაღდენს. ხუმრობა საქმე ხომ არაა: სადაცაა აქ მოვა საქვეყნოდ განთქმული დირიჟორი ოდისეი დიმიტრიადი!

მოსწავლეთა სიმფონიური ორკესტრის ხელმძღვანელი — ახალგაზრდა პედაგოგი ედუარდ აზნაურიანი კვლავ და კვლავ ამეორებინებს აღსაზრდელებს განსაკუთრებით ძნელ პასაჟებს პროგრამიდან, საგანგებოდ რომ მომზადდა. ახალბედების ახალბედა ორკესტრი ნელნელა იძენს დამაჯერებლობას. მომავალი შეხვედრა დიდ მაესტროსთან ხომ მღელვარებასთან ერთად სასიხარულო, პასუხსაგები მოვლენაა და, ბუნებრივია, ყველას სურს რაც შეიძლება კარგად წარუდგეს სტუმარს.

და, აი, დარბაზში შემოდის ოდისეი დიმიტრიადი, ორკესტრანტები ფეხზე დგებიან.

— გამარჯობა, ძვირფასო მეგობრებო! გთხოვთ დაჯდეთ.— ფართოდ გაღიმებული წარმოთქვამს სტუმარი ამ უბრალო სიტყვებს და მღელვარება, დაძაბულობა ერთბაშად ქრება.

მაესტრო შუა დარბაზში ჯდება, პედაგოგებით გარშემორტყმული. ედუარდ აზნაურიანი ზედამართავს ჯოხს და დარბაზს ეფინება მოცარტის სოლომინორ სიმფონიის პანგები. მთრთოლვარეა პირველი აკორდები. შემდეგ ძალა მოიკრიბა მუსიკამ, მწყობრად აჟღერდა ორკესტრი. სახელოვანი დირიჟორი ყურადღებით ისმენს. თანდათან სახე უნათღებია, სულ უფრო ხშირად იქნევს თავს მოწონების ნიშნად...

მოცარტის სიმფონიის პირველ ნაწილს ცვლის ოთარ თაქთაქიშვილის სიმფონიური

მინიატურა „ლირიკული“. შემდეგ ბახ-გუნოს დიდებულ „ავემარიას“ ასრულებს ღრ-
კეტრთან ერთად მოსწავლე ნინა თუმანოვა.

მინელა ამ უკვდავი ქმნილების უკანასკნელი აკორდი. სტუმარი სცენაზე აღის და
რბილად, ტაქტით უხსნის სასულე ინსტრუმენტების ჯგუფს, რომ უნდა ერიდონ ბგერის
ფორსირებას, არ ჩაახშონ სოლისტი; სოლისტი კი თხოვს ავანსცენიდან ოდნავ უკან
დაიწიოს, ორკესტრის სიღრმეში. პულტთან კი თავად დგება... ცვლილება თვალსაჩინოა.
ორკესტრი, როგორც აკომპანიატორი, გაცილებით რბილად ქდერს, მომღერლის ხმა
კი უფრო რელიეფურად გამოიკვეთება.

— მუშაობა, ბევრი მუშაობაა საჭირო, ამბობს ბატონი ოდისეი, საერთოდ კი,
უნდა ვაღიარო, ჩვენი პირველი შეხვედრების შემდეგ, წარმატება შესაძენეია (პირვე-
ლი შეხვედრა, შედგა ერთი წლით ადრე, როცა მან რეპეტიცია ჩაუტარა ახალბედებს,
ბევრი სასარგებლო რჩევა-დარიგება მისცა).

შემდეგ დეტალურად განიხილა ვითარება და აღნიშნა, რომ თუ სიმებიანი საკრა-
ვების ჯგუფი დამაკმაყოფილებელია, სასულეთა ჯგუფს ესაჭიროება როგორც ხარის-
ხობრივი, ისე რაოდენობრივი ზრდა. საამისოდ მას სასურველად მიაჩნია სასწავლებე-
ლში სასულე კლასების გაძლიერება. მხოლოდ ამ გზით გახდებოდა შესაძლებელი ორ-
კესტრის შემდგომი შემოქმედებითი ზრდა. ურჩია აგრეთვე მეცადინეობები ცალკეულ
ჯგუფებში ცალ-ცალკე ჩაუტარებიათ.

დიდი მუსიკოსის ესოდენ გულისხმიერმა, საქმიანმა დამოკიდებულებამ უაღრესად
კეთილისმყოფელი გავლენა მოახდინა მოსწავლეთა სიმფონიურ ორკესტრზე. შემდგომ
ეს ურთიერთობა, სახელოვანი „შეფის“ მოუტყულობის გამო ოდნავ შენედა, მაგრამ
ბათუმში იშვიათი ხანმოკლე ჩამოსვლის დროსაც აუცილებლად მოიკითხავდა ზოლმე
და ახალ სულს შთაბერავდა მის საქმიანობას.

ელჟარდ აზნაურიანი იგონებს:

— 1963 წელს ოდისეი დიმიტრიადი მშობლიურ ქალაქში იმყოფებოდა, პროკო-
ფიევის ოპერა „სემიონ კოტკოს“ პარტიტურაზე მუშაობდა. რაოდენ დიდი იყო მისი
გაკვირვება, როცა სასწავლებლის სიმფონიური ორკესტრის რეპეტიციაზე მივიწვიე.
გაკვირვების მიზეზი არ უთქვამს, მაგრამ ნათელი იყო: არის კი სულ ახალგაზრდა ორ-
კესტრი იმ დონეზე, რომ გამოცდილი, უკვე სახელმწიფოებრივი დირიჟორის კონსულტა-
ცია ესაჭიროებოდა?

ყურადღებით მოგვისმინა და კმაყოფილებით აღნიშნა, რომ სასიამოვნოდ
გაოცებულია, რომ გაცილებით უარეს დაკვრას ელოდა. იქვე მოგვცა რჩევა-დარიგე-
ბები, რომლებიც, რა თქმა უნდა, მეტად ძვირფასი იყო ჩვენთვის შემდგომ მუშაობაში.
წარმოიდგინეთ ახალგაზრდა მუსიკოსთა ბედნიერება როცა მანესტრომ სადირიჟორო
ჯოხი პულტზე ააწკარუნა და საზეიმო ტონით მოგვმართა: „მოხარული ვარ თქვენი
წარმატებებისა, მეგობრებო!“. მეგობრები უწოდა მან მუსიკოსებს, რომლებიც ასაკით
შვილოშვილებად შეეფერებოდა! მათ მუდამ ახსოვთ, რომ გზა ხელოვნებაში გამორჩე-
ნილმა დირიჟორმა დაულოცა, საოცარი გულითადობით საკუთარი ძალების რწმენა
განუშტოცა.

— როგორ გესახებათ ახალგაზრდული სიმფონიური ორკესტრის პერსპექტივა?
ვკითხე მაშინ, 1964 წლის ოქტომბერში.

— ნუ მოგეჩვენებათ გადაჭარბებულად თუ გეტყვით, რომ ამ კოლექტივში
მე ვხედავ წინამორბედს მომავალი სრულყოფილებიანი პროფესიული ორკესტრისა.
ოღონდ პრაქტიკაში უნდა დაინერგოს ღია კონცერტების გამართვა. ეს, გარდა იმისა,
რომ თავისთავად დიდ სამსახურს გაუწევს აჭარის მოსახლეობის სხვადასხვა ფენაში
პროფესიული მუსიკის პროპაგანდას, მისცემს ახალგაზრდა კოლექტივს სტიმულს ზრდის
და დაოსტატებისა. ამიტომაც მივესალმები მე მის მოკრძალებულ ნაბიჯებს, ამიტომაც
ასე ძალიან მახარებს თვით ფაქტი მისი არსებობისა.

ამ სიტყვების წარმოთქმიდან თორმეტი წლის შემდეგ ღვაწლმოსილი მუსიკოსის ნატკრა რეალობად იქცა. დღეს მაშინდელი ნორჩი მუსიკოსები აჭარის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის მსახიობები არიან და, ბუნებრივია, იმათივე აღიგნენ სურვილით — გაემართლებინათ სახელოვანი თანაქალაქელის იმედები, თავიანთ, უკვე პროფესიული ორკესტრის სადირიგორო პულტთანაც ეხილათ მისი ახლანა ფიგურა, განეცადათ დიდ ოსტატთან შემოქმედებითი ურთიერთობის სიხარული.

ეს შეხვედრა შედგა 1982 წლის 25 მაისს. სწორედ იმ დღეს, კიდევ ერთხელ, ვრცელი საუბარი გვქონდა დირიგორობის. რას არ შეეხო იგი: მუსიკოსის შემოქმედებითს გზას, მისი მოღვაწეობის სხვადასხვა ასპექტს, ოცინი წლების ბათუმის მუსიკალურ ცხოვრებას და, ასე განსაჯეთ, ფეხბურთსაც, რამეთუ ქაბუჯობაში იგი საქმაოდ ცნობილი ფეხბურთელიც იყო.

— პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ ჩემს ბათუმში, სადაც ფეხი ავიდგი, როგორც აღმინა და მუსიკოსმა, პირველი კონცერტი გავმართე ჩემი სიცოცხლის 74-ე წლისთავზე. საქმე ისაა, რომ, როცა თბილისის საოპერო თეატრი ბათუმში ჩამოვიდა საგასტროლოდ, მე იმ დროს, ვახტანგ ქაბუჯიანის საბალეტო დასთან ერთად, სამხრეთ ამერიკაში გახლდით. თეატრის შემდგომ ჩამოსვლაზე კი მე უკვე აღარ ვხელმძღვანელობდი მას. დიდ თეატრში ვიყავი. ასე რომ, ბათუმში არასოდეს მიდირიჟოვებოდა.

— ალბათ, ძალიან ღელავთ, რაკი ასეა.

— თქვენ, მგონია, ხუმრობთ, მე კი მერწმუნეთ, ნამდვილად ვღელავ. ეს ძალიან პასუხსაგები მომენტია ჩემთვის. ძალიან პასუხსაგები! ასაკს, არც მდგომარეობას მნიშვნელობა არა აქვს. მთავარია, რომ პირველად გამოდიხარ ქალაქში, თანაც მშობლიურ ქალაქში!

— დღეს თქვენ პირველად გამოდიხარ აჭარის სახელმწიფო სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად. უკვე რამდენიმე რეპერტორია გქონდათ მასთან. რა შთაბეჭდილებისა ბრძანდებით კოლექტივზე?

— კოლექტივს მე ადრეც ვიცნობდი. შარშან საქართველოს კულტურის სამინისტროს დავალებით შევამოწმე, რა ვითარებაშია ორკესტრი. სულ ერთი საჩვენებელ-სასწავლო მეცადინეობა მქონდა მასთან და გასაგები გახდა, რომ ორკესტრში სხედან სერიოზული მუსიკოსები, რომლებიც ესწრაფვიან რაც შეიძლება მეტს მიადწიონ. სურვილი — მემუშავა ამ კოლექტივთან ადრეც მქონდა, და, აი, მომეცა ეს შესაძლებლობა. ერთი კვირა ჩვენ დაძაბულად ვმუშაობდით, ძალიან კმაყოფილი ვარ. ეტყობა მუშაობის ჩემეულმა მეთოდმა, შემოქმედებითმა მიდგომამ ალაფრთოვანა კოლექტივი და დიდი სიამოვნებით, ნამდვილი შთაგონებით უკრავს. მჯერა, დღეს იგი წარმატებით გამოვა.

მართლაც, იშვიათად უქდერია ჩვენს ორკესტრს ეგზომი მწყობრად, სუფთად, მძლავრად. ეს კი, უმკველია, გახლდათ ნაყოფი იმ შთაგონების, შემოქმედებითი აღმადრენისა, დიდ ხელოვანთან ურთიერთობა რომ აძლევს ახალგაზრდა მუსიკოსს.

პროგრამა კი ერთობ სერიოზული იყო: კალინიკოვის პირველი სიმფონია, გრიგის პირველი სუიტა „პეირ გიუნტი“ და ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „დაისის“ უვერტურა.

ბევრი ძველი ბათუმელი იყო იმ საღამოს ფილარმონიის საზაფხულო თეატრში. იყვნენ დირიგორის სიყრმის მეგობრები, ნათესავები... ხომ ექვსი ათეული წელი გვაშორებს იმ მოვლენებსა და აღმინებს, მაგრამ რა ცოცხლად შემოუნახავს მესსიერების ყველა და ყველაფერი.

— ჩემი ბათუმელი მეგობრებიდან, ახლო ურთიერთობა შემომჩნა ვაგე ნიკოგოსიანთან და თეოდოტ ხარითილისთან (აწ განსვენებულ ცნობილ ქირურგთან), მოსკოვში კი სისტემატურად ვხვდები ჩვენს თანაქალაქელს, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტს ვლადიმერ კანდელაკს. იგი ჩემი კბილაა და, მასთან ერთად წავედი თავის ღრაზე თბილისის კონსერვატორიაში. ასე, მთელი ცხოვრება ერთად ვართ, დაწყებული

ლი ბათუმის სასკოლო კლასიდან. როგორც იცით, ვალდია საბჭოთა ოპერეტის უთ-
ვალსაჩინოესი მსახიობი და რეჟისორია, მოსკოვის არტიტულ სამყაროში ფრიად-
პულარული პიროვნება...

ერთხელ, როგორღაც, თეოდორტ ხარიტიდის ქაბუეი ოდისეის სპორტულ მონაცე-
მებზე ჩამოფუგდეთ სიტყვა. დაწმუნებული ვარო, გეითხრა, არანაკლებ ცნობილი
ფეხბურთელი იქნებოდა სპორტს რომ გაჰყოლოდაო. მაგრამ მუსიკას რომ ასეთი დი-
რიჟორი არ დაუქარგა, ეს უფრო დიდი საქმეაო.

ისიც გაიხსენა ბათუმელთა საყვარელმა ქირურგმა, თუ როგორ ჩამოიყვანა ერთ-
ხელ ოდისეიმ ბათუმში თავისი ვაჟი პარისი, რომ ის სახლი ეჩვენებინა, სადაც თავად
დაიბადა (ეს იყო ახლანდელი სკვერის ადგილას კათოლიკურ ტაძარსა და ბარათაშვი-
ლის ქუჩას შორის). პარისმა ფოტოფირზე აღბეჭდა ეს ადგილები. აქედან იგი სოხუ-
მში წავიდა. მალე კი იქიდან საშინელი ამბავი მოვიდა: პარის ღიმიტრიადი, ეგზომ
დიდ იმედებს რომ ამყარებდნენ, როგორც პიანისტზე, ბრწყინვალედ დაწყებული კა-
რიერის დასაწყისშივე, ტრაგიკულმა შემთხვევამ იმსხვერპლა. საგულისხმოა, რომ პირ-
ველი დაღმბა, რომელიც ღირიფორმა ამ დიდი ტრავმის შემდეგ განახორციელა, იყო
ჩაიკოვსკის მეექვსე სიმფონია...

ღირიფორის ქალშვილი ნანა, საქართველოს დამსახურებული არტისტი, თვალსა-
ჩინო კონცერტმასტერი და პედაგოგია.

დიდი ოჯახის მეთაურია ოდისეი ღიმიტრიადი. უფროსი ვაჟის პატარა გოგონა
ამაყობს, რომ ბაბუსა ხელმძღვანელობით ეუფლება მუსიკას...

არიან ღირიფორები, რომელთაც ოპერა ან ბალეტი იზიდავთ და სწორედ თეატრ-
ში აღწევენ საუკეთესო შედეგებს. სხვები სიმფონიურ მუსიკაზე სპეციალდებიან. ოდი-
სეი ღიმიტრიადისათვის არ არსებობს ამბლუა. იგი ერთი გატაცებით, თანაბარი ოს-
ტატობით ხელმძღვანელობს საოპერო და საბალეტო სპექტაკლსაც და სიმფონიასაც.
თუძცა ერთხელ კითხვაზე — რომელი ქანრი უფრო მოგწონთ-თქო, უყოყმანოდ
გვიპასუხა, ჩემი გული ოპერას ეკუთვნისო.

— იმაზე რაღას იტყვით, მესტრო, ბერძენი კაცი ქართველ ღირიფორად რომ
ხარო ცნობილი?

— ეს ასეც არის. ჩემი სამშობლო საქართველოა, ქართულ მუსიკაზე აღვიზარდე,
ქართული მუსიკის სამსახურში გავატარე მთელი სიცოცხლე და მაშ, ვინ უნდა ვიყო!
მე ვაძაყბ ამით და მჭერა, მაქვს ამის საფუძველი. როგორც საბჭოთა კავშირში, ისე
საზღვარგარეთ, ჩემს საგასტროლო პროგრამებში ძირითადი ადგილი სწორედ ქართულ
მუსიკას უჭირავს.

— რაკი სიტყვამ მოიტანა, ხომ არ გაიხსენებდით თქვენს ყველაზე სამახსოვრო,
მნიშვნელოვან საგასტროლო ტურნეებს?

— მეტად სამახსოვრო დარჩა ჩემთვის 1969 წლის გასტროლები ამერიკაში საბჭო-
თა კავშირის სახელმწიფო სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად, რომლის ხელმძღვანელია
ევგენი სვეტლანოვი. დაუფიქარია ამ შესანიშნავ კოლექტივთან გამოსვლები ნიუ-იორ-
კში, მონრეალში, მეხიკოში...

1975 წელს მსოფლიოს უდიდეს საოპერო თეატრში — ბუენოს-აირესის „კოლო-
მბში“ დადგმა მუსორგსკის „ბორის გოდუნოვი“. დამდგმელი-რეჟისორი გახლდათ ჩემი
ძველი მეგობარი იოსებ თუმანიშვილი, ზოლო მთავარი პარტიები შეასრულეს ევგენი
ნესტერენკომ, ირინა არსიპოვამ და ვლადისლავ პიავკომ. აქ აღსანიშნავია, რომ მთელი
დასი რუსულად მღეროდა.

რასაკვირველია, დიდი სიამოვნებით ვიგონებ ჩემს ხშირ გამოსვლებს საბერძნეთში.

— თქვენ ხომ საბჭოთა კავშირ-საბერძნეთის მეგობრობის საზოგადოების ვიცე-
პრეზიდენტიც ბრძანდებით...

— დიან, და სწორედ ამ ხაზით მიმიწვიეს პირველად 1959 წელს, როცა საზოგადოებამ „საბერძნეთის საბჭოთა კავშირი“ აღნიშნა ოქტომბრის დღესასწაულზე დიდი ბედნიერება იყო ჩემთვის მან წლის წინათ განშორებულ ღვიძლ დებთან შეხვედრა.

1964 წლიდან რეგულარულად ჩადიოდა წინაპართა სამშობლოში. საკონცერტო რეპერტუარში მუდამ ჰქონდა ქართული მუსიკის ნიმუშებიც. ათენის ოპერაში კი პირველად მისი ღირსიერებით აედგრა ჩაიკოვსკის „პიკის ქალი“ და „მეგვნი ონგენი“.

ორი წლის წინათ ოდისეი ღიმიტრიადის სახელი კვლავ გამოჩნდა საბერძნეთის ეროვნული ოპერის თეატრის აფიშაზე; ბერძენ კოლეგებთან ერთად მან განაახლა ჩაიკოვსკის „პიკის ქალის“ თავისივე დადგმა. მსმენელები კიდევ ერთხელ ეზიარნენ რუსული და მსოფლიო საოპერო კლასიკის ამ შედევრს, მოიხიბლნენ გამოჩენილი ქართველი ღირსიერის მუსიკალური, მხატვრული აზროვნების შესანიშნავი თავისებურებებით, ავტორის ჩანაფიქრში ღრმა წვდომით.

ბევრი თქმულა და დაწერილა ოდისეი ღიმიტრიადიზე, როგორც მოსკოვის 22-ე ოლიმპიური თამაშების მთავარ ღირსიერზე.

ეს დიდი პატივი, როგორც თავად ამბობს, მას ხედა ოლიმპიადის მთავარი რეჟისორის, აწ განსვენებული იოსებ თუმანიშვილის მეოხებით. სწორედ მისი რეკომენდაციით მიიწვიეს ამ დიდად საპატიო და ასევე დიდად პასუხსაგებ პოსტზე.

— ძალიან დიდი, შრომატევადი მუშაობა გავწიეთ მთელმა მუსიკალურმა ჯგუფმა, რომელშიც ჩართული იყვნენ ცნობილი კომპოზიტორები: ალექსანდრა პანუტოვა, ვიქტორ არტემიევი და სხვები. ისინი ჩემი დაკვეთით წერდნენ მუსიკას, რომელიც, როგორც იცით, შესრულდა ოლიმპიადის გახსნისა და დასრულის ყველაზე პასუხსაგებ მომენტებში... ოლიმპიადის მუსიკალური, საერთოდ მთელი მხატვრული ნაწილისათვის ჩვენ ძალიან შეგვაქეს — ვფიქრობ, მართლაც კარგად გამოვიდა ყველაფერი, ოღონდაც! ჩვენ განუსაზღვრელი შესაძლებლობები და პირობები გვქონდა. ცხადია ბედნიერები ვართ, რომ ამოღენა სახსრები წყალში არ გადაგვიყვრია, მოვამზადეთ მართლაც გრანდიოზული სანახაობები, რომლებიც, როგორც ამბობენ, განუმეორებელია, დაუეწიება!

— რამდენი კაცისაგან შესდგებოდა ორკესტრი?

— თავდაპირველად გათვალისწინებული იყო, რომ ორკესტრი გამოჩნდებოდა მაგრამ შემდეგ ბებამ (ასე ეძახდნენ არტისტულ წრეებში ი. თუმანიშვილს) გადაწყვიტა გაუთვალისწინებელ მოულოდნელობათა თავიდან აცილების მიზნით, მთელი სანახაობა, ყველა ნომერი ფონოგრაფებზე აეგო. ასე რომ, ორკესტრი აღარ ჩანდა. მოედანზე გახსოვთ, ალბათ, ტელევიზიის გადაცემიდან, გამოვიდა დიდი სასულე ორკესტრი, ეს გახლდათ თავდაცვის სამინისტროს გაერთიანებული სასულე ორკესტრი. ამ გადაწყვეტილების ერთი მთავარი საფუძველი ის გახლდათ, რომ ლუჟნიკის სტადიონის აკუსტიკური მონაცემები საშუალებას არ იძლეოდა ყველა შემსრულებელი ღია ცის ქვეშ განლაგებულიყო.

მეტად საპატიო იყო ჩემთვის ოლიმპიური ჰიმნის გაორკესტრება. იცით, ალბათ, რომ ოლიმპიური ჰიმნი, რომელიც 1896 წელს საბერძნეთში გამართული პირველი ოლიმპიური თამაშებისათვის დაწერა ბერძენმა კომპოზიტორმა სამაროსმა, დღემდე სრულდება. მაგრამ დაწერილი იყო იგი ვაჟთა გუნდისათვის. მე კი გავაორკესტრე დიდი სიმფონიური ორკესტრის, დიდი სასულე ორკესტრისა და დიდი შერეული გუნდისათვის, რამაც, ბუნებრივია, დიდებულება, მონუმენტურობა შემატა. წარმოადგინეთ, რა უმძლავრესი უღერადობა ექნებოდა!

რა კანონზომიერი, ამასთან სიმბოლურიც იყო ოლიმპიადის მთავარ ღირსიერად სწორედ ოდისეი ღიმიტრიადის მიწვევა: მის მაღალ ხელოვნებასთან ერთად ეს განაპირობა მისმა იმპოზანტურმა გარეგნობამ, მისმა ყოფილმა სპორტსმენობამ, მისმა წარმოშობამ და, რაღა თქმა უნდა, ოლიმპიზმის იდეალებისადმი მისმა ერთგულებამ.

და ქართველი მუსიკოსი ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული კაცი გახდა მთელი პლანეტაზე. თუმცა რეპუტაცია, აღიარება, არც მანამდე აკლდა. ოდისეი დიმიტრიძის საშემსრულებლო ხელოვნებას უმაღლეს შეფასებას აძლევდნენ ჩვენი დროის უდიდესი კომპოზიტორები: დიმიტრი შოსტაკოვიჩი და არამ ხაჩატურიანი. მთელი წიგნი აიკინძებოდა, იმ აღფრთოვანებული რეცენზიებისა, მისთვის რომ მიუძღვნია მსოფლიოს უდიდეს ჟურნალ-გაზეთებს.

ღირიფორის თეატრალურ და საკონცერტო პრაქტიკას ამშვენებს ერთობლივი გამოსვლები ისეთ გამოჩენილ შემსრულებლებთან, როგორებიც იყვნენ და არიან: სესილ გრეი, სანდრო ინაშვილი და დავით გამრეკელი, ვახტანგ ჭაბუკიანი და დავით ანდლულაძე და პეტრე ამირანაშვილი, ელისო ვირსალაძე და ვან კლიბერნი, ირინა არხიპოვა და ზურაბ ანჯაფარიძე...

საბჭოთა კავშირში, ალბათ, არ დარჩენილა ცოტად თუ ბევრად თვალსაჩინო საოპერო თეატრი და სამფონიური ორკესტრი, რომელთან ერთად არ გამოსულიყო ოდისეი დიმიტრიადი, ქართული საბჭოთა მუსიკის ეს დაუღალავი პროპაგანდისტი, ჭეშმარიტად ფასდაუდებელი ღვაწლი რომ დასდო ჩვენი ეროვნული მუსიკალური კულტურის საგანძურს, მის განუხრეღლ აღმავლობას.

ნახევარი საუკუნე — ქართული მუსიკის სამსახურში!

გვჯერა, წინ ახალი შემოქმედებითი გამარჯვებებია.

თქვენი დღეგრძელობისა, მაესტრო!

ნ ე რ ი ლ ე ბ ი

აბელ სურგულაძე

სელიმ ხიმშიაშვილის ბიოგრაფიისათვის

მომავალ წელს სრულდება ფეოდალური საქართველოს გამოჩენილი პოლიტიკური მოღვაწის, ანტიოსმალური განმათავისუფლებელი მოძრაობის თვალსაჩინო მეთაურის სელიმ ხიმშიაშვილის დაბადების 230 წლისთავი, ამ თარიღის ღირსეულად აღნიშვნისათვის აუცილებელია ს. ხიმშიაშვილის ცხოვრება-მოღვაწეობის მეცნიერული შესწავლა. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება წინამდებარე სტატია, რომელშიც გარკვეულია სელიმ ხიმშიაშვილის ბიოგრაფიის რამდენიმე მომენტი.

1. დავიწყოთ ხიმშიაშვილთა გვარის ისტორიით. ეს გვარი ნაწარმოებია ადამიანის საკუთარი სახელისაგან. ხიმშია გავრცელებული სახელი იყო ფეოდალურ საქართველოში. ასე იწოდებოდა, მაგალითად, XIV საუკუნის დამლევს აღმოსავლეთ საქართველოში ერთ-ერთი თემის (პერეთის) მმართველი, რომელიც ენერგიულ წინააღმდეგობას უწევდა თემურლენგს ჩვენს ქვეყანაში მისი მეხუთე ლაშქრობის დროს.¹ აღნიშნული სახელი შემდეგში გვარის მაწარმოებელი გახდა (შდრ.: ხიმშიასძე და სხვ.).²

როდის დაწინაურდა ხიმშიაშვილთა გვარი, ადგილობრივია თუ საქართველოს სხვა კუთხიდანაა მოსული, როგორ დაჟდა აბუსერიძეთა სამკვიდრებელზე და სხვ. ლაფერი ეს, ჯერჯერობით, ბურუსითაა მოცული. ისე კი, გასულ საუკუნეში იყო მათი გარკვევის ცდები. ამ მხრივ პირველად ამიერკავკასიის რუსთა ხელისუფლება დაინტერესდა. XIX საუკუნის დამდეგს, როდესაც მიმოწერა გაიბა ამ უკანასკნელსა და ახალციხის მპყრობელს სელიმ ხიმშიაშვილს შორის, სცადეს ახალი ფაშის ვინაობისა და მისი წარსულის დადგენა. 1809 წლის 29 სექტემბერს საქართველოს მაშინდელი მთავარმმართველი ტრამასოვი პეტერბურგში მთავრობას ატყობინებდა, რომ სელიმი ბაეშვობაში მოიტაცეს ლეკებმა ქართლის ერთ-ერთ სოფელში და გაყიდეს აჭარაში. იშვიათი მხედრული თვისებებისა და დიდი ფიზიკური ღირსებების წყალობით იგი მალე დაწინაურდა და ჯერ აჭარის, შემდეგ კი თვით ახალციხის საფაშოს მმართველი გახდაო.³

სხვათაშორის, 1879 წლის 15 თებერვალს კავკასიის არმიის სარდლის სვიატოპოლკ-მირსკისადმი წარდგენილ თხოვნაში თვით სელიმ ხიმშიაშვილის შვილიშვილი შერიფი აღნიშნავდა: „სანამ ჩემი სამშობლო მოექცეოდა თურქეთის... მფლობელობაში“, მანამ „ჩემი გვარი ხიმშიაშვილის სახელწოდებით“ ეკუთვნოდა „საქართველოს ძველ სათავადო გვარებს“. ამიტომ ითხოვდა შუამდგომლობას იმპერატორთან, რათა „მე და ჩემი ბავშვები ჩარიცხული ვიქნეთ თავადი ხიმშიაშვილების გვარეულობაში“.⁴

აღნიშნული განცხადება კავკასიის ჯარების სარდალს შესამოწმებლად გადაუცია დავით სუმბათაშვილისათვის. ამ უკანასკნელს კი „ისტორიული მოტივებით“ დაუსაბუთებია, რომ „ხიმშიაშვილების გვარი არის ქართული გვარი თავადებისა და ისინი ცხოვრობენ აჭარაში“.⁵

ხიმშიაშვილთა წარმომავლობით, როგორც ირკვევა, დაინტერესებული ყოფილა გიორგი ყაზბეგი. მისი სიტყვით, ამ გვარის აღზევება XVIII საუკუნის მეორე ნახევარიდან დაიწყო, როდესაც „ყოფილმა მწყემსმა“ აბდულ ხიმშიაშვილმა „დიდი ვაჟაკობა“ გამოიჩინა და დაწინაურდა ოსმალეთის სამსახურში. „ჭკუისა და სიმდიდრის წყალობით“ მან აჭარაში „გავლენა მოიპოვა“ და ბეგი გახდა. „მისი ვაჟი სელიმი მამის კვალს გაჰყვა“. გ. ყაზბეგის ცნობით, სელიმმა კარგად „ისარგებლა ახალციხეში მომხდარი არეულობით... და თავისი გავლენა აჭარაში გააძლიერა“, რის გამოც „შეიქმნა ამ ქვეყნის (აჭარის — ა. ს.) ბატონ-პატრონი და უარი განაცხადა ახალციხის ფაშის მორჩილებაზე“.⁶

თედო სახოკიას აზრით, ხიმშიაშვილები ადრე არაგვის ხეობის, კერძოდ, ღუშეთის მაზრის მკვიდრნი ყოფილან. მათ რომელიდაც წინაპრს იქ კაცი მოუკლავს და შურისძიებას გამოქცეულს აჭარისათვის შეუფარებია თავი. აქვე გამაჰმადიანებულა, სამხედრო სამსახურში დაწინაურებულა და ამ გზით ყმა-მამულიც შეუძენია. უკვე XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში აბდულ ხიმშიაშვილი ბეგი და აჭარის სანჯაყის მმართველი ყოფილა.⁷

თუ ტრამასოვის ცნობას ანგარიშს არ გავუწევთ, მაშინ დავინახავთ, რომ გ. ყაზბეგისა და თ. სახოკიას სიტყვები თითქმის იდენტურია და ზოგ დეტალში ერთმანეთს ემთხვევა კიდევ. შესაძლებელია, ეს იმიტაც აიხსენებოდეს, რომ ხიმშიაშვილთა დაწინაურება-აღზევების ამბავი იყო „გუშინ“ მომხდარი ფაქტი, რომელიც კარგად „ახსოვდა“ ხალხს. ყოველ შემთხვევაში, ფაქტია, რომ ხიმშიაშვილი არაა ძირძველი გვარი, რომ მისი აშალღება, მართლაც XVIII საუკუნის შუა წლებიდან დაიწყო,⁸ რომ აჭარის მმართველი აბდულაყ „ახალკაცია“, რომელმაც თანამდებობა „იშოვა“ ახალი ხელისუფლებისადმი ერთგული სამსახურითა და სხვა პირადი თვისებებით.

2. როდის დაიბადა სელიმი? ისტორიკოს დიმ. ბაქრაძის სიტყვით, აჭარის სანჯაყ-ბეგი და ახალციხის ფაშობის დაუცხრომელი მაძიებელი დასჯისას 60 წლისა იყო.⁹

მაშასადამე, ამ ანგარიშით იგი 1755 წელს დაბადებულია (1815—60=1755). მოგვიანებით ეს თარიღი გაიმეორეს ზაქ. ჭიჭინაძემ და უკანასკნელ ხანს — ხ. ახვლედიანმა.¹⁰

შეიძლება თუ არა ვენდოთ ამ თარიღს? რა თქმა უნდა, შეიძლება. დიმ. ბაქრაძე, საერთოდ, უაღრესად სანდო, ყურადღებიანი და დაკვირვებული მკვლევარია. კიდევ ამიტომ მისი ნაშრომი ფაქტებისა და მოვლენების საოცარი სიზუსტით გამოირჩევა. აქარაში მოგზაურობისას იგი ხვდებოდა ადამიანებს, ვინც პირადად იცნობდა აჭარის ზვიად მბრძანებელს. კიდევ მეტი, მაშინ ცოცხლები იყვნენ მისი თანამებრძოლებაც, რომლებმაც კარგად იცოდნენ თავიანთი წინამძღოლის ასაკი და, შესაძლოა, დაბადების ზუსტი წელიც კი. ცხადია, აღნიშნული თარიღი სწორედ მათ ჩააწერინეს ჩვენს სასიქადულო ისტორიკოსს, რომელმაც ეს ძვირფასი ცნობა შემოინახა და ჩვენამდე მოიტანა.

საგულისხმოა, დიმ. ბაქრაძე იმდენად დარწმუნებული იყო სელიმ ხიმშიაშვილის წლოვანებაში, რომ ყოველგვარი ეჭვისა და თუ განმარტების გარეშე მიუთითა თავის წიგნში. ეს ამ თარიღის სანდოობაზეც მიგვითითებს.

3. სელიმ ხიმშიაშვილი ქოჩახში დაიბადა. იგი „ერთ დროს დიდი სოფელი ყოფილა“.¹¹ ქოჩახი გაშლილ ველზე იყო გაშენებული. ჩრდილოეთიდან მას სხალთის წყალი ჩაუდიოდა, აღმოსავლეთიდან ხირხათის მთა ესაზღვრებოდა, დასავლეთიდან და სამხრეთიდან კი — ნაძენარი. ქოჩახზე გადიოდა არტაანიდან და ფოცხოვიდან მომავალი გზები; აქვე ახლოს იყო ხიმშიაშვილთა საგვარეულო ხიხანის ციხეც, რის გამოც სოფელს დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა. ჩანს, ხიმშიაშვილებიდან სელიმი იყო ქოჩახის უკანასკნელი ბინადარიც, რადგან მის შვილებს შემდეგში იქ აღარ უცხოვრიათ. მართლაც, XIX საუკუნის 20-იან წლებში ახმედი დემეკვიდრა ხულოს, სადაც იმ დროისათვის შესანიშნავი სასახლე აიშენა. ახალ ადგილზე გადასვლასთან დაკავშირებით ქოჩახი თანდათან გაუკაცრიელდა. 1896 წელს, როდესაც სოფელს თ. სახოკია ესტუმრა, მასში „ბეგების მეტი არავინ სახლობდა“.¹² მათ იქ ედგათ ორი ორსართულიანი სახლი, „ერთი დიდი — მასპინძელთათვის, ხოლო მეორე მომცრო — კონალი — სტუმრებისათვის“. ხიმშიაშვილები მათ „დროებით საცხოვრებლად... საზაფხულო საძოვრებზე საქონლის ამორეკვის და დაბრუნების დროს“ იყენებდნენ.¹³

4. კავკასიის რუსული ხელისუფლებისადმი (აგრეთვე გურიის მთავრისადმი) გავზანდილ სელიმ ხიმშიაშვილის წერილებით შეგვიძლია მიახლოებით მაინც გავარკვიოთ მათი ავტორის სწავლა-განათლების დონეც. საგულისხმოა, რომ აღნიშნული ბარათები, როგორც წესი, დაწერილია ქართულ ენაზე.¹⁴ ეს იმის მაჩვენებელია, რომ აჭარის სანჯაყ-ბეგის შვილს თავისი დროის, აგრეთვე პოლიტიკურად აღზევებული თუ ეკონომიკურად გაძლიერებული ოჯახის შესაფერისი განათლება მიუღია, კერძოდ, საფუძვლიანად დაუფლებია მშობლიურ ენაზე წერა-კითხვას.

სელიმ ხიმშიაშვილის დავაჟაცება ძირითადად XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში მიმდინარეობდა. ამ დროის სამხრეთ საქართველოს მაღალი საზოგადოება ოჯახის გარეთ, განსაკუთრებით კი ოფიციალურ შეხვედრებსა თუ სახელმწიფო დაწესებულებებში, სასაუბროდ უკვე თურქულ ენას ხმარობდა. ამას ვახუშტი ბაგრატიონიც აღნიშნავდა.

ცხადია, ვერც აჭარის სანჯაყ-ბეგის ოჯახი ასცდებოდა ამ ტენდენციას. ამიტომ მისი მაღალი მდგომარეობის შესაბამისად, იგულისხმება, რომ შვილებს, მით უმეტეს, მომავალ მემკვიდრეს, უნდა ესწავლა და სცოდნოდა თურქული ენა და, შესაძლოა, არაბული წერა-კითხვაც.

5. და ბოლოს. როდის დაედა სანჯაყ-ბეგად სელიმ ხიმშიაშვილი? ერთი არაპირდაპირი ცნობით შეგვიძლია დაახლოებით მაინც განვსაზღვროთ ბეგად მისი დაწინაურების თარიღი. ირკვევა, რომ სელიმის მამა აბდულ ხიმშიაშვილი 1784 წელს მოუკლავთ სოფელ აკეთში. მის ლაშქრობას უაღრესად სერიოზული მიზანი ჰქონდა. აკეთს,

ართმელაძეთა სამფლობელოში დამკვიდრებული ქობულეთელ თავდგირიძეთა სახლის უფროსი მამუკა და მისი მეგვიდრენი — ძე გიორგი და ამის შვილები (მამუკა-არსენ ტომი, მაქსიმე) ენერგიულად იბრძოდნენ ქობულეთ-ხინო-ჩაქვის გამოსწისისა და ძველ მამულში დასაბრუნებლად. სანჯაყ-ბეგ აბდულ ხიმშიაშვილის მოქიშპე თავდგირიძეთა წინააღმდეგ ბრძოლა გაუმართავს. განსაცდელის ქამს აკეთელ ახალ მეზობლებს თავისი რაზმით მიეშველა ძიმითელი თავადი გიორგი გუგუნავა. ბრძოლაში სხვებთან ერთად დაიღუპა აბდულ-ბეგიც.¹⁵

ცხადია, სელიმ ხიმშიაშვილი, თუ კი ის ნამდვილად იყო ოჯახის უფროსი ვაჟი, ამის შემდეგ უნდა შენაცვლებოდა მამას სანჯაყ-ბეგის ტახტზე. თღონდ აბდულა-ბეგის დაღუპვის შეტყობინებას იქ, სადაც ჯერ არს, და მის ნაცვლად შვილის დანიშვნის შესახებ სათანადო ფირმანის სტამბოლიდან ჩამოტანას გარკვეული დრო დასჭირდებოდა. ამ ვარაუდით, სელიმი აჭარას ოფიციალურად 1784-1785 წლებიდან განაგებს.

აი, ყველაფერი ის, რაც ცნობილია სელიმ ხიმშიაშვილის ბიოგრაფიიდან, კერძოდ, მისი ცხოვრების ადრეული პერიოდიდან.

შენიშვნები

- 1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, ტ. 3, თბ., 1966, გვ. 444.
- 2 სხვათაშორის, კავკასიის რუსული ხელისუფლება სელიმის გვარს, ზოგჯერ, ამ ფორმითაც მოიხსენიებდა.
- 3 Акты, т. 4, с. 785.
- 4 ხ. ახვლედიანი, ნარკვევი აჭარის ისტორიიდან, ბათ., 1944, გვ. 61.
- 5 იქვე, გვ. 62.
- 6 Г. Казбек. Три месяца в Турецкой Грузии. Сб. ЗКОИРГО, кн. 10, Тиф., 1876, с. 18:
- 7 სახოკია, მოგზაურობანი, თბ., 1950, გვ. 144.
- 8 მცდარია შეხედულება, რომ ხიმშიაშვილების გვარი დიდი ხნიდან ფლობდა აჭარას (შ. ლომსაძე, სამცხე-ჯავახეთი, თბ., 1975, გვ. 233). თ. სახოკია სწორად აღნიშნავს, რომ „აბდულა პირველი ხიმშიაშვილი იყო, რომელსაც ისტორია იცნობს და რომელმაც საძირკველი ჩაუყარა ზემო აჭარაში ხიმშიაშვილთა გვარეულობას“ (მისი, დასახ., ნაშრომი, გვ. 144). ასეთივე აზრისანი არიან ვ. იაშვილი, შ. მეგრელიძე და სხვ.
- 9 Д. Бакрадзе, Археологическое путешествие по Гурии и Ачаре, СПб., 1878, с. 71.
- 10 ზაქ. ჭიჭინაძე, ოსმალის საქართველო, თბ., 1913, გვ. 181; ხ. ახვლედიანი, სამხრეთ საქართველოს განთავისუფლებისათვის მებრძოლნი, ბათ., 1972, გვ. 7.
- 11 თ. სახოკია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 228.
- 12 იქვე, გვ. 227-228.
- 13 იქვე, გვ. 226.
- 15 თ. სოსელია, ნარკვევები ფეოდალური ხანის დასავლეთ საქართველოს სოციალ-პოლიტიკური ისტორიიდან, თბ., 1981, გვ. 183.
- 14 Акты, т. 5, с. 510.

«ჩვენთვის გულმტკივანი კაცი»

გეროპისა და აზიის, ქრისტიანული და მუსულმანური სამყაროს მიჯნაზე მყოფმა სამხრეთ საქართველომ რუსეთ-თურქეთის 1877-78 წლების ომის შემდეგ დააღწია თავი უცხოელთა სამსაუკუნოვან ბატონობას. საქართველოს დაუბრუნდა „გმირების ბუდე... უწინდელის განათლებისა და სწავლის აკანი“ (ილია). მაგრამ დაუბრუნდა გაძარცვული, დაცემული, უწიგნური, ჩამორჩენილ-გაჩანაგებული.

მოწინავე ქართველი საზოგადოება, ილიას მეთაურობით, იმთავითვე დაიარსმა ახლადშემოერთებული ძმებისათვის დახმარების გასაწევად. ერთ-ერთი პირველთაგანი, ვინც განთავისუფლებულ აჭარაში ჩამოვიდა, იყო პეტრე უმიკაშვილი (1838-1904). იგი ამ კუთხეში აგროვებდა ხალხურ თქმულებებს, ლექსებს, ზღაპრებს, მოსახლეობას ეხმარებოდა ქართული წერა-კითხვის შესწავლაში, ავრცელებდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებსა და წიგნებს, აღვივებდა ეროვნულ თვითშეგნებას და ხელს უწყობდა ქართველი ერის კონსოლიდაციას.

თავისი მთხრობელებისა და ინფორმატორების წრეში პეტრე უმიკაშვილმა გაიჩინა მრავალი მეგობარი, რომლებთანაც შემდგომში სისტემატური მიმოწერა ჰქონდა. ერთ-ერთი უახლოესი თანამებრძოლი და მეგობარი, რომელიც პ. უმიკაშვილმა შემთხვევით თბილისში გაიცნო, იყო ცნობილი ქართველი პატრიოტი, სახალხო მკურნალი, გაზეთ „ივერიის“ აჭარელი კორესპონდენტი აბდულ მიქელაძე (1853-1919). ეს უკანასკნელი გაზეთში გამოსაქვეყნებელ მასალას უგზავნიდა პ. უმიკაშვილს, რომელსაც შერჩევით მიჰქონდა რედაქციაში, ილიასთან. ჯერჯერობით, ა. მიქელაძის ხელწერით ცნობილია „ივერიაში“ გამოქვეყნებული 37 სტატია და ინფორმაცია. ბევრი მასალა ხელმოუწერელია, მაგრამ სტილისა და შინაარსის მიხედვით ისინიც ა. მიქელაძეს უნდა ეკუთვნოდეს.

გარდა ამისა, ჩვენ ხელთა გვაქვს ა. მიქელაძის 10 პირადი წერილი, რომელთაგან ერთი ილია ჭავჭავაძის, ხოლო დანარჩენი 9 პეტრე უმიკაშვილის მისამართით არის გაგზავნილი, მათში საოცარი სიზუსტითა და გულმოდგინებით აღწერილია აჭარის იმდროინდელი ვითარება, მოსახლეობის ეკონომიკური მდგომარეობა, კულტურული ჩამორჩენილობა, უწიგნურობა, სხვადასხვა უბედურებანი: ყაჩაღობა, გვალვა, წყალდიდობა, აგრეთვე ქართველი ერისათვის ისეთი საშიში მოვლენა, როგორიცაა მოსახლეობის იძულებითი მიგრაცია — მუჰაჯირობა და ა. შ.

ჩვენი მიზანია მკითხველს გავაცნოთ ა. მიქელაძის ურთიერთობა პ. უმიკაშვილთან, რაც, სამწუხაროდ, განხილვის საგანი დღემდე არ გამხდარა. ამ მხრივ განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს აბდულ მიქელაძის ბოლო წერილი გაზეთ „ივერიაში“, რომელიც მიძღვნილია პეტრე უმიკაშვილის ხსოვნისადმი. მასში ერთგვარად შეჯამებულია ავტორის ურთიერთობის ისტორია ქართველ საზოგადო მოღვაწეებთან. სახელდობრ, ნათქვამია, იმის შესახებ, თუ როგორ მოხდა თვრამეტი აჭარელი თბილისში („პოლკოვნიკ იასონ ფოსელიანის საქმეზე“), როგორ გაიცნეს პ. უმიკაშვილი, მისი მეშვეობით — ილია ჭავჭავაძე, ეხატანგ ორბელიანი და სხვა მოწინავე ადამიანები, როგორ დაიწყო „ივერიის“ გამოგზავნა აჭარაში, რაც ქართული წერა-კითხვის შესწავლის საფუძველი გახდა და ა. შ.

მოვუსმინოთ თვით ა. მიქელაძეს:

„ოც წელიწადზე მეტი იქნება მას აქეთ, რაც თვრამეტი აპარელი, მათ შორის მეც, ამ სტრუქტურების დამწერი, თბილისში ვიყავით დაბარებული პოლკოვნიკის იასონის საქმეზე. ამ დროს აპარა ახალი აღებული იყო და ჩვენც ტფილისში პირველად ვიყავით. ჩვენს მამა-პაპურ ტანისამოსში გამოწყობილებს და იარაღში შემოსილებს უველა გაკვირვებით გვიყურებდა და გვათვალთვლებდა. ერთ დღეს, საღამოზე, მე და სამი ახსანავი ალექსანდრეს ბაღში ვისხედით. გამვლელ-გამომვლელი ჩვენ შემოგვცქეროდა. უცებ ჩვენი ყურადღება მიიზიდა ერთმა გამვლელმა, რომელმაც ჩაგვიარა გვერდი; შემოგვხედა თუ არა, შემოტრიალდა და დაგვიწყო ყურება. ეს იყო შუა ტანის კაცი, ახლად ჭალარა ერევოდა, შავგვრემანი, მის თვალებში სიყვარული და აღფრთხილებლობა. რუსული ტანისამოსი ეცვა. მოგვიახლოვდა და ტბილის ხმით მოგვმართა ამ სიტყვებით: „უკაცრავად, თქვენ საღაური ბრძანდებით?“ მისმა ხმამ ჩვენი ნდობა გამოიწვია, ავდექით ზეზე და მე ვუპასუხე: აპარლები ვართ-მეთქი. აპარლებიო? და ჯაცი უცებ გაბრწყინდა, წამავლო ხელი და ხმის კანკალით მკითხა: რა სოფლიდანაო? გაკვირვებულმა ამ ნაირის მისი მოქმედებით, მე ვუპასუხე: ჩვენ ჰქვდა აპარიდან ვართ-მეთქი, მე ქელიდან, ეს ერთი ჩემი ამხანაგი ს. ზუნდაგელი, მეორე — ს. ვაიოდან. უცებ შემოტრიალდა, მივარდა ჩემს ვაიოელს ამხანაგს და ჰკითხა: ახმელ დას იცნობო? ახმელ დალა მაგის ძმა არის-მეთქი, ვუპასუხე მე. ამის თქმა და ეს ჩვენი მოხალაბრე გადაეხვია ჩემს ვაიოელ ამხანაგს და პირისახე სულ გადაუოცნა. შემდეგ ამისა გვითხრა: მე უმიკაშვილი ვარო, აპარაში ვიყავი რამდენისამე წლის წინად: ახმელ-დალა სულ ჩემთან იყო და ერთად დავდიოდით სოფლებშიო.

დავჭექით. პეტრემ გამოგვკითხა ჩვენი ვინაობა, მკითხა აგრეთვე, რისთვის ჩამოდიეთ, და როდესაც ყველაფერი გაიგო, წამოდგა ზეზე და გვითხრა: თქვენ ჩვენი ძვირფასი სტუმრები ხართ, იმდენი პატივი დამდეთ, დღეს მე მეწვიეთო. ჩვენ ხატრი ვერ გავუტყებთ. ჩაგვიტინა ფაიტონში და წაგვიყვანა სახლში. მას შემდეგ დიდი ხანია და კარგათ არ მახსოვს, ერთს დაბალ სახლებში, მგონი, ანჩისხატის ქუჩაზე იდგა. შეგვიყვანა სახლში და დაუძახა დედას: დედა, დედა! რა სასურველი სტუმრები მოგვიყვანე, რომ გაიგებ ვინ არიან, ძალიან მაღლობელი დამრჩებიო. აბა, თქვენ, იცით, როგორ ბატისა სცემთო.

გამოვიდა დედა მისი და ორი დანი, ახალგაზრდა ქალები. ენა ვერ ასწერს რა სიხარულით, რა სიყვარულით და რა პატივისცემით მიგვიღეს: როდესაც გაიგეს, რომ აპარლები ვიყავით. სიხარულით ხომ ფეხზე არ იდგნენ. ვახშმათ იქ დავრჩით. განსვინებული პეტრე სულ ფრინავდა, დიდის სიამოვნებით გველაპარაკებოდა თავის შთაბეჭდილებებზე, რომელიც აპარას მოეხდინა მასზე. გვითხრა, იქ რომ ლექსებს ვაგროვებდით, ესლა უნდა გამოვცეო.

ჩაის შემდეგ მისმა ერთმა დამ მკითხა: ქართული კითხვა არ იციო? ცოტ-ცოტა კი ვიცოდი, მაგრამ ვუთხარი: არ ვიცი-მეთქი. არ დამიჭრა. უცებ გამოარბენინა ოთახიდან გაზეთი „ივერიას“, რომელიც მაშინ პირველად ვნახე. გაშალა ჩემწინ. დაადგათითი ანს და მკითხა ეს რა არისო? ა-ნი-მეთქი, მერმე სხვა ასოებზე მკითხა და როდესაც მათზედაც მივუგე, წამოხტა პეტრე ზეზე და აღფრთოვანებული ხმით წამოიძახა: ხომ ხედავთ ამას, აი რა არის სისხლი! ეს ხალხი ორასი წელიწადია თურქების ხელში არიან და კიდევ არ დაიწყებიათ დედა-ენა და კითხვაო.

შემდეგ პეტრემ წამიყვანა, როგორც მერე გავიგეთ, „ივერიის“ რედაქტორთან, თ. ილია ჭავჭავაძესთან, რომელმაც დიდის სიყვარულით მიგვიღო. დიდი პატივი გვცა, ილიამ მომცა ქართული წიგნები და მითხრა: აპარაში დაარიგეო. ამასთანვე დამპირდა, „ივერიას“ ყოველთვის გამოგიგზავნიო. მას შემდეგ, მართლაც მომდის დღემდის „ივერიას“, რომელსაც დიდი სამსახური მიუძღვის სამშობლო ენისათვის აპარაში. მეორე დღეს თვრამეტივე აპარელი პეტრესთან ვიყავით ჩაიზე, რის შემდეგაც გავვიმართეს სადილი (მგონი ვახტანგ ორბელიანმა, პოლკოვნიკმა) ალექსანდრეს ბაღში, რომელზე-

დაც დაესწრო თ. ილია ჭავჭავაძე და ბევრი სხვა თავად-აზნაურნი. ათი დღე დავრჩით ტფილისში. განსვენებული პეტრე სულ ჩვენი განუშორებელი ამხანაგი იყო. ამ ცოტა ხნის ამხანაგობით იმისთანა სიყვარული დანერგა ჩვენს გულში, რომ სიკვდილამდე ჩვენგან განუშორებელი იქნებოდა.

დასასრულ უნდა ვსთქვა, რომ პეტრეს სიკვდილი დიდად სამწუხაროა ჩვენ აჭარ-ლებსათვის. დაგვეკარგა ერთი ჩვენთვის გულმტკივანი კაცი, რომელსაც, ჩვენთვის ბევრი უშრომა. აჭარა თავის დღეში ვერ დაივიწყებს პეტრე უმიკაშვილს. აჭაური ქართველი მაჰმადიანები ვაფასებთ მისს შრომას და საუკუნო განსვენებას ვუსურვებთ ჩვენს დაუღალავს მუშაკს პეტრე უმიკაშვილს. აბდულ ფეინდი მიქელაძე“ („ივერია“ № 165.1904 წ. 17 ივლისი. პეტრე უმიკაშვილის ხსოვნას (მოგონება).

საინტერესოა, რომელ პოლკოვნიკ იასონ იოსელიანთან არის დაკავშირებული აჭარელთა ჩასვლა თბილისში. ჩვენს ხელთ არსებული ისტორიული ლიტერატურით ირკვევა, რომ რუსეთ-თურქეთის ომის დამთავრებისთანავე აჭარის მცხოვრებლებს მართლაც გაეცნო პოლკოვნიკი იოსელიანი (სამწუხაროდ, მისი სახელი უცნობია), რომლის აჭარაში ჩასვლა შემდეგ გარემოებებთან იყო დაკავშირებული:

ჯერ კიდევ რუსეთ-თურქეთის ომის დაწყებამდე აჭარის, ბათუმის ხელში ჩაგდება სურდათ ინგლისსა და საფრანგეთს. როგორც ცნობილია, ბერლინის ზავით ეს ციკქნა მხარე რუსეთის ხელში გადავიდა, რაც ვერ მოეწონებინათ ევროპის ზემოქმედებულ ქვეყნებს. როგორც კი რუსეთის ჯარი ზეიმით შევიდა ბათუმში, ინგლისელებმა მაშინვე გააგრძელეს კორი: აჭარლები და ლაზები რუსეთს აუჯანყდნენ და ინგლისის ქვეშევრდომობას თხოულობდნენ.

სინამდვილეში, რუსეთის ჯარის შემოსვლას აჭარის ყველა სოფელი სიხარულით მოელოდა. ხალხი საჩუქრებით გამოდიოდა ჯარის შესახვედრად, რასაც აღიარებდა ინგლისური გაზეთიც კი.

ზავის დადების მიუხედავად, აჭარაში რუსეთის პოზიციების გამაგრებას ვერც ოს-მალეთი ურიგდებოდა, ამიტომ მან ინგლისთან ერთად ფარული ბრძოლა გააჩაღა რუსეთის წინააღმდეგ. თურქეთის ტერიტორიაზე შეიქმნა „შურისმაძიებელთა“ ტერორისტული ორგანიზაცია, რომელსაც ვიღაც ინგლისელი მაგნატი აფინანსებდა. ამ ორგანიზაციას დავალებული ჰქონდა შეიარაღებული თავდასხმები რუს მოხელეებს და მათ მომხრე ადგილობრივ აჭარლებზე, გარდა ამისა, ტერორისტები ფარულად მოუწოდებდნენ მოსახლეობას დაეწყოთ აჯანყება რუსეთის წინააღმდეგ. ხალხი დაიბნა. ამ მდგომარეობას ხელი შეუწყო იმან, რომ დიდხანს არ დადგინდა რუსეთ-თურქეთის საღმრთაო ხაზი; გარდა ამისა, რუსეთის ხელისუფლებამ დაიწყო გადასახლების გაწერა, რითაც უკმაყოფილება მართლაც აღმოცენდა. ავრცელებდნენ ხმებს აჭარა გაყიდესო. მღელვარებამ სერიოზული ხასიათი მიიღო. ახლადდანიშნულმა ხელისუფლებმა ვერ შეძლეს მოსახლეობის დაწყნარება. ზოგი მათგანი ცდილობდა იარაღის გამოყენებას, ეგზეკუციებს. მოწინავე ქართველობამ არ დაუჭირა მხარი რეპრესციებს. ისინი თვლიდნენ, რომ ძალმომრეობა გამოიწვევდა ხალხის მასიურ გადასახლებას და ამ მხარის დაცარიელებას, საჭიროა ხალხთან მოვიდეს ისეთი პიროვნება, ვინც კარგად იცის მათი ზნე-ჩვეულება, ვისაც აფასებს ადგილობრივი მოსახლეობა.

ბოლოს საღმა აზრმა იმარჯვა და ხელისუფლებამ აჭარლებთან მოსალაპარაკებლად გაგზავნა ახალციხის ცხენოსანი რეგულარული ლეგიონის უფროსი პოლკოვნიკი იოსელიანი. იგი სოფელ დანდალში ჩასულა, სადაც ზოგიერთს მისი მოკვლაც დაუბრებია. ჭკვიანმა პოლკოვნიკმა მოფიქრებული, დინჯი, დარბაისლური საუბრით მოიგო აჯანყებულთა გული. მან ხალხს უთხრა: ჩემი მოკვლა ადვილია, მაგრამ ჩემისთანა ოფიცერი რუსეთს ბევრი ჰყავს. მე არ ვიქნები, სხვა მოვა, უფრო უარესი... იოსელიანის გულთბილმა, პატრიოტულმა საუბარმა შედეგი გამოიღო, გამოჩნდნენ პკვიანი კაცები, რომლებმაც უგუხურობად ჩათვალეს წინააღმდეგობა და ხალხს მო-

უწოდეს დაშლილიყვნენ. რამდენიმე დღის მსჯელობისა და ბჭობის შემდეგ აჯანყებუ-
ლები სახლებში წავიდ-წამოვიდნენ და მღელვარებაც შეწყდა.

ჩვენი აზრით, სწორედ ამ „პოლკოვნიკ იასონ იოსელიანის საქმეზე“ სწერს აბდულ
მიქელაძე თავის სტატიაში, როგორც ჩანს, რუსეთის ხელისუფლებამ მოითხოვა აჭა-
რაში მღელვარების მიზეზების გარკვევა, თავკაცების დასჯა და ა. შ. რის გამო აჭარის
მოსახლეობამ თავისი ამორჩეული ადამიანები, მათ შორის აბდულ მიქელაძეც თბი-
ლისში გაგზავნა. სამწუხაროდ, ვერ გავარკვეით ამ 18 კაცის ვინაობა. ვიცით მხოლოდ,
რომ ა. მიქელაძის გარდა, ერთი მათგანი იყო ვაიოელი ყავთან მახაჭაძე, მეორე ზუნ-
დაგელი (გვარი უცნობია).

როგორც აღვნიშნეთ, „ივერიაში“ ა. მიქელაძის ბოლო წერილი 1904 წლის 17 ივ-
ლისით არის დათარიღებული. როგორც ჩანს, მის შემდგომ ქურნალისტურ მოღვაწე-
ობას ხელი შეუშალა რევოლუციური მოძრაობის გაძლიერებამ, თვით „ივერიის“ მი-
მართ ხელისუფლების მტრულმა დამოკიდებულებამ, საბოლოოდ გაზეთის ბეჭდვის შე-
წყვეტამ (ბოლო ნომერი გამოვიდა 1906 წ. 27 ივლისს), ილიას მკვლელობამ და სხვა
სერიოზულმა მოვლენებმა. ძირითად მიზეზად ჩვენ მაინც მიგვაჩნია პ. უმიკაშვილის
გარდაცვალება; იგი ხომ ფაქტიურად რედაქციასა და ავტორს შორის ერთგვარ შუა-
მავლის როლს ასრულებდა, კითხულობდა და, ალბათ, ასწორებდა კიდევ გამოგზავნილ
კორესპონდენციებს. მომდევნო წლებში ა. მიქელაძეს საერთოდ შეუწყვეტია ქართულ
გაზეთებში თანამშრომლობა. ამიტომაც, რომ 1915 წლის 2 მაისს გაზეთ „თანამედრო-
ვე აზრში“ გამოქვეყნებულ ერთ წერილს ხელს აწერს „ძველი გაზ. „ივერიის“ დავიწ-
ყებული კორესპონდენტი აჭარელი მიქელაძე“.

ჩვენს მიერ ზემოთხსენებული ეპიზოდები მხოლოდ მცირეოდენი ნაწილია იმ
დიდი, ნაყოფიერი და პატრიოტული მოღვაწეობისა, რომელიც გაწეული აქვთ პეტრე
უმიკაშვილსა და აბდულ მიქელაძეს. ისინი სწორედ იმ გზის გამკვალავები იყვნენ,
რომლებმაც მინავლებულ-მიმქრალი ეროვნული გრძნობები გააღვივეს საუკუნეობით
დღდა-სამშობლოს მოწყვეტილ ხალხში და ამით საფუძველი ჩაუყარეს აჭარის კულ-
ტურულ აღმავლობა-აღორძინებას.

სამწუხაროდ, არც პ. უმიკაშვილისა და არც ა. მიქელაძის მოღვაწეობის ეს მხარე,
ჯერჯერობით, სათანადოდ გაშუქებული არ არის. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ მოღ-
ვაწეთა გამოქვეყნებული მასალების, აგრეთვე ეპისტოლარული მემკვიდრეობის შეკრე-
ბა, გამოკვლევა და მათი მკითხველისათვის მიწოდება.

სტრაბონი საქართველოს ქალაქებისა და ციხესიმაგრეების შესახებ

ბერძენ ავტორთა შორის, რომლებმაც დაგვიტოვეს ცნობები საქართველოს შესახებ, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია გეოგრაფი და ისტორიკოსი სტრაბონი. მისი „გეოგრაფია“ მოგვითხრობს საქართველოს მიწა-წყალზე, მოსახლეობაზე, სარწმუნოებაზე. და ა. შ.

კოლხეთის ქალაქთა შორის სტრაბონი ასახელებს კიტოროსს (ქუთაისს), პიტინტს, დიოსკურიას, ფასისს, ტრაბიუნტს, სარაპანს (შორაპანს), სევსამორას (წიწამურს) და სხვა. „გეოგრაფიაში“ არაერთგზის გვხვდება სახელი კიტორონი, კიტოროსი, კიტორა და სხვა. ეს არის ფრიქსეს შვილის სახელი, რომელიც შემდეგ ეწოდა ქალაქს პაფლაგონიაში. სტრაბონის გარდა, ეს სახელი სხვა ძეგლებითაც არის ცნობილი. საქმე ისაა, რომ სიტყვა „კიტოროსი“ უნდა შეიცავდეს იმავე ძირს, რასაც „კიტია“, ბერძნულ წყაროებში დაცული ფორმა, „ქუთაისისათვის“. და შემთხვევით არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომ სწორედ ფრიქსეს შვილს და მასთან დაკავშირებულ ქალაქს ჰქვია ეს სახელი.

ქუთაისი ის ცენტრალური ადგილია დასავლეთ საქართველოში, სადაც გადის გზები როგორც დასავლეთით — შავი ზღვისკენ, ისე ჩრდილოეთით — ლეჩხუმისა და სვანეთის მიმართულებით. ქუთაისი რომ კოლხეთის დედაქალაქია, კარგად ჩანს ძვ. წ. III საუკუნის პოეტ აპოლონიოს როდოსელის პოემა „არგონავტიკაში“. აქ ავტორი მედიას ქუთაისელს უწოდებს.¹ სხვა პოეტებიც ხშირად იხსენიებდნენ მედიას ქუთაისელს (I ს. — პროპერციუსი, VI ს. — ისტორიკოსი პროკოპი კესარიელი და სხვ.).

სტრაბონის ცნობით, ქალაქი ფაზისი მდებარეობს მდინარე ფაზისზე, რომ მას ერთ მხარეს ზღვა აქვს, მეორე მხარეს ტბა და მესამე მხარეს მდინარე. ის არის კოლხეთის სავაჭრო ადგილი. ძვ. წ. II საუკუნის ისტორიკოსი არიანე დიდად აქებს ფაზისს, როგორც სიმდიდრითა და შემოქმედებით, აგრეთვე მშვენიერი სასახლეებითა და სავაჭრო ადგილებით, რომელნიც ორსავე მდინარის მხარეს იყვნენ გაბნეულნი.²

კოლხეთის ჩრდილოეთ ნაწილში უმათავრესი სავაჭრო პუნქტი იყო ქალაქი დიოსკურია,³ იგივე სებასტოპოლი, შემდეგში ცხუმში, მოგვიანებით კი სოხუმში. ბერძნული და ლათინური წყაროებით დიოსკურია დიდი სავაჭრო ადგილი ყოფილა მის ზემოთ და მახლობლად მცხოვრები ტომებისათვის. სტრაბონის თქმით, დიოსკურიაში „თავს იყრის (სავაჭროდ), 70 ტომი“, პლინიუსი (ახ. წ. I ს.) გვამცნობს, რომ ეს ქალაქი, სადაც 300 თავთავის ენაზე მოლაპარაკე ტომი იკრიბებოდა და რომაელებიც კი საკუთარ საქმეებს 130 თარჯიმნის მეშვეობით აწარმოებდნენ, ახლა დაცარიელებულია. ალბათ, ესეც მეზობელი ტომების თავდასხმის შედეგად მოხდა. ამ დაცარიელებულ სამოსახლო ადგილას ახ. წ. I ს. აღმოცენდა რომაული ციხე-სიმაგრე სებასტოპოლისი.⁴

სტრაბონის სიტყვით, ეს მოეპოვე ხალხი დიოსკურიაში თავს მარილისათვის იყრის (XI, 5, 6); ხალხი, ვინც დიოსკურიაში დადის, კავკასიელი ტომებია, მათ შორის არიან სარმატები (XI, 2, 16). ამ ცნობებიდან სრულიად ნათელია კოლხეთის ქალაქების სავაჭრო და სამხედრო მნიშვნელობა, ის ურთიერთობა, რაც კავკასიელ ტომთა შორის იყო.

დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე სტრაბონი ასახელებს ციხე-ქალაქ სარაპანს (შორაპანს). მისივე თქმით, შორაპნის ციხეს რომ გაივლი, შეხვალ იბერიის შორაპანი კოლხეთისა და იბერიის საზღვარზე მდებარეობდა. ამ საზღვარს იცავდა ციხეები შორაპანი და სკანდა. შორაპნის ციხის ალბა, ნიშნავდა საზღვრის ჩაყეტვას.⁵

რამდენადაც შორაპანი კოლხეთისა და იბერიის საზღვარზე მდებარეობდა და ოდესღაც ეს ორი ქვეყანა დამოუკიდებელ ერთეულებს წარმოადგენდა, ამდენად სასაზღვრო ხაზი გამავრცელებული იყო საფორტიფიკაციო ნაგებობებით.

არავისა და მტკვრის შესართავთან სტრაბონს დასახელებული აქვს ორი ქალაქი პარმოზიკე (არმაზციხე) და სევსამორა (წიწამური). პარმოზიკე ეს არის თავდაპირველი სახელი არმაზ-ციხისა, ანუ ქართული წყაროებით არმაზისა. იგი ცნობილია საისტორიო მწერლობაში იმ დროიდან, როდესაც რომაელთა სარდალმა პომპეუსმა ილაშქრა საქართველოში (ძვ. წ. 65 წ.). ამ ქალაქს იცნობს აგრეთვე I საუკუნის გეოგრაფოსი პლინიუს უფროსი პარმასტიზის და II საუკუნის გეოგრაფოსი პტოლემეოსი — არმატიკის სახელწოდებით. ვახუშტი ბატონიშვილის სიტყვით, არმაზი, რომელიც ქალაქად იწოდებოდა, გავრცელებული იყო ნოქალაქეამდე.⁶ 1940 წელსა და შემდგომ წლებში წარმოებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა გამოავლინეს არმაზი, როგორც ქართლის მეფეთა და წარჩინებულთა სამარხი ადგილი. რაც შეეხება სევსამორას, იგი დღევანდელი წიწამურია, რომელიც თავისი ციხე-სიმაგრით სდარაჯოდა ქართლის მეფეთა ადგილსამყოფელ არმაზს ჩრდილოეთიდან.

უკანასკნელი წლების არქეოლოგიურმა გათხრებმა გამოავლინეს ამ კაპიტალური კედლების მქონე ციხე-სიმაგრე საცხოვრებელი ნაგებობებითა და საკულტო შენობებით. ამიტომ, ცხადია, რომ ვინც ქართლის დედაქალაქზე და მის ციხე-სიმაგრეზე ილაპარაკებდა, არ შეეძლო გვერდი აევლო სამხრეთით მდებარე არმაზ-ციხისათვის და ჩრდილოეთით მდებარე წიწამურისათვის. მტერი რომ მოადგებოდა ქართლის დედაქალაქს, პირველ რიგში ამ ციხის ალბაზე ზრუნავდა. სარდალმა პომპეუსმაც ხომ 65 წელს პირველ რიგში პარმოზიკე აიღო.

სამწუხაროდ, სტრაბონი „პარმოზიკეს“ და „სევსამორას“ გარდა იბერიის სხვა ქალაქებს არ ასახელებს, თუმცა მის სიტყვებს თუ დავუკვირდებით, „იბერია“ მეტწილად კარგად არის დასახლებული ქალაქებითაც და დაბებითაც.⁷ — მივხვდებით, რომ ავტორი აღნიშნულის გარდა სხვა ქალაქებსაც იცნობს. სტრაბონმა ისიც იცის, რომ ეს ქალაქები კეთილმოწყობილი იყო არქიტექტურულად კარგად გამართული შენობებით, კრამიტისა და ხეხრით, იყო საბაზრო მოედნები და სხვა.

ქალაქები ორი ნაწილისაგან შედგებოდა — სამოსახლო და სავაჭრო უბნებისაგან. ასეთი სახე ჰქონდა იბერიის ქალაქებს შემდეგ საუკუნეებშიც. X საუკუნის ისტორიკოსი კონსტანტინე პორფიროგენეტი, როცა აგვიწერს იბერიის მაშინდელ მთავარ ქალაქს არტანუჯს, ამბობს, რომ აქ არის სავაჭრო უბანი, რომელსაც ჰქვია, მისი სიტყვით, რაბატი და სამოსახლო უბანი.

შენიშვნები

- 1 ა. იოსელიანი, „ნარკვევები კოლხეთის ისტორიიდან“, თბ., 1973, გვ. 71.
- 2 ბ. კეკელიძე, ფლავიუს არიანე, მოგზაურობა შავი ზღვის გარშემო, თბ., 1961, გვ. 35.
- 3 თ. ყაუხჩიშვილი, სტრაბონის გეოგრაფია, თბ., 1957, გვ. 122.
- 4 საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტომი I, თბ., 1970, გვ. 549.
- 5 ს. ჯანაშია, შრომები, I, თბ., 1949, გვ. 54.
- 6 დ. ბაქრაძე, ქართული ისტორია, ვახ. „დროება“, 1882, № 56.
- 7 თ. ყაუხჩიშვილი, სტრაბონის გეოგრაფია, გვ. 127.

თეიმურაზ მელაძის „განდაგან“

აჭარაში თეიმურაზ მელაძის სახელს პირველ რიგში ცეკვა „განდაგანას“ უკავშირებენ, სწორედ ამ ცეკვის შესანიშნავი შესრულებით შემოვიდა ეს სათნო კაცი ჩვენს ცნობიერებაში და აგერ, თითქმის 40 წელია, არ გავგნელებია სცენაზე პირველად ხილული მისეული „განდაგანის“ შთაბეჭდილება.

თ. მელაძის შესახებ პერიოდულ პრესაში ბევრჯერ დაიწერა, ბევრი თბილი სიტყვა ითქვა ამ მართლაც საქებარ ხელოვანზე, მაგრამ ზოგიერთები მოცეკვავს „განდაგანის“ ავტორობას მიაწერდნენ, რითაც, ცხადია, უნერხულ მდგომარეობაში აყენებდნენ მას. თვით თ. მელაძეს არა აქვს და არც შეიძლება ჰქონდეს მსგავსი პრეტენზია, რადგან მან ძალიან კარგად იცის, რომ „განდაგანის“, ისევე როგორც სხვა ფოლკლორული ცეკვების ავტორი ხალხია, ხალხი და საუკუნეები.

„წარმართობის პერიოდით განისაზღვრება ამ ძველი ცეკვის ასაკიო“, — სერიოზულმა კვლევამ მიიყვანა ამ დასკვნამდე ქ. კასრაძე.

აჭარის მთებსა და ხეობებში იშვა ეს ცეკვა და მისი საწყისები საუკუნეთა სიღრმეებშია საძიებელი. ღორჯომი, აგარა, დიოქნისი, ოქტომბერი, დღვანი, ჭვანა, — ახ, უმთავრესად „განდაგანის“ ბუდე-სოფლები. დასახელებულ თუ სხვა სოფლებში ღრმა მეცნიერული ძიება უთუოდ გამოავლენდა საინტერესო მასალას. ყოველივე ამას ისიც შეიძლება დაემატოს, რომ მთის დღესასწაულებზე ბევრ ჩვენს თანამედროვეს ადრეც უხილავს ეს ცეკვა მამაკაცთა შესრულებით.

ამ მცირე განმარტების შემდეგ უფრო ლაღად შეიძლება თ. მელაძეზე საუბარი.

თეიმურაზ (თოფან) მელაძე 1923 წელს დაიბადა ხულოს რაიონის სოფელ ოქტომბერში. მთის მკაცრი, მაგრამ მომავადობელად ლამაზი ბუნება, ირგვლივ მოფუსფუსე ადამიანთა შრომისმოყვარეობა, ხალხური სიმღერების თუ ცეკვების სიყვარული წვრთნიდა და აყალიბებდა მის სულს. ბიძა კარგად ცეკვავდა და, შესაძლოა, სწორედ მისგან გამოჰყვა ცეკვის ტრფიალი. ბავშვობაში ხშირად უნახავს ქამილ ფუტყარაძის ხელოვნება... ძალიან მოსწონდა ცეკვის ცეცხლოვანება, ბაძავდა ქამილ ბიძიას და ბევრჯერ, ძალიან ბევრჯერ იმეორებდა თითოეულ ილეთს.

თუმცა თეატრმა, დრამატულმა ხელოვნებამ თ. მელაძის ცხოვრებაში სერიოზული ადგილი დაიჭირა, მაინც ცეკვა იყო მისი ტრფიალი და მოწოდება. ბავშვობიდან შესისხლხორციელებულ ბიძისეულ „ყოლსამას“ ელოლივებოდა, ხეწდა და სრულყოფდა. დიდი შრომის შემდეგ ცეკვის საჯაროდ გატანის შესაფერი დროც დაუდგა. ეს იყო 1946 წელს. საქართველოს ხალხური შემოქმედების აჭარის საოლქო ოლიმპიადაზე ბათუმელმა მყუერბელმა პირველად იხილა „ყოლსამა“ თოფან მელაძის ბრწყინვალე შესრულებით, აგრეთვე სცენაზე მოცეკვავე პირველი აჭარელი ქალი—გულნარა ნოლაიდელი.

რესპუბლიკური დათვალიერებისათვის მზადების პერიოდში აჭარის კოლექტივის სამხატვრო ხელმძღვანელმა არჩილ ჩხარტიშვილმა ერთ-ერთ რეპეტიციაზე გულნარას ჰკითხა: „უკუთან ერთად იცეკვებ?“, „თუ საჭიროა, რატომაც არაო!“, უპასუხა გულნარამ. „თოფან, მოდი ჩემთან!“ — გასძახა რეჟისორმა და, სწორედ იმ დღეს, დიდ სარბიელზე გასატიანად მომზადდა აჭარელი ქალ-ვაჟის სატრფიალო დუეტი... აბა, ვინ იცის, დამყრობთა სამასწლოვანი ბატონობის დადგომამდე ვინ იყო ის ბოლო წყვილი, რომელიც ქალ-ვაჟის სატრფიალო ცეკვას ასრულებდა.

იმავე წელს „განდაგან“ პირველად იხილა და აღფრთოვანებით მიიღო თბილისელმა მაყურებელმა ე. ხაბაძისა და თ. მელაძის დადგმით.

როცა თეიმურაზ მელაძის პირველობაზე ლაპარაკობენ, გულისხმობენ ცეკვის ახალ იერსახეს, დახვეწილობას, უცხო მინატმასნებისაგან მის გაწმენდას, ქართული თვითმყოფადი ელემენტების სიუხვეს, ქალთან ერთად შესრულებულ ღუეტს და, რა თქმა უნდა, უზადო ოსტატობას.

აი, ამონაწერები ზოგიერთი მოგონებიდან:

„აქარკოპკაეშირის“ მეჩონგურე ქალთა ანსამბლი ვ. საღრაძის ხელმძღვანელობით ამზადებდა საცეკვაო მელოდიას („წყალს ნაფოტი ჩამოჰქონდა“). ცეკვა შევეურთეთ ამ სიმღერას (პირველი, წელი ნაწილი), ჩქარი ნაწილი კი, რომელსაც თ. მელაძე მართო ცეკვავდა, ორი კიბონის თანხლებით გავაკეთეთ (რესულ სურმანიძე და ოსმან ანანიძე). მახსოვს, მზადების პირველ დღეებში პატარა წინააღმდეგობასაც ჰქონდა ადგილი, რადგან ეს ცეკვა ქალსა და ვაჟს ერთად არ ეცეკვა და არც სიმღერისა და ჩონგურების თანხლება ჰქონია არასოდეს. მუშაობის პროცესში ქორეოგრაფმა ე. ხაბაძემ და თვითონ თ. მელაძემ გაამდიდრეს ეს ცეკვა ხალხური ილეთებით. „განდაგან“ დავარქვეთ და ამ სახით ჩამოვიტანეთ სხვა ნომრებთან ერთად თბილისში რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე 1946 წელს. — იგონებდა საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი არჩილ ჩხარტიშვილი.

საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი მირიან ჩხიკეიშვილი თავის მოგონებებში მიმოიხილავდა ამ ფაქტს და აღნიშნავდა გ. ნოლაიდელისა და თ. მელაძის სატრფიალო ღუეტის, აგრეთვე, ორი კიბონის თანხლებით თ. მელაძის სოლოს დიდ წარმატებას.

აი, 1973 წლის 23 მარტით დათარიღებული ცნობა, რომელსაც ხელს აწერს საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო და შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიების ლაურეატი ი. სუხიშვილი: „ცეკვა „განდაგან“ პირველად შესრულდა 1946 წელს თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე: მისი პირველი შემსრულებლები იყვნენ თ. მელაძე და გ. ნოლაიდელი, რომელთაც დიდი მოწონება დამსახურეს“.

„განდაგან“ თავისი შინაარსითა და ხასიათით ქალ-ვაჟის სატრფიალო ცეკვაა. მისი მოძრაობა მეტად ზომიერი, პლასტიკური და უაღრესად თავდაპყრილია, მას არავითარი მანქვა-გრეხა არ ახასიათებს. სწორედ ამიტომ არის, რომ ჩემს მეხსიერებაში ზრმად აღიბეჭდა აქარის ასსრ დამსახურებული არტისტის თეიმურაზ (თოფან) მელაძის ცეკვა „განდაგანის“ უზადლო შესრულება. მან ეს ცეკვა გულწარა ნოლაიდელთან ერთად მეტად დახვეწილად, მაღალი ოსტატობითა და დიდი მხატვრული გემოვნებით პირველად 1946 წელს, საქართველოს მხატვრული თვითმომქმედების რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე შეასრულა. ეს იმდენად შთამბეჭდავი და მიმზიდველი იყო, რომ მე ყოველთვის აღვნიშნავ მას, როგორც სამაგალითო შესრულებას — წერს გამომჩენილი ქართველი კომპოზიტორი, ქორეოგრაფის დიდი ქომაგი გრიგოლ კოკელაძე.

საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტი ქორეოგრაფი ე. ხაბაძე წერს: „ა. ჩხარტიშვილის ფხიზელმა თვალებმა რეპეტიციების პროცესში შეამჩნია, რომ პროგრამის მონაწილე ორი ხალხური მეკიბონე ძალიან ეჯიბრებოდა ერთმანეთს და დამავალა მათთვის რაიმე სცენიური ნომერი დამედგა. თეიმურაზ მელაძის „განდაგანს“ მივიეცი ორივე მეკიბონის აკომპანემენტის თანხლება და ისინიც ჩავსვი ცეკვაში. გამოვიდა მშვენიერი ცალკე ნომერი, რომელსაც ქალ-ვაჟის ღუეტთან ერთად დიდი წარმატება ხვდა წილად. იმ წელს ეს ორივე „განდაგან“ პირველად იხილა თბილისელმა მაყურებელმა და აღფრთოვანებით მიიღო ისინი“.

აქვე დავძენთ, რომ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია ქართული ცეკვების საუკეთესო შემსრულებელთა შორის ასახელებს თ. მელაძეს.

ამჟამად „განდაგან“ — ეს ნატიფი, თავისთავადობით გამოკვეთილი და ყველა სხვა-

ქართული ქორეოგრაფიული ნიმუშისაგან განსხვავებული ცეკვა ამშვენებს საქართველოს ყველა სახელმწიფო ანსამბლისა და თვითმოქმედი კოლექტივის რეპერტუარში ამაში კი ქორეოგრაფ ე. ხაბაძესთან, სხვა ქორეოგრაფებთან ერთად, დიდია თ. მელაძის დამსახურება.

თ. მელაძემ ნაყოფიერი შემოქმედებითი გზა განვლო. 1950-1954 წლებში იყო საქართველოს ხალხური ცეკვის სახელმწიფო აკადემიური დამსახურებული ანსამბლის სოლისტი. ანსამბლთან ერთად მოიარა რუმინეთი, ბულგარეთი, უნგრეთი, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა, ჩეხოსლოვაკია, პოლონეთი, ფინეთი, ავსტრია, შვეიცარია, პოლანდია, დანია, შვეიცარია, ნორვეგია... „განდაგანის“ მადლს აზიარა მილიონობით უცხოელი მყურებელი. ამიტომაც დაიმსახურა ანსამბლის ამაგდარი ხელმძღვანელის ილიო სუხიშვილის მაღალი შეფასება. „განდაგანის“ ღმერთს — თოფან მელაძეს“. დიახ, სწორედ ასე აწერია ი. სუხიშვილის მიერ ნასახსოვრებ ილუსტრირებულ ალბომს — თ. მელაძის ოჯახის სანუკვარ რელიქვიას.

მრავალხრივია თ. მელაძის მოღვაწეობა: იგი ცეკვავდა აჭარის სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლში, მუშაობდა ქობულეთის სარაიონო კულტურის სახლის დირექტორად, ქორეოგრაფად, კინოფიკაციის რაიონულ განყოფილებაში და, ყველგან, სადაც კი მას მოუწია შრომითი საქმიანობა, ნათელი კვალი დასტოვა.

თ. მელაძეს მინიჭებული აქვს აჭარის ასსრ დამსახურებული არტისტისა და საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის საპატიო წოდება, დაჯილდოებულია საქართველოს სსრ და აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმების საპატიო სიგელებით, სხვა ბევრი დიპლომით, სიგელითა და ფასიანი საჩუქრით. არის საერთაშორისო, საკავშირო და რესპუბლიკური ფესტივალების მრავალგზის ლაურეატი:

ახლა ბევრი ტრფიალი და უზადო შემსრულებელი ჰყავს „განდაგანს“, — პროფესიონალი თუ თვითმოქმედი — აღიარების, დაფასების, მაღლობის ღირსი, მაგრამ სულ სხვა სურნელი და ეშხი აქვს ჩვენი ვეტერანების, „განდაგანის“ ჯადოქრების — საქართველოს სსრ სახალხო არტისტის ფატმან კობალაძის, საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტის თემელ მიქელაძის, აჭარის ასსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის თოფუზ გაბაძის, საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის იაშა ხალვაშის, აჭარის ასსრ დამსახურებული არტისტის, საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის თოფან მელაძის გაეღვებას სცენაზე. ისინი ცალკე ცემკავენ თუ ჯგუფურად, — სულერთია, მუდამ გვახარებენ და გვაღელვებენ ინდივიდუალური ხელწერით, გამოსახვის საკუთარი, მხოლოდ თითოეული მათგანისათვის დამახასიათებელი ხერხებით, გარდასახვის შესანიშნავი უნარით, კოლორიტულობით, ნეტავი მას, ვისაც ერთხელ მაინც ღირსებია მათი მაღალი ხელოვნების ხილვა!

პატივი სულაპირიძე

აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე

ჩემი ხანმოკლე ცხოვრება ხელოვნებაში

იმ ბედნიერი სიტუაციის ჟამს ყველას გვიცდია ბედი ხელოვნებაში. ვმღეროდით სკოლის გუნდში, ვცეკვავდით, გამოთქმით ვკითხულობდით ლექსებს, ვმონაწილეობდით თვითმოქმედ სპექტაკლებში, ვხატავდით საყვარელ ლიტერატურულ გმირებს (მე გამუდმებით ვხატავდი ღონ კიხოტს, მაგრამ არ იქნა და ქალაქში ვერ გამოვსახე ისე, როგორც მყავდა ჩაფიქრებული).

სკოლის დამთავრების შემდეგ ზოგიერთი შეეცადა ზიარებოდა დიდ ხელოვნებას, მაგრამ ყველას როდი გაუშვართლა, ხოლო ვინც წამით მაინც ვიგრძენით ხელოვნების ხიბლი, ნათელი სხივით გაცისკროვნდა მთელი ჩვენი ცხოვრება. დაგვეუფლა დიდი სიხარული, მუსიკა რომ ანიჭებს ადამიანს, მოგვეცხო მაღლი პოეზიისა, ყველას რომ არ ზვდება ზოლზე წილად და ა. შ.

რატომ „და ა. შ.“?

ასეთ პათეტიკურ შესავალში არავითარი „და ა. შ.“ არ უნდა იყოს.

რაც არის, არის. ისიც მინდა გითხრათ, რომ რაკი ხელოვნებას წამიერად მაინც ვეზიარეთ, საკუთარ თავზე სიცილსაც შევეჩვიეთ და ეს ძალიანაც გამოგვადგა ცხოვრებაში.

ბელმა გამიღიმა — უნივერსიტეტში გამოცდებს ვაბარებდი და ჩავიჭერი. მაგრამ იმავე დღეს გაზეთში წავიკითხე განცხადება, თბილისის ოპერის თეატრს სტატისტები სჭირდებათ.

ეტყობა, ამ თანამდებობისათვის თავს არავინ იკლავდა, რაკი გაზეთში თეატრმა განცხადება გამოაქვეყნა.

ჩემთვის კი ეს სწორედ მისწრება იყო. ჯერ ერთი, მუსიკა მიყვარს, მეორეც — რაც უნდა იყოს, ჯამაგირი მექნება და, ბოლოს, გამოცდებზე ჩავიჭერი და უკან დასახევი გზა აღარ მქონდა.

მივაშურე თეატრს.

ამიხდა დიდი ხნის ოცნება!

თეატრში ბილეთით კი არ მივდივარ, მიმიპატიჟეს!

სტენაზე ოცდაათამდე მოხალისემ მოვიყარეთ თავი. გავიფიქრე: „ნუთუ ესენიც ჩაიჭრნენ გამოცდებზე?“

ნურას უკაცრავად. მოსულიყვნენ ხანში შესული გაუპარსავი მამაკაცებიც (მე კი ჯერ პირტიტველა ვიყავი) და პირქუში, ფართობეჭებიანი, ჯან-ლონით საკვებ რიყელები, მტკირთავებს რომ ჰგავდნენ.

მე კი გამხდარი, გაწრიპული, სათვალისანი, დავიბენი და ადგილს ვერ ვბოულობდი.

გამწკრივდითო, ბრძანა რეჟისორმა. ჩვენც ჯარისკაცებივით გამოვიჭიმეთ. მან გულმოდგინედ აგვათვალაიერ-ჩაგვათვალაიერა და გასცა განკარგულება:

— თქვენ — მარცხნივ, თქვენ — მარჯვნივ!

მე მარცხნივ წავედი. მიმიღეს-მეთქი, ვიფიქრე და გამიხარდა. წვერ-გაუპარსავი ბერიკაცები და „მტკირთავეები“ კი მარჯვნივ წავიდნენ.

უცებ რეჟისორი მოგვიბრუნდა ჩვენ, ვინც მარცხნივ წაველათ, და გვეუბნება:

— გმადლობთ, ყველანი თავისუფალი ბრძანდებით.

როგორ! ნუთუ ჩვენ დაგვიწუნეს და ზორზოხები არჩიეს!

ასე და ამრიგად, ცხოვრების დასაწყისშივე, ხელოვნებას ვერც კი ვეზიარე, ისე ვიწვნიე მარცხი თეატრში.

მადლობა ღმერთს, გაზეთში ამ მარცხზე ერთი სტრიქონიც არ დაუბეჭდიათ.

ცუდ გუნებაზე ვიყავი.

ვიღაც ახორხლილი რეგვენი, მუსიკის არაფერი რომ არ გაეგება, ოპერის თეატრში მიიღეს, მე კი ზეპირად ვიცა აბესალომისა და მალხაზის არია და მაინც დამიწუნეს!

მაგრამ რეჟისორი (როგორც ყოველთვის) არ შემცდარა. ამ ოპერაში მას სჭირდებოდა არა ჭიამკვდარი ინტელექტუალები. არამედ მხარბეჭიანი, ღონიერი მამაკაცები, რომლებმაც უნდა განასახიერონ მჩაგვრელების წინააღმდეგ მებრძოლი ხალხის ძლიერება... რა ვუყოთ, თუ აბესალომისა და მალხაზის არია არასოდეს არ მოუხმენიათ.

რა თქმა, უნდა. რეჟისორი მართალია.

გული მაინც დამწყდა.

და აი — პრემიერაც.

ქანდარის ბილეთი ვიყიდე. ვნახოთ, ერთი, უჩემოდ რას გააკეთებენ. პრემიერამ უტაშოდ ჩაიარა, მარტო იმიტომ კი არა, რომ მე სცენაზე არ ვიყავი, მიზეზი, ალბათ, სხვაც იყო.

სამი დღის შემდეგ სპექტაკლი მოხსნეს.

კომპეტენტურმა ორგანოებმა გადაწყვიტეს, რომ სპექტაკლში დამახინჯებულია ისტორიული სიმართლე (მამ!) და ეს ოპერა მაყურებლისათვის აღარ უჩვენებიათ.

არამგონია, ამ სპექტაკლში ჩემი მონაწილეობა შეცვლიდა კომპეტენ-

ტური ორგანოების გადაწყვეტილებას, მაგრამ ოპერა ამის შემდეგ, ალბათ, უჩვენებიათ. ალბათ, ჩვენს რეჟისორსაც ისევე მიმართეს, როგორც მან ჩვენ მოგვმართა მაშინ: „გმადლობთ, თავისუფალი ბრძანდებით“...

გამოხდა ხანი და მაინც ჩამრიცხეს თბილისის ოპერის თეატრში სტატიისტად.

იცით თუ არა, რას ნიშნავს ეს?

არა, არ იცით.

ფაქტმა მუხტაროვა-კარმენი ღუქანში ცეკვავს მაგიდაზე და ერთ-ერთ ოფიცერს ყვავილს ესვრის. ეს ოფიცერი მე ვარ. ვიჭერ ყვავილს (ხომ არ გგონიათ, ადვილი საქმე იყოს?) და ჰაეროვან კოცნას ვუგზავნი. ზო-ზესავით ამღერებას აღარაფერი მიკლდა, მაგრამ ცუნიგამ შემეშალა ხელი.

ბალეტი რომ გადიოდა, ჩვენ სუფლიორის ჯიხურში მივძვრებოდით (შოცეკვავეებს სუფლიორი არ სჭირდებათ) და კორდებალეტის ბალერი-ხებს ვეკურკურებოდით, მიამიტად ვერთობოდით, განსაკუთრებით მაშინ, როცა გადიოდა ბალეტი „ბაღჩისარაის შადრევანი“... ხან გირეის ჰარამ-ხანა. მომზიბვლელი ოდალისკები ღარბიან შადრევნის გარშემო, აჯავრე-ბენ ბებერ საჭურისს, ის კი მათრახს იქნევს, თანაც ეშინია, ვაითუ მოვახ-ვედრო.

ჰარამხანაში უცხო მამაკაცი ვერ შეებდავს, ჩვენ კი, სუფლიორის ჯიხურის წყალობით, არხეინად შევდიოდით ამ ილუმალ სავანეში.

ერთხელაც ერთმა ცუგრუმელა ოდალისკმა ბურთი პირდაპირ ჯიხუ-რში შემოისროლა. მე დავიჭირე და ვინც ყველაზე უფრო მომწონდა, იმას ვესროლე. მან ბურთი დაიჭირა და გამიღიმა.

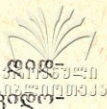
საბედნიეროდ, მრისხანე ხანმა გირეიმ ეს ცუღლუტობა ვერ შენიშნა...

არტისტები პატივმოყვარენი არიან. ეს სენი მეც შემეყარა.

გამიჩნდა სურვილი, რომ დედაჩემს ვენახე სცენაზე (იგი ჯერ კიდევ არ იყო დარწმუნებული, რომ არტისტის ნიჭით დაჯილდოებული შვილი ჰყავდა).

დიდხანს ვიფიქრე, რომელ სპექტაკლზე მომეპატიჟებინა. და „აიდა-ზე“ შევჩერდი. მეორე მოქმედებაში (რადამესის სხვა მეომრებთან ერთად). ტრიუმფალური მარშის ჰანგზე მივაბიჯებ. ამ მუსიკის ხმა ახლაც მეს-მის.

ნახევრად გაშიშვლებულებს ხელში შუბი გვეჭირა, ფეხზე უღაზა-თო ფლოსტები გვეცვა და მივაბიჯებდით (რას იცინებდნენ ძველი ეგვიპ-ტელი მეომრები, ასე ჩაცმული რომ დავენახეთ!).

რადგან სტატისტიკა ცოტანი ვიყავით, ზოლო მარში საკმაოდ დიდ-
ხანს გრძელდებოდა, იძულებული ვიყავით, კულისებთან რომ მოვიდო-
დით, გავცეუულიყავით დეკორაციის მიღმა, შემოვბრუნებულიყავით, ისევ
ძიგველო ძლევამოსილთა სახე და განგვეგრძო ტრიუმფალური სვლა.
უნდა შეგვექმნა ძლევამოსილთა განუწყვეტელი ნაკადის ილუზია.

ეჭვი არ მეპარებოდა, რომ დედაჩემი მნახავდა ძლევამოსილი მეომ-
რის როლში გაკაშკაშებულ სცენაზე, სადაც აღფრთოვანებული გუნდი
მღერის და ორკესტრის საზეიმო ხმები გაისმის, ირწმუნებდა შვილის
ხიჯს და მის ბრწყინვალე არტისტულ მომავალს.

მოუტყუვდი! იცით, რა მითხრა დედამ სპექტაკლის შემდეგ?

— გრიმით ისე იყავი შეცვლილი, რომ ვერ გიცანი. ყველანი ერთნა-
ირად გამოიყურებოდით. ფეხებზეც კი შეგხედე, მაგრამ ისე სწრაფად მი-
აბიჯებდი, რომ ფეხებითაც ვერ გამოგარჩიე..

ჭეშმარიტად დიდია ძალა ხელოვნებისა — ღვიძლმა დედამაც ვერ
მიცნო!

„ტრავიატას“ მეორე მოქმედების მეორე სურათი — ბალ-მასკარადი,
რომელზეც თავი მოუყრია „მთელ პარიზს“, ვიოლეტაზე არანაკლებ გა-
საჭირში გვაგდებდა. საქმე ის არის, რომ რეჟისორს სურდა ბალ-მასკა-
რადი რაც შეიძლება პომპეზური გამოსულიყო. ამიტომ სცენის ორივე მხა-
რეს წინა პლანზე კარებთან თეთრლივრიანი ლაქიები იდგნენ. ისინი ქან-
დაკებებს გვანდნენ და სულ არ ენაღვლებოდით სცენაზე მომხდარი ამბავი.

რეჟისორმა გაგვაფრთხილა: ცხვირზე ბუზიც რომ დაგაჯდეთ, არ
გაინძრეთ. პარიზში ასეთი რამ არაა მიღებული.

ჩვენი რეჟისორის თანაშემწე, სტატისტიკების დასს რომ განაგებდა,
დელიკატური კაცი იყო. — ჩვენი დამცირება არ სურდა. ამიტომაც რო-
ლების განაწილებაში, რომელსაც სპექტაკლის წინა დღით აკრავდნენ,
იგი არ წერდა: ლაქიები — ბერიძე, დოლიძე. ამის ნაცვლად წერდა:
ლივრეები — ბერიძე, დოლიძე.

გამოდიოდა. რომ ჩვენ ლაქიების კი არა, ლივრეების როლს ვას-
რულებდით. ეს ერთგვარად აკეთილშობილებდა როლს.

ლაქიის როლზე უარესი რაღა იქნება. უმჯობესია კონტრაბანდისტის
როლი „კარმენში“.

ყველაზე საწყენი ის იყო, რომ გრიმი ისე ვერ შეგვეცვლიდა, რომ
ვერავის ვეცნეთ.

ახლაც ცუდ გუნებაზე მაყენებს იმ ავადსახსენებელი ბალ-მასკარადის
მოგონება. რა მოსახსენებელია ვიოლეტას ტანჯვა ჩემს გაჭირვებასთან.

წინა მ-სთან რომ ვსერირობდი მთვარიანში და ვარსკვლავებზე ვსა-
უბრობდით, ანაზღად მითხრა:

— გუშინ თეატრში გიხილე. რას ჰგავდი...
მას შემდეგ მთვარიანში აღარ გვისეირნია.

შხადლებოდა ოპერა „კარმენის“ ახალი დადგმა. უკანასკნელ მოქმედებაში რეჟისორმა ჩაიფიქრა ინტერმედია. უნდოდა ერვენებისა ხარების თეატრალიზებული ბრძოლა (ამას მუსიკაც უწყობდა ხელს).

გველაფერი ნამდვილ კორიდას უნდა დამსგავსებოდა. გვეავდა მატადორი, ტორეადორიც, გვაკლდა მხოლოდ ხარი.

რეჟისორი რის რეჟისორია, თუ მდგომარეობიდან გამოსავალი ვერ იპოვა! იპოვა კიდეც: ხარის როლს შეასრულებს ორი კაცი, რომლებიც ბუტაფორიული ხარის ტყავს გადაიხურავენ. ერთი სტატისტი გამოსახავს წინა ფეხებს (ეს ადვილია!), მეორე — უკანა ფეხებს (ეს კი გაცილებით ძნელია!).

და რა გგონიათ, მე ხარის უკანა ფეხები მხვდა წილად.

შემოქმედებით აღტყინებულმა რეჟისორმა ორივე ხელით ქოჩორი შეისწორა და გვითხრა:

— როცა შემოგესმებათ მუსიკის ხმა „ცამ-ცამ-ცამ“, შეირბენთ შუა სცენაზე.

კი არ წაიმღერა, არამედ სთქვა „ცამ-ცამ-ცამ“. წამღერებას ეს არჩია.

მერე იატაკზე გაწვა, ფეხები გაიქნია, მიჩვენებდა, როგორ მოვიქცე, როცა ტორეადორი ხარს დაშნით განგმირავს.

ჩემი მეგობრის ნიკოს როლი სულ ადვილი იყო — იგი ხომ ხარის წინა ფეხებს თამაშობდა, გვერდზე უნდა დაცემულიყო, მორჩა და გათავდა. მე კი ფეხები უნდა მექნია. ადვილი არ იყო მომაკვდავი ხარის უკანა ფეხების როლის შესრულება.

რეჟისორმა წამიკითხა მოკლე ლექცია სტანისლავსკის სისტემაზე და ათჯერ გამამეორებინა ფეხების ქნევა. სანამ, ბოლოს და ბოლოს, არ მივაღწიე როლის შესრულების ფსიქოლოგიურ დამაჯერებლობას.

პრემიერამ ბრწყინვალედ ჩაიარა. კარმენი, ზოზე და ესკამილიო ათჯერ გამოვიდნენ მაყურებელთათვის თავის დასაკრავად.

ხარის უკანა ფეხები კი თავმდაბლად ისხდნენ კულისებში.

შაგრამ საყვედურს არ ვამბობ. პრემიერის შემდეგ ჩემმა სტატისტმა მეგობრებმა მომანიჭეს „რესპუბლიკის დამსახურებული ხარის“ წოდება. ასე დასრულდა ჩემი ხანმოკლე ცხოვრება ხელოვნებაში.

მე ჩვეულებრივი ადამიანი გავხდი.

აფხაზეთის ლიტერატურის დღეები აჭარაში

ქართველი და აფხაზი, ჩვენს რესპუბლიკაში მცხოვრები ყველა ეროვნების ხალხთა ძმობისა და მეგობრობის ჭეშმარიტ ზეიშად გადაიქცა აფხაზეთის ლიტერატურის დღეები აჭარაში. ეს დღეები გახდა მთავარი ნაწილი ტრადიციული დღესასწაულისა — „ბათუმი ძმობისა და მეგობრობის ქალაქია“.

აფხაზეთის ლიტერატურის დღეების მონაწილენი მიიღო საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პაპუნიძემ. პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის, აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის და აჭარის ასსრ მინისტრთა საბჭოს, ავტონომიური რესპუბლიკის ყველა მშრომელის სახელით იგი გულთადად მიესალმა ძვირფას სტუმრებს და მათი სახით მზიური აფხაზეთის ყველა მშრომელს, უსურვა მათ ჯანმრთელობა და ახალი წარმატებები მათს კეთილშობილურ მოღვაწეობაში.

ამს. ვ. პაპუნიძემ აფხაზ სტუმრებს გადასცა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატის, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ამს. ე. შევარდნაძის მხურვალე საღამო და საუკეთესო სურვილები აფხაზეთის ლიტერატურის დღეების აჭარის მიწა-წყალზე წარმატებით ჩატარებისათვის.

დღეგეგმვის ხელმძღვანელმა საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის მდივანმა რ. ბუტბაძე, აფხაზეთის მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ, რუსთაველის პრემიის ლაურეატმა მ. ლასურიაშვილმა, დ. გულაის ლიტერატურულ-მემორიალური მუზეუმის დირექტორმა, პოეტის ქალიშვილმა ტ. გულიამ გულთადად მადლო-

ბა გადაიხადეს გულთბილი მიღებისათვის.

სტუმრებმა ამს. ვ. პაპუნიძეს გადასცეს წიგნი „აფხაზეთის ასსრ ისტორია“ და ფოტოალბომი „აფხაზეთი“, სტუმრებს კი გადასცეს ბათუმელი მხატვრის ზ. საბაძის ნახატი.

აფხაზეთის ლიტერატურის დღეების მონაწილეებმა გვირგვინებით შეამკეს მსოფლიო პროლეტარიატის ბელადის ვ. ი. ლენინის ძეგლი.

* * *

საინტერესო შეხვედრა გაიმართა საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილებაში.

ბათუმში მოღვაწე ქართველი მწერლების შემოქმედებითი ცხოვრების შესახებ სტუმრებს მოუთხრო მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პასუხისმგებელმა მდივანმა ფ. ხალვაშმა.

აფხაზეთის ლიტერატურის დღევანდელ დღეზე ისაუბრა აფხაზეთის მწერალთა კავშირის თავმჯდომარემ მ. ლასურიაშვილმა.

სიტყვით გამოვიდნენ აფხაზი პოეტი პ. ბებია, გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი ა. ახვლედიანი, დიმიტრი გულიას ქალიშვილი ტ. გულია.

აფხაზეთის ლიტერატურის დღეების მონაწილენი თავიანთ ქართველ თანამოქალაქეებთან ერთად ეწვივნენ ზულოს, შუახევის, ქედის, ხელვაჩაურისა და ქობულეთის რაიონებს.

* * *

ბათუმის ზღვისპირა პარკის ბეივანში საზეიმოდ გაიხსნა აფხაზი ხალხის გამოჩენილი შვილის, აფხაზური ლიტერატურის ფუძემდებლის, აფხაზეთის სახალხო პოეტის, დიმიტრი გულიას ბიუსტი.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პაპუნძემ დამსწრეთა ტაშის გრიალში ბიუსტს საბურავი ჩამოსხნა.

სიტყვით გამოვიდა მწერალი ა. შერვაშიძე, ხის დასამუშავებელი კომბინატის მუშა თ. სირაბიძე, პოეტი ჯ. ქათამაძე, აფხაზი პოეტი ბ. გურგულია.

გულითადი მადლობა გადაიხადა დიეტრი გულიას ქალიშვილმა ტ. გულიამ.

* * *

აჭარის მხატვართა კავშირის საგამოფენო დარბაზში მოეწყო აფხაზეთის მხატვრების ნამუშევრების გამოფენა, რომელიც გახსნა აჭარის ასსრ კულტურის მინისტრმა ბ. მახარაძემ. სიტყვით გამოვიდნენ აფხაზეთის მხატვართა კავშირის თავმჯდომარე ს. გაბელია, საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკი, ხელოვნებათმცოდნე ლ. შარაშიძე.

გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო 42 მხატვრის 79 ნამუშევარი, რომლებიც ასახავენ აფხაზეთის ისტორიულ წარსულსა და ბედნიერ დღევანდელობას, მშვიდობიან შრომას.

* * *

სახელმწიფო ფილარმონიის საზაფხულო თეატრში გაიმართა ინტერნაციონალური მეგობრობის საღამო აფხაზი და ქართველი მწერლების მონაწილეობით.

საღამო გახსნა პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანმა ნ. გუგუნავამ.

პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის მდივანმა რ. ბუტბამ მადლობა გადაიხადა გულთბილი შეხვედრისათვის, ისაუბრა აფხაზი და ქართველი მწერლების შემოქმედებით მეგობრობაზე.

სიტყვით გამოვიდნენ საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფი-

ლების პასუხისმგებელი მდივანი ფ. ხალვაში, ვ. ი. ლენინის სახელობის ბათუმის № 1 საშუალო სკოლის დირექტორი ც. შარაძე, აფხაზეთის მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე მ. ლასურია, გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი ა. ახვლედიანი, ბიბლიოთეკარი ტ. ბორისოვა, ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ურეხის კოლმეურნეობის მერჩიე, აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი ლ. კუდბა, შ. რუსთაველის სახელობის ბათუმის პედინსტიტუტის სტუდენტი ლ. მახარაძე, აფხაზეთის მხატვართა კავშირის თავმჯდომარე ს. გაბელია, აფხაზი პოეტები ნ. კვიწინია, ა. ჯონუა, ვ. მარშანი, პ. ბებია, ქართველი პოეტები გ. კალანდია, შ. აკოხია, მ. ვარშანიძე, შ. როჟვა, ც. ანთაძე, ზ. გორგილაძე, მხატვარი ნ. ხალვაში, მწერალი ა. შერვაშიძე.

პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანმა ნ. გუგუნავამ წაიკითხა აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებანი აფხაზეთის მწერალთა კავშირის აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით დაჯილდოებისა და დიმიტრი გულიას ბიუსტის ავტორის მოქანდაკე გ. რუხაძისათვის აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდების მინიჭების შესახებ.

საღამოს დაესწრნენ ამხანაგები ვ. პაპუნძე, მ. ბერიძე, დ. დიასამიძე, ი. უნგიაძე, გ. ჩიგოგიძე, თ. ბაზიაშვილი, შ. ოქროპირიძე.

ხულოს რაიონის მშრომელეთან

რუსთაველის პრემიის ლაურეატი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოს“ დირექტორი, ცნობილი ქართველი მწერალი გურამ ფანჯიკიძე ხულოს რაიონის მშრომელთა სტუმარი იყო.

ხულოს სარაიონო კულტურის სახლში გაიმართა მკითხველებთან შეხვედრა. მწერლის შემოქმედებაზე ილაპარაკეს საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პასუხისმგებელმა

მდივანმა, რუსთაველის პრემიის ლაურეატმა ფ. ხალვაშმა, ურნალ „ჭოროხის“ მთავარმა რედაქტორმა ა. სამსონიამ, გამომცემლობა „საბჭოთა აპარის“ ლიტერატორმა ა. ახვლედიანმა და პოეტმა ჯ. ქათამაძემ.

შემდეგ გამოვიდა გ. ფანჯიკიძე, რომელიც დამსწრეთ ესაუბრა შემოქმედებით გეგმებსა და გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოს“ საქმიანობაზე, უბასუხა მსმენელთა მრავალრიცხოვან შეკითხვას.

პარტიის ხულოს რაიკომის მდივანმა ე. დეკანაძემ რაიონის მშრომელთა სახელით მადლობა გადაუხადა სტუმარს საინტერესო საუბრისათვის.

მწერლის სსრკმის უკვდავსაქმობად

ერთი წლის წინათ საბჭოთა მწერალთა რიგებს გამოაკლდა ცნობილი დრამატურგი, საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ვალერიან კანდელაკი. თავისი ცხოვრების უმეტესი წლები მან ბათუმში გაატარა და, როგორც დრამატურგმა, ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში აიღვა ფეხი.

ქართველმა ხალხმა ვ. კანდელაკს სამუდამო სამყოფად დიდუბის პანთეონი მიუჩინა, მშობლიურმა ბათუმმა კი მის ხსოვნას სათანადო პატივი მიაგო. სახალხო დეპუტატთა საქალაქო საბჭოს აღმასკომის გადაწყვეტილებით, ქალაქის ერთ-ერთ ქუჩას მისი სახელი მიეკუთვნა, ხოლო სახლს, სადაც ცხოვრობდა მწერალი, მემორიალური დაფა გაუკეთდა.

* * *

მწერალთა კავშირის აპარის განყოფილების კლუბში გაიმართა უდროოდ გარდაცვლილი პოეტის ღვაწლზე გელაძის დაბადების 50 წლისთავისადმი მიძღვნილი შემოქმედებითი საღამო, რომე-

ლიც გახსნა განყოფილების პასუხისმგებელმა მდივანმა ფ. ხალვაშმა.

ლ. გელაძის შესახებ ისაუბრეს პოეტებმა მ. ვარშანიძემ, შ. ჯიბემ, შ. როყვამ, ჯ. ქათამაძემ, ვ. ახვლედიანმა, ც. ანთაძემ, პროფესორმა ნ. დუმბაძემ, საზოგადოება „ცოდნის“ აპარის ორგანიზაციის გამგეობის თავმჯდომარის მოადგილემ ჯ. ჩხეიძემ, პარტიის ვეტერანებმა ი. ყაჭიშვილმა, ვ. გელაძამ, რესპუბლიკის დამსახურებულმა ექიმმა ვ. დიასამიძემ.

ლ. გელაძის ლექსები წაიკითხეს ნორჩმა მეოთხელებმა თეონა თედორაძემ და გიული გელაძემ (პოეტის შვილიშვილი).

ლ. გელაძის შვილმა ზ. გელაძემ დამსწრეთ მადლობა გადაუხადა გულთბილი წაღამოსათვის.

„საგვომთა აზარამ“ გამოსცა

„მწვანე მამული“ — ასე ჰქვია შოთა როყვას წიგნს, რომელიც ახლახან გამოვიდა.

კრებულის ანოტაციაში ვკითხულობთ: „საბჭოთა აღმსარებლის ფიქრები, მათი ფაქიზი სულიერი სამყარო, ზვლინდელი დღისადმი ოპტიმისტური განწყობილება და დაფიქრება, შრომითი შემართება, პერსონა — ასეთია პოეტის ახალ კრებულში თავმოყრილ ნაწარმოებთა ლაიტმოტივი.“

ავტორი ამასთანავე მწვავედ დასცინის ჩვენში ჭერ კიდევ შემორჩენილ ნეგატიურ მოვლენებს.

კრებულში წარმოდგენილია ლექსების რკალი, რომელიც სამამულო ომის თემას ეძღვნება.

წიგნის რედაქტორია ზ. ფირცხალაიშვილი, მხატვრულად გააფორმა რ. ლომაძემ.

„მშვიდობის საბავშვო“

დამსწრეთა დიდი ინტერესი გამოიწვია ქ. ბათუმის № 2 სკოლა-ინტერნატის საექტო დარბაზში წარმოდგე-

ნოლმა მხატვრულ-მუსიკალურმა კომ-
პოზიციამ, „მშვიდობის საგალობელი“,
იგი შეიქმნა პოეტ ჯემალ ქათამაძის იმ
ლექსების მიხედვით, რომლებიც გამარ-
ჯეების 40 წლისთავს ეძღვნება.

პოეტის შემოქმედებაზე ილაპარაკა
ი. გოგებაშვილის სახელობის აჭარის
რესპუბლიკური საბავშვო ბიბლიოთეკის
დირექტორმა დავარ გიგინეიშვილმა.

სიტყვით გამოვიდნენ პოეტები ფრი-
დონ ხალვაში, მამია ვარშანიძე, ქსენია
მუავია, ცისანა ანთაძე.

საკუთარი ლექსი „ზღვა და პოეტი“
წაიკითხა მეზღვაურმა თემურ არჩევა-
ნიძემ.

ჯემალ ქათამაძემ მადლობა გადაუ-
ხადა დამსწრეთ გულთბილი შეხვედრი-
სათვის.

პრემიერა თოჯინების თეატრში

ბათუმის თოჯინების სახელმწიფო
თეატრმა მაყურებელს მორიგ პრემი-
რად უჩვენა ვ. ლლონტის პიესა „თო-
ლის დედოფალი“. იგი ცნობილი დაწ-
ელი მწერლის ჰანს ქრისტიან ანდერ-
სენის ამავე სახელწოდების ნაწარმო-
ბის მიხედვით შეიქმნა. სპექტაკლი და-
ვა ახალგაზრდა რეჟისორმა ე. თავ-
თქილაძემ, მხატვრულად გააფორმა თ-
ატრის მთავარმა მხატვარმა მ. ნიჟარ-
ძემ. მხატვარ-შემსრულებლებია მ.
ლიძე, ზ. ბოლქვაძე და მ. დევაძე.

როლებს ასრულებდნენ ქ. ოხევა-
ვილი, ნ. ჩხარტიშვილი, მ. თურმან-
ძე, თ. სარდანაშვილი, მ. ნადირაშვილ

მთავარი რედაქტორი ალექსანდრე სემსონია

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ახვლედიანი, გიორგი გაჩეჩილაძე, ჯურაბ გორგილაძე, მამია
მარშანიძე (პასუხისმგებელი მდივანი), შოთა ზორიძე, დავით თედორაძე,
გიორგი სალუშვაძე, ჯემალ ძაბთაძე, ალექსანდრე ჩხაბიძე, ფრიდონ
ხალვაში, დავით ხახუშიაშვილი, ჯემალ ჯაფარიძე.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, კნგელსის ქ. № 21. ტელ. 3-33-7

გადაეცა წარმოებას 11. 6. 84, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 26. 6. 84, საგამ-
მცემლო თაბახი 5, შეკვეთის № 1985, ემ 02196, ქაღალდის ზო-
60X90¹/₁₆, ტირაჟი 5.000.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის
საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის ასსრ პოლიგრაფიული საწარმოს
გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის, 20.

Государственный комитет Грузинской ССР по делам изда-
тельств, полиграфии и книжной торговли. Полиграфическо-
производственное объединение Аджарской АССР. Батуми,
ул. Р. Люксембург, 20.

8 165 / 124

ფასი 40 ჰპპ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„**ЧОРОХИ**“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 78118